

МУҲАММАД АЛИ

*Севсам,
севшсам*

Шеърлар

Тошкент

Рафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
1983

Уз2
А 49

Тақризчи — Пирмат ШЕРМУҲАМЕДОВ,
филология фанлари доктори

Али, Муҳаммад.

Севсам, севилсам. — Т.: Адабиёт ва санъат
нашриёти, 1983. — 328 б.

Бугунги шеърятимизнинг таниқли вакилларида бири, Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофоти лауреати шоир Муҳаммад Али ўзининг бир неча шеърӣ китоблари, дostonлари, таржималари билан ўқувчиларга яхши маълум. У «Боқий дунё» шеърӣ романининг муаллифидир.

Қўлингиздаги ушбу «Севсам, севилсам» номли янги китобда шоирнинг чорак асрлик ижодидан намуналар жамланди. турли китоблардан шеърлар саралаб олинди, шунингден жаҳон шеърятидан қилган таржималаридан намуналар берилди.

Али, Мухаммад. Любовь: стихотворения.

Уз2

М 4702570200—164
М 352(04)—83 50—83

*Севган юрак —
Меҳрга ташна Ерга ўхшайди,
Ердай,
Туйғуси пинҳон,
Гупирганча яшайди.
Кунга илҳақ майсадай
Хоксорлик ёр унга,
Мурувватга зорлигу.
Интизорлик ёр унга...*

*Севилган қалб —
Еғдули осмонга ўхшайди,
Осмон каби
Ҳаволар ичра
Шодмон яшайди.
Хушдир унга мовийлик,
Қоинот кенглиги ҳам,
Қувонч ила қайғунинг
Ошнолик, тенглиги ҳам...*

*Сен —
Ер ила Осмонни
Бирлаштиргувчи нур сен,
Осмон учун сурур сен,*

Замин учун ғурур сен.
Билким, агар ғурурга
Қўша олсанг сурурни,
Дунёдаги энг бахтли
Комил инсон эрур сен!

«ФАЗОДАГИ ҲИСЛАР» КИТОБИДАН (1967)

Мен истаган ҳаёт ҳали олддадир,
Меҳри билан, қаҳри билан жамулжам.
Баъзан юрак қурғур ўзин алдайди,
Дейди: «Мана ўша ҳаёт, ўша дам!»
Йўқ... Ҳисларим яна олис йўлдадир,
Бирга юрак қўрқуви ҳам далдаси.
Мен истаган ҳаёт ҳали олддадир,
Бугунгиси, фақат унинг ваъдаси.

БАТАН

Йўлим тушди сендан кўп йироқ.
Хузурингга қайтгумдир бироқ.

Ахир, айт-чи, бегона элда
Қимсинг бахти, ҳаёти кулган?

Кўкка отсанг, ҳатто ҳисси тош
Ерга қайтар, олиб кетмас бош.

1960

Бўлдим ажиб шаҳарларда мен,
Бегоналик ҳиссин туймадим.
Яйраб-яйраб кулдим, ўйнадим,
Намхуш-намхуш саҳарларда мен.

Қишлоқларга боқдим, тўймадим
Кулиб келган баҳорларда мен.
Қовоқ уйган қиш қорларда мен
Завқланишни асло қўймадим!

Тушунмайман, аммо негадир,
Кўҳлик кўринади кўзимга,
Чет қишлоғим, чўлим ўзимга.

Юрагимдан топганми қадр,
Кўчалари тупроқ бўлса ҳам,
Шўр, чанглари кўпроқ бўлса ҳам...

1963

ДАЛАЛАРГА ҚИЛАЙЛИК ТАЪЗИМ

Далаларни йўқлаб қўяйлик,
Қиш бошламай мастона базм.
Юр, шаҳарнинг эркеси, Лайли,
Далаларга қилайлик таъзим!

Тиним билмай кунларинг ўтди
Тапшамасдан бир зум шаҳарни.
Мен далалар қўйнида кутдим,
Ҳар фэйзиёб шому саҳарни.

Доно юрак хуноб қилганда
Ўшаларга ёрилдим фақат.
Тентак ақл қаҳ-қаҳ урганда,
Ўшаларга берилдим фақат.

Вужудимга қуёш қуйилса,
Дардларимни тинглайди улар,
Гоҳ қувончдан гулларга тўлса,
Гоҳо сўлгин инграйди улар!

Бу далалар бағри шунақа кенги,
Кенгликда нақ еру осмонга тенги,
Олам дардларини йиғса бўлади!
Олам қувончлари сиғса бўлади!

Унда кузак кезмоқда ҳозир,
Балки йўқдир, хандон лолалар.
Нечоғлик соз! Йўқласак ахир,
Яшнаб кетар сўлгин далалар!

Юргил эркам! Шаҳар бозорин
Ноз-неъматга тўлгани ҳаққи,
Сен кирганда бой дўқонларнинг
Қучоқ очиб тургани ҳаққи,

Далаларни йўқламоқ, майли,
Бўлиб қолсин одат ва расм.
Юр, шаҳарнинг эркаси, Лайли,
Далаларга қилайлик таъзим!
1965

ТОШКЕНТНИ ТИНГЛАЙМАН

Хаёлим сен томон елмакда шошқин,
Тун ичра кун мисол кўзларинг истаб.
Қанчалар йироқсан, бу кеча эркам,
Қанчалар кераксан, билсайдинг кошки!
Тошкентни тинглайман бир ўзим, танҳо..

Кимни ўлдирибди икки энлик хат?
Ажаб, шунчалар ҳам тошмиди бағринг?!
Наҳот бир-бирига ошиқ-маъшуқни
Бепарво айлайди кучли муҳаббат?
Тошкентни тинглайман бир ўзим, танҳо..

1964

• • •

Кеч кирмоқда, чироқлар чаман,
Руставели бўйлаб юраман.

Учрар таниш, учрар бегона,
Ехуд ғамгин ва ё подмоца.

Ҳаммасининг сочлари қора,
Кўзи қора, қошлари қора.

Кезаману кўнглим тусайди,
Бари билан таниш бўлсайдим..

1963

ГЛОБУСГА БОЎИБ

Кичрайиб юз миллион, минг миллион қадар
Глобусда яшар замний курра.
Қутблар, ҳаттоки, кўзинг олдида
Шаҳарлар нуқтада беркиниб ётар,
Гўё ер ёпинмиш ям-яшил дурра.

Меридиан чизиқлар туташма-туташ,
Ернинг нақ белида худди бир белбор.
Ўрмон қучоқламиш кўлни огадек
Дарё денгиз билан қадрдон, сирдош,
Қобирға суюкдай ўркач-ўркач тоғ.

Шаҳарлар нуқтада беркинишган, жам,
Қишлоқлар кўринмас, овуллар йўқдай.
Яширмайман, дўстлар, азиздир менга
Барча диёрлару шаҳарлардан ҳам,
Шарқда макон тутмиш шул кичик нуқта...

1960

ҚИЗ ҚЎШИҚ АЙТАДИ

Қиз қўшиқ айтади юраги тўлиб,
Нурафшон туюлар зим-зиё кеча.
Қиз қўшиқ айтади юраги тўлиб,
Қийқирар тутолмай ўзин бир неча.

Қиз қўшиқ айтади юраги тўлиб,
Мен чиқиб кетаман осмон-фалакка.
Қалбимга қайдандир шеърлар қўйилиб,
Ул осмон-фалакда қўймаслар якка.

Қиз қўшиқ айтади юраги тўлиб,
Мен арши-аълога бориб етаман.
Шунда кимдир «Дўст! Дўст!» дейди суюлиб,
Етти қат ер ичра кириб кетаман!..

ҚИШЛОҚ ҚИЗИГА

Тоғлар сийнасини ювмоқ истайди,
Олис-олисларда кўклам жаласи.
Нимадан кўнглинг ғаш, нимада дардинг,
Хой, кичик қишлоқнинг жажжи боласи?

Тинглайин дардларинг, тортинмай айтгил,
Юрак-юрагимга бўлгуси дармон.
Қани, тугунинг бер, йўлингдан қайтгил,
Уйда гаплашурмиз роса, беармон!

Ҳали тарк этмабсан эски ҳовлини,
Мунтазир эмасми янғиси, синглим?
Қушга ҳам сув керак, ҳам дон, қўналға...
Шундай хаёлларми бошингда, мунглим?

Мен бугун фазога учмак истайман,
Осмоннинг ташвиши тушиди бошимга.
Аммо бу юмушдан кечмак истайман,
Таажжуб қилмагил ғайри ишимга!

Йўқ, асло! Бу йўлдан кечмоқлик — орким,
Майли, ойга учай бугунмас, эрта.
Кўзингда ташвишнинг тўлқини борким,
Қолурман, қолгумдир муаззам ерда!

Зинҳор истамайман ойнинг шуҳратин,
Юлдузлар ҳолини сўрмоқ пайтимас.
Аввало мен, сенинг ҳолинг сўрайин,
Бу — барча ҳавасдан олийроқ ҳавас.

1965

* * *

Болалар улғаймоқ истарлар,
Дунёни чулғамоқ истарлар.

Кексалар яшармоқ истарлар,
Ёшларин яширмоқ истарлар.

Ҳаёт на кексарур, яшарур,
Ул — қари, ул — ёшдир бир умр.

1965

ЙИҒЛАЕТГАН ҒУДАККА

Уйинчоқ ҳам сени овунтирмасми,
Келгин кўтарайин, бўлмаса, қўзим.
Ана, ана, боққил ойингининг расми,
Юпангил: эҳ менинг қурсин-да эсим!
Чоғи, ёруғликка чиқмоқ истайсан,
Хўп-хўп, жоним билан, дўндиққинам, юр!
Уҳ-хў, осмонларга учмоққа шайсан,
Майли, не бўлса ҳам, йиғламасдан тур!
Онагинанг сенга тутару кўксин,
Хонага сукунат чўмади бирпас.
Йиғлама, йиғлама, кўз ёшлар нечуп,
Йиғини бизларга чиқарган эмас!
Қорнинг сал очибди, шугина холос,
Шунча йиғими-я шунга, қизалоқ?
Тордай зил ташвишлар бошга тушса, рост,
Биз фақат боқамиз лоқайду мудроқ.
Йиғининг ёнига бормаймиз ҳатто,
Юракни кенгликда осмон қилганмиз.
Шундан меъдамизга тегмайди ҳаёт,
Ҳойнаҳой, дунёга шу деб келганмиз.
Ҳали кўп тингларсан турмуш эртагин,
Ҳаёт найларини чаларсан, қизча.
Юракни кенг қилгил, йўқса ғўдагим,
Яшаш борасида ўйлаш ортиқча.

1965

ҚҰМСАШ

Олис, олис, қўл етмас жойлар!
Болалигим, оҳ, болалигим,
Ҳар бир дами беполалигим,
Олис, олис, қўл етмас жойлар!

Ташвиш надир, англамадинг сен,
Шўх ва учқур тойчоқ мисоли,
Кўчаларда қолди шамолинг,
Ташвиш надир, англамадинг сен.

Жавлон уриб майдонлар аро,
Гижинглатиб ёғоч отингни,
Орзуларга кўмдинг ёдингни,
Жавлон уриб майдонлар аро.

Билганингни қилгансан, шеърим,
Ушламаган қўлингдан биров,
На сохталик, на дўсту на ёв...
Билганингни қилгансан, шеърим.

1964

ҚЎҒИРЧОҚ

Қиқирлаб кулади жажжи қўғирчоқ,
Қиқирлаб кулади, кулиш бўлса бас.
Оламини сув олса — олсинки, мутлоқ
Эзилиб йиғлашни этмайди ҳавас.
Башанг кийинтириб қўярлар доим,
Силаб-сийпаларлар арзанда мисол.
Манглайиң ўнарлар, ўнарлар пойиң,
У эса кулади мамнун ва хушҳол.
Гоҳо юрагини айлайдилар чок,
Оғзага не келса шуни айтарлар.

Андипа қилмаслар ва шу ондаёқ
Жаҳл ичра силкилаб ерга отарлар.
Шунда ҳам кулади парвосиз, гўё
Норизо эмасдай ёруғ дунёдан.
Эҳ, шўрлик, ўйлайсан шу дея ҳаёт,
Сен ҳам санайсан-да, ўзингни одам!

1965

* * *

Нетай, кечмиш ҳар айёмишга
Ошно, шерик бўлолмадим ман.
Қўй, альбоминг кўрсатма менга,
Дил ёнмасин дарду аламдан!
Шукуҳингни бош эгиб, маъюс
Кўрмаганим минг марта афзал.
Тағин кўриб, «Гўзаллик, афсус —
Фоний экан» демай у маҳал..

1964

МУҲАББАТ ВА ҚАЛАМ

Дедилар: «Куз етиб келипти аста,
Олтмишта баҳорни кўрипти шоир».
Дедимки: «Кўрмадим қўлида ҳасса,
Навқирон йигитдай юрипти шоир.

Ахир қаримоққа фурсат йўқ, фурсат!
Кўзда гоҳ севинч бор, дилда гоҳ алам.
Муҳаббат бўлипти белига қувват,
Бир ҳасса бўлипти қўлига қалам!»

1965

* * *

Майлига йиғлангиз, йўқ эътирозим,
Ихтиёр қилмасман кўз ёшингизни.
Севгида ҳам бўлмай тошу тарози,
Вазифам — огоҳлаб қўймоқлик сизни:
Кутмангиз шафқат.

Фақирнинг биргина бор илтимоси,
Олий ишқ ҳурмати, боқмангиз қия.
Куйиб кул бўлмиш бу юракни, рости,
Кўз ёшлар селида сўндирай дея,
Уринманг фақат.

1965

УЛОҚ

Саф-саф бўлиб баҳодирлар,
Тайёрланур,
Отланур!
Ларзаланур ҳозир ерлар,
Ғайратлар қанотланур!

Ҳой, полвои!
Ҳой!
Улоқни торт,
Тақимга бос, тақимга!
Югани қўй!
Рақибингни
Келтирма ҳеч яқинга!

Дам тўхтама,
Маррага чоп!
Соврун, соврун сеники!
Соврун дема,

Эли тутган
Шону доврұқ сеники!
Гулпорингга қамчини бос!
Асабингни тобла, ҳей!
Улоқ — битта,
Кейин шоввоз
Тилинг тишлаб қолма, ҳей!

1963

* * *

Ногоҳ ғазаб ичра бепарда шамол
Хазонларни сочиб ташлагай,
Лаҳза ўтгай, яна баргларни хумор,
Ардоқлагай, ўпа бошлагай.
Шундай, қаҳр ичра чарх урган маҳал
Ер-ла яксон этурман, лекин —
Айрилиқ асридан сўнг каби ҳар гал
Юзларингни силайман секин...

1965

* * *

Кеча хафа эдим, дунё қоронғу эди,
Бугун эса шодман, олам — гулистон!
Кеча кучсиз эдим,
Кеча ожиз эдим,

Бугун —

афсонавий Рустами-достон!

Қайта яралдими бу кўҳна дувё,
Қайта туғилдимми ёки ўзим ҳам?
Қошимдаги ҳаёт жаннатдир гўё,
Бор бўлсин шундай кун,
Шундайин олам!

1963

ФАЗОДАГИ ҲИСЛАР

Фусункор тожини айлаб ҳадя,
Мени оғушида эркалар қуёш;
Дилдори ёдига тушмасин дея,
Ноз этиб елкамга ой қўяди бош.
Зерикма,

Кулгил деб, эй буюк фарзанд,
Кўз қисиб,
Жилмайиб боқар юлдузлар.
Ўнич олмаққами бўлиб орзуманд,
Теграмни қуршайди
Самовий қизлар!
Тенги йўқ гўзаллик,
Тенгсиз нафосат,
Ҳориган руҳимни эркалар аста.
Андоза олгандек фазодан фақат,
Ер

Яшил барқутга ўралмиш пастда...

Қайдасан, улуг Ер, қайдасан, она?..

Бунда чанқадим-ку,
Қуёш тафтида,
Кўз олдимга келди лиммо-лим булоқ,
Ўмганин кўтарган тоғлар кифтидан,
Боқишларим оқди,
Ҳе,
узоқ,
узоқ...

Бунда соғиндим-ку...

Ойнинг ишваси

Олис дилбаримни солди ёдимга.

Дилбарим...

Қалбимнинг ёлғиз шеваси,

Дилбарим...

Бир ҳаёт —

бу ҳаётимда!

Кетма дейди фазо,
Кетма дейди кўк,
Ром этмоқчи бўлар,
Имлаб бағрига!
Ер балки кўҳнароқ,
Балки у хунук,
Бироқ яқинроқдир
Инсон қалбига!

1964

* * *

Яна бир кун айлагил бардош,
Чек қўйгаймиз айрилиққа ҳам.
Қайғу эса олиб кетиб бош,
Танҳоликда тутгуси мотам.

Жафо чекмай жонона қайда —
Эскилардан қолган бу мақол.
Уйла ахир, қайси ғам дийда
Жафо чекмай топибди иқбол?

Иккимизга маъюслик надир,
Иккимизга нима битта ғам?
Висол дами сўрганда қадр,
Унутгаймиз дунёни, эркам.

Шунда, кулиб боқарсан сулув,
Кўз ёшларинг энди кераксиз.
Шунда, аввал дод деган қайғу
Қувонч бўлиб туюлар шаксиз...

1965

ШУКРОНА

Қора булут кетган маҳали,
Бошим узра порлаб кўриндинг.
Кулиб боқдинг, осмон гўзали,
Манглайимга майин уриндинг.

Бир лаҳзада яшнади атроф,
Бир лаҳзада шунча суруринг.
Миннатдорман минг карра, Офтоб,
Пешонамдан кетмасин нуринг!

1963

ТРЕТЬЯКОВ ГАЛЕРЕЯСИДА

Хоналардан хонага ўтдим,
Иштиёқим, ҳавасим жўшар.
«Ойдин кеча» ташрифим кутиб,
Арғимчоқ нур йўлимга тўшар.

Кўк бағрини чок қилди вулқон,
Парчалади қоп-қора тунни.
Олиб келдинг қанча оҳ-фиғон,
«Помпеянинг охирги куни!»

Нозанин қиз,
Бир «Номаълум қиз»,
Сирли боқди,
Еқди юрагим.
Билолмадим помини, эсиэ,
Тополмадим бирон дарағни!
Дедим:
«Сўзла, муштоқ қилмасдан,
Исминг нима,
Йўл бўлсин, жоним?»
Нетай, мени кўзга илмасдан
Кетганича кетди ул хоним.

...Ажиб экан санъат маскани,
Суратларга бўлдим маҳлиё.
Хоналарни чиқдим айлашиб,
Оёғимда қолмади оёқ.
Чарчамайми,
Ахир қасрда
Кезиб юрдим неча асрлар!

1962

Қошимдасан, турибсан жим, лол,
 Қошимдасан гүёки хаёл,
 Қошимдасан, эгилиб хиёл,
 Бегуноҳ бир фаришта мисол
 Кўз ўнгимда кўрсатиб жамол...
 Истайсанки, жилмайсам алҳол,
 Хаёлингда не ўй, не малол,
 Саботли мен, фаҳм этма шамол,
 Сўзламакчи бўлсанг, аҳтимол,
 Сўзлай деган сўзинг қайтиб ол!

Узоқ-узоқ қаршимда тинма,
 Юрагинг қон қилиб хўрсинма,
 Майли, ўйна, майлига сўнма,
 Лек ишқимга гард янглиғ инма,
 Минг ишванг-ла минг бор бўркинма.
 Кўнглин олай дея уринма,
 Кет, аламли кўзга кўрчинма!

Сен меҳримни қозонган сари,
 Ошкор этдим кўнгиладирларин,
 Қун ила тун, шому саҳарим,
 Туйғуларим асл гавҳарин
 Тўкиб сочдим! Нодўст сингари
 Мазах этдинг, ҳолван тарим,
 Нечун келдинг?.. Энди кет нари,
 «Пок» ишқингнинг мурувватлари,
 Жон бермаган, жон олган бари!

Қошимдасан, асабинг таранг,
 Қошимдасан, турибсан аранг.
 Осмон узоқ, ер қаттиқ, заранг,
 Доим шувдоқ, сўнг дебон аттанг,
 Ёнишгувси чўлга ҳоли танг!

1963

Ўрмон
тин олар оғир,
оғир...

• Мунгли,
мунгли ашула айтиб
Қўрғошин булутлар бағридан қайтиб,
Олтинранг барглари ялайди ёмғир.
Ёмғир эрталабдан эзмалик қилар,
Одамлар тўхтатган ўрмон сайрини.
Пахтани йиғишиб олдим улар,
Билмайман,
Эсладим
дала,
Хайрини...

1962

ЮРАГИМ

1

Қайларгадир интиламам жимгина,
Шовқинлардан, суронлардан йироқда.
Тўқишларим оддийгина, жўнгина,
Кўчирмадим ҳали уларни оққа.
Шодликними, қайғуними ахтариб,
Хаёлларим элдан бурун чопарлар.
Шамоллардай кезиб бевош, сарсари,
Дўстларинми, душманинми тонарлар.

2

Шодлик қайдан келар экан, ажабо,
Қайғу эса қаердадир яширин.

Бир-бирларин кўролмаслар доимо,
Гоҳ иккисин қилолмайсан ажирим.
Инсон илк бор келганида дунёга
Томоқ дарди унга эди ошино.
Шодлик, қувонч қайдан келди бинога
Қайдан чиқди қайғу деган муаммо?

3

«Ёлғиз» куйин тинглайману, дўстгинам,
Нимадандир зирқирайди вужудим.
Чўлда танҳо қолган каби бўлурман,
Ҳеч бормикин ёлғизликнинг ҳудуди?
Мана рубоб чидолмасдан йиғлайди,
Торларини узмоқчими дутор, воҳ!
Ғижжак шўрлик ўз бағрини тиглайди,
Фақатгина доирадир бепарво.

4

Тамаки, ҳа дўстим, эмас безарар,
Оғу каби қуйилади танамга.
Нолимайман лекин, ҳар шому саҳар
Аччиқ тутун тўлиб олса хонамга.
Ўз ишини билиб қилар инсонлар,
Гоҳ насиҳат бефойдадир уларга.
Мен чекаман хаёлда зўр ишонч-ла
Тутунлардан фориғ бўлмиш кунларга.

5

Тоғ бошига чиқиб кетдим девнамо,
Бир томоша айлай дея водийни.
Водий гўзал: тинглаб бўлмаскан аммо
Қўй-сигирлар маъраши — имдодини.
Ариқларнинг жилдираши йироқда,

Булбулларнинг олислиги ҳақиқат.
Бунда совуқ; Ер шовқини қулоқда,
Булутлар-ла ошно тутиндим ғақат.

6

Юксакларда, қора осмон остида,
Онда-сонда қўниб ўтаркан булут,
Заҳмат шоҳи — Прометей устида
Жигар чўқиб ётар ҳали филбургут.
Бизга аён, бургут кучи ҳад билмас,
Прометай омон қолмоғи душвор.
Лекин, ажаб, бизларнинг-чи, бургутмас,
Ул инсонга ишончимиз улуғвор.

7

Мен истаган ҳаёт ҳали олддадир,
Меҳри билан, қаҳри билан жамулжам.
Баъзан юрак қурғур ўзин алдайди,
Дейди: «Мана ўша ҳаёт, ўша дам!»
Йўқ... Ҳисларим яна олис йўлдадир,
Бирга юрак қўрқуви ҳам далдаси,
Мен истаган ҳаёт ҳали олддадир,
Бугунгиси, ғақат унинг ваъдаси.

8

Йўқлик коми тортиб кетди кунларим,
Хотирадай қолди ёлғиз хаёли.
Қандай кечди кундузларим, тунларим?
Булар бари сокин дарё мисоли.
У кунлардан нега рози эмасман?
У кунларни кўргали йўқ кўларим!
Бугун шундай ҳақиқат-ла мен мастман:
Ақлимиз кеч кирар экан, дўстларим.

Еруг ҳаёт берган қувонч, лаҳзалар,
 Гўё лабга тегиб соб ўлган шароб,
 Тинчланоламс юраккинам, қанчалар —
 Жуфт оҳу кўз дилга солган изтироб!
 Мен англайман шунда инсон шахсини,
 Ҳайлайманки, бу таъбирим жоизроқ:
 Шодликда у олгай тоғлар таҳсини,
 Қайғуда-чи, чумолидан ожизроқ..

10

Ҳақиқатим бўлар эди ягона,
 Хаёлимга кирган қаро кўзгача.
 Менга қайғу ташвиш — бари бегона!
 Хайҳот, ҳаёт ҳақиқати ўзгача!
 Келишолмас ўшал икки ҳақиқат,
 Ҳар сония тўқнашарлар иккиси,
 Шундан ҳаёт даккиси ҳар дақиқа,
 Шундан кўнгил ўқтин-ўқтин йиғиси.

11

Яширмайман, нелар кутиб ҳаётдан,
 Кўзларимга жо этганман кечалар.
 Кута-кута, олий умидга, зотан
 Етолмайин ўтиб кетди нечалар!
 Не кутасан қовуштириб қўлингни?
 Мўминларга ахир ҳаёт бегона!
 Англагилки, ким истайди ўлимни,
 Кутмоқликка мажбур бўлади яна.

12

Кимларнингдир, балки, бахтин қўриқлаб,
 Тортишамиз фақат жўшқин ва дангал.

Лекин шунда ўз мақсадин улуғлаб,
Бахтимизга кимдир солади чангал.
Биз билмаймиз, дунё ишин измида
Айтишамиз, койишамиз, юрамиз.
Барчамизга парво қилмай, жимгина—
Ўз йўлида айланади куррамиз.

1965, Москва

* * *

Зилзиладан доимо
Қўрқиб юрар амаким,
Уйи қуласа ахир,
Қайда турар амаким?

Билмас, уйсиз қолмагай,
Муаллақдай фазода,
Инсон учун бошпана
Ер бор ахир дунёда!

1965

ОХИРГИ МАКТУБ

(Пигирманчи аср, 60-йиллар. Замин.)

«Сен ўлган кун
мен туғилганман,

Туннинг ўлиmidан тонг туғилгандек,
Асрий сукунатдан бонг туғилгандек.

Сен ўлган кун

мен туғилганман,
Ўлатнинг ортидан ҳаёт яралгандек,
Оғунинг кетидан бўй таралгандек!

Сен ўлган кун

мен туғилганман,
Кўкайингни кесиб,
руҳингни эзиб,
Ҳаётнинг ёп-ёруғ орзуларин қучиб,
Барчага,
Барчага бағримни очиб,
Сайёрада шаҳдам кезиб юрибман!
Қалай, қойилмисан, Истибдод, гапир!».

Имзо:

Октябрь.

1964

ШАРИФА

Сени қора дедилар,
Сени хафа қилдилар, Шарифа, Шарифа,
Аmmo ноҳақ эдилар,
Менинг қалбим тилдилар, Шарифа, Шарифа,

Кўзинг кўзимда эди,
Кўнглинг кўнглимда эди.
Мисли фаришталигинг
Тушмас, ўнгимда эди.
Ёшинг ёшимда эди,
Ошинг ошимда эди,
Сенга тушган хижиллик
Менинг бошимда эди!

Фисқу фужур тақдилар,
Таъбингни тун қилдилар, Шарифа, Шарифа.
Зимдан, зимдан боқдилар,
Ва хохолаб кулдилар, Шарифа, Шарифа.

Олам тик турармиди,
Олам тинч турармиди,
Шунча бадбўй мишмишдан
Барқарор бўлармиди?
Менинг қайлигимсан-ку,
Айни лойиғимсан-ку,
Сени ким бетоб дегай,
Сиҳат-соғлиғимсан-ку!

Енгилтак қиз дедилар,
Тарихингдан тушдилар, Шарифа, Шарифа,
Яхши хислатинг юлқаб,
Юз ёмонни қўшдилар, Шарифа, Шарифа.

Кўзинг кўзимда эди,
Изинг изимда эди.
Сенинг бутун ҳаётинг
Битта сўзимда эди!
Парво қилма, жонона,
Сўлма ҳеч бир замона.
Юракдаги сўзларим
Мишмишларга бегона!

Сени кўролмадилар,
Тинчиб туролмадилар, Шарифа, Шарифа,
Аmmo кўнглимга зарра
Шубҳа сололмадилар, Шарифа Шарифа...

1963

* * *

Бир йигит бор келишган, гўзал,
Бир ушлагап олмасин узар.
Йўлларида, ҳе, қанча кўзлар,
Узин қайга қўёлмай бўзлар!

Бир қиз ҳам бор, ишвакор оҳу,
Йигитларнинг тугамас оҳи,
Ендирадур оламни, ёҳу,
Қасд айласа қасдли нигоҳи!

Бироқ улар, хоҳи эрта-кеч,
Бир-бирига етолмаслар ҳеч...

1965

НАСИБАНИНГ ҚУШИҒИ

Акачам ой томон бораман, дейди,
Булутлар кўксини ёраман, дейди,
 Ҳа-ю, читтигул!
 Ҳа-ю, читтигул!

Фазода жуда кўп сирлар бор, дейди,
Пахтазор бўлувчи ерлар бор, дейди,
 Ҳа-ю, читтигул!
 Ҳа-ю, читтигул!

Юлдуздан юлдузга ўтаман, дейди,
Сингилжон, ёнингга қайтаман, дейди,
 Ҳа-ю, читтигул!
 Ҳа-ю, читтигул!

1965

ҚУРОЛЛИ КИШИГА

...Сенинг икки кўзинг,
Қўл-оёғинг,
Пешонанг,
Сиҳат-соғлигинг бор,
Демак, туман бойлигинг бор!
Қурбонингнинг ҳам икки кўзи,
Қўл-оёғи,
Пешонаси,
Сиҳат-соғлиги бор,
Демак, туман бойлиги бор!

Сенинг ўз ўлан тўшагинг,
Бола-чақанг,
Қозон-товоғинг,
Хушрўй хотининг бор,
Демак, ҳаётинг бор!
Қурбонингнинг ҳам ўз ўлан тўшаги.
Бола-чақаси,
Қозон-товоғи,
Хушрўй хотини бор,
Демак, ҳаёти бор!

Айт-чи, ҳей қуролли, парво ҳам қилмай,
Кимга ҳозирладинг ўлим тўшагин?
Англадингми, шу он биллиб ё билмай
Кимсасиз қолдирдинг кимнинг гўшасин?
Ўрта асрлардан келдингми, дўстим?
Ўрта асрларда шувдоқмиди ҳол?
Бунда бир атрофни кузатгилу жим,
Майли, ортгинангга аста қайтақол!
Бари бир, бегона маслагинг сенинг,
Маслагинг мен учун эски хотира.
Эй, олис давроннинг эркагинаси,
Бизнинг асримизда қолгунг ётсираб!

Бунда хоҳишларинг бўлмагай бажо,
Орзу-умидларинг ёзмаслар қанот.
Қўлингда қуролинг турсаю бежо,
Не орзу-умидлар кўнглингда, саллот?
Йигирманчи аср — асабий даврон,
Бу ерда қапчалаб жошлар ётарлар.
Билгил, бу асрда олмайдилар жон,
Уликларга ҳаёт ишъом ётарлар!

1964

ҚЎЗИЧОҚ

Яшил ўтлоқ эркаси, сакрай-сакрай тинмайсан,
Оламда не гаплар бор, англамайсан, билмайсан...

Майсаларга эгиб бош, курт-қурт қиласан дош,
Онанг суйиб юнглиринг ялаб қўяр мулойим.

Нарироқда аллаким сени кузатар шу чоқ,
Кўзларида педир бор, ёнида совуқ пичоқ.

Сенга боқиб кўзалари тиниб кетса ажабмас,
Сенга қадар пичоғи сиғиб кетса, ажабмас...

1965

* * *

Ташқарида қирчиллайди қиш,
Ташқарида липиллар чироқ.
Қайлардасан, о, сен бояқиш?
Жонга тегди бу кеча фироқ.

Бугун кимнинг қароргоҳини
Гулга кўмдинг, эй ғойиб жамол?

...Билмам, тишда кимга оҳини —
Айтолмайин инграйди шамол...

1965

МУҚАННА

Сингиллар чекканда узлат оҳини,
Оналар «оллоҳ» деб очганида қўл,
Боболар ювгали ўз гуноҳини
Муқаддас Маккага солганида йўл,
Баджаҳл қаридай бегона мисол —
Хўмрайиб турганда кўҳна масжидлар,
Едимга Муҳаммад ва ёки Мусо
Эмас, сен жафокаш тушган мавридлар,
Беҳол ёшланади қайталаб кўзим,
Оромсиз юрагим потрар бетоқат.
Ҳарб ичра юрибсан, минг бор узарким,
Қўлим қовуштириб турибман фақат.
Муқанна, Муқанна, бир аскар бўлиб,
Евқурдай ёнингга тушган бўлсайдим,
Шу кафтдек ўлкани табаррук билиб,
Қонимни қонингга қўшган бўлсайдим,
Уйламай на ишрат, на фароғатим,
Ерга юз тутсайдим ўшал жангларда,
Балки шу бўларди ягона бахтим,
Сингиллар рухсори кўрмасди парда...
Содда кўнгилларни не-не замонлар,
Босиб, турмас эди қиёмат-қойим.
Бирор ваҳшиятни кўргани онлар
Демасдилар: «Ўзинг асра, илойим!»
Мубҳам илоҳият аршига биртан
Ҳадик билан боқмас эди одамлар.
Яшаш ҳисобига кирмагай зотан,
Қўрқув ҳисларига кўмилган дамлар.

Гоҳо келтираркан қуръондан оят,
Балки, ишонувчан заҳматкаш отам,
«Ўғлим, бу илоҳий, азиз жой!» дея
Ўша Маккасига сиғинмасди ҳам!
Мен ҳам сиғинардим ҳануз отамдай,
Сендан, эй мажусий, эрсам беҳабар.
Не дердинг, Муқанна, она ўлкамда,
Мармардан ҳайкалинг қўйсалар агар?
Асли бу юмушга ҳожат йўқ сира,
Йиллар ўтибдирки солиб галга-гал.
Ҳайкалдай бир жойда тургандан кўра,
Беҳайкал қалбларда яшамоқ афзал.

1965

СИНГЛИМГА

Нега қарашларинг бошқача,
Туришларинг бежон, бемадор?
Мум сочингдан қора қошгача,
Уч чизиқча тушинти қатор.
Дилгир қилма мени ҳам ахир,
Сукунатнинг бормикан сўнгги?
Ҳаёт яна қилдими қаҳр,
Қарамайин раъйингга, сингил?
Ранжидингми юпанчим, дийдам,
Чирой бермай кетса табиат?
Уксимагил, қўй, норасидам,
Ҳали ёшсан, думбулсан ғақат!
Тўлқин ташлаб туйғуларингга,
Орзуларинг қилиб жамулжам,
Ҳаётингни дoston этгали
Севги келар ҳали, сингилчам!

1965

* * *

Қачонлардир яшаган Ҳайём.
Деган эди: «Дунё бебаҳо.
Мен ҳам бир кун ўлгум, вассалом!
Тупроқ бўлар дурри бебаҳо».
Қачонлардир яшаган Ҳайём.

Ажаб, шундай экан-да дунё!
Ҳайём ўзин этади инкор.
Ундан қолмиш дурри бебаҳо
Ҳануз тирик, ҳануз фусункор!
Ажаб, шундай экан-да дунё...

1964

«ШАФАҚ» КИТОБИДАН
(1968)

Гулгунга айтингиз, мунча бераҳм?
Тушида тинч қўйсин ҳеч бўлмаганда!
Сенга ким қўйибди, эҳ Бобораҳм,
Чарх урмоқни севги номли чаманда?
Илҳом, ҳа, илҳомни этмагил канда,
Билгилки, азалдан бор шундай расм:
Илҳомга роз айтган ошиқ дил, инон,
Севгида толеин топмоғи гумон.

Шоҳимардон тоғларига юр,
Пешонага тегсин шамоли.
Чиқайлигу, нигоҳи мағрур,
Қолдирайлик шаҳарни холи,
Пешонага тегсин шамоли.

Шаҳарнинг ҳам тегдик жонига
Кундузи ҳам, оқшомлари ҳам.
Салом айтиб, Ер ўғлонига,
Сайр этайлик тоғ шомлари ҳам,
Кундузи ҳам, оқшомлари ҳам...

Шаҳардадир ҳаётнинг насри,
Минг қилса ҳам шаҳар бағри тор.
Олам қўйни, дунёнинг бағри
Менинг юрагимда барқарор!
Минг қилса ҳам шаҳар бағри тор.

Тоғ дарёсин кечайлик бирпас,
Ўпка шимсин чинни ҳавони.
Биллур ҳаво шаҳарни эмас,
Хуш кўргуси шопқин дарёни!
Ўпка шимсин чинни ҳавони.

Юр, кўнглингни ўкситмай ахир,
Тоғ-тошларга олиб кетайин.
Гар хуш келса ям-яшил бағир,

Узоқ-узоқ қолиб кетайин.
Тоғ-тошларга олиб кетайин.

Эланишим истайсанми ё,
Сардори дил, гапимга кўнгил!
Турмушидан бўлолсин ризо,
Бу кенгликка ўрганган кўнгил!
Дил сардори, гапимга кўнгил...

1965

МАНЗАРА

Олачамшак кўришар осмон,
Булутларда гаройиб бир ҳол.
Қуёш мағрур кезади жаҳон,
Менда эса ўзгача хаёл.
Ўзлигини айлашиб унут
Рақс тушади қушлар чирпирак.
Хув, четда нур тегмаган булут,
Худди нурсиз ўтган бир юрак.
Шаббоданинг парвойи фалак,
Одамлар ҳам билмас ҳеч нима.
Ҳаддан зиёд чароғон фалак —
Кимга қувонч, кимга ваҳима...
Булутларни қўймайди офтоб,
Қушларни-чи тинчитмас шамол,
Ер чидайди, сақлайди одоб...
Ер индамас,
Ер — улкан хаёл...

1967

СОҒИНИШ

Жимлик пардасида мудрайди ўрмон,
Шимол ўлкасининг тўкис чиройи.
Тилла ранг баргларга маъюс боқурман,
Руҳимга сингмайди кўнгилнинг раъйи.
Дарахтлар туришар сокин, беозор,
Шамол ҳам кезмайди негадир бунда.
Қошимда чарх урмоқ истар у диёр
Хаёл кўзгусида қолган афсундай.
Боқаман, боғ аро дўстларим, мана,
Давлатин томоша қилган шоҳ мисол,
Зияҳор ўзларини сезмай бегона
Ишқомлар бағридан ахтаради бол.
Қуёш ҳам бошларга қўнар бир замон,
Соялар йўқолар ёндан бесурур
Ва ёнар нафаслар, шунда тирик жон,
Салқинга ўрмалар қилгали ҳузур.
Лекин тол тагига чиқмагай ҳали,
Офтобда юзлари қорайган сингил.
Елдаги елкандай аста чайқалиб,
Ҳар ғўза қошида эгиладир ул.
На ором, на хаёл банд этар уни,
На ойна олдида соч тарар бу қиз.
На ўзин ўйлолгай, на ёш умрини,
Кўзига кўрингай ғўзаси ёлғиз.
...Жанубда кун кўрар қошлари қундуз,
Боғлар ўлкасида тўлишган рухсор:
Ул мени кутадир, кутадир қануз,
Тотли хаёлларга бериб ихтиёр.
Балки сочларини минг турли тарар
Ва ташлар бошига ҳелвагай рўмол.
Балки хилватларга бориб ёлворар,
Тирикликнинг бу хил шеvasидан лол...
О, агар мени тарк этсаю имон,

Ул ёру дўстлардап юз ўгирсам, оҳ,
Илтимос, кутмагил, эй қора ўрмон,
Ютиб юборақол мени ҳозироқ!

1966

ФАРД

Қуёшга парвона бўлганда, бир дам,
Милтироқ шамингни ўйлаб қўй, одам!

1966

ҚАЙТИШ

Яна қайтиб келдим сенга, малагим,
Яна хаёлимда ўша туманлар.
Яна ун сепмақда осмон элаги,
Кетимда қолди деб қанча чаманлар.
Ёгилар, ёгилар лайлаксимон қор...
Кўзга ҳеч илинмас само этаги.
Қайғурма, бу ёлғиз қишнинг эртаги,
Олдда минг чаманлар бордир, суманбар.
Чарх уриб келарсан рўёга ўхшаб,
Сочларинг толу тол, кўзларинг маҳзун.
Қўлларим очурман, недандир қақшаб,
Сенинг қадамингга ўқирман афсул
Ва қилурман ўшал ерни зиёрат,

О, ҳар бир қадамда тўкилур меҳрим.
Беғам хилватгоҳга боқарман, зора,
Топарман деб, балки, йўқолган шеърим.
Қанчалар фаромуш тилсиз хилватгоҳ,
Қанчалар бепарво алифқад терак!
Тингланг, эй, севгисин йўқлаганда гоҳ,
Ул таниш жойларни қўмсаркан юрак.
Яна қайтиб келдим сенга, малагим,
Яна хаёлимда ўша туманлар.
Яна ун сепмақда осмон элагн,
Кетимда қолди деб қанча чаманлар..

1965

ЯНГИ ЙИЛ КЕЧАСИДА

Сухбати соз эди, давра — қиёмат,
Лоладай қизармиш қадаҳлар бари.
Юрак-юрагидан йигитга фақат,
Фақат бахт тилашди ёру дўстлари.

Ҳаммага бош эгиб қўяр паршон,
Хаёллари эса даврадан йироқ.
Янги бахт тиларди дўстлари ҳамон,
Ул эски бахтини қўмсарди бироқ.

31 декабрь 1966

СЕНИ СОГИНГАНДА

I

Майда-майда қогозлар каби,
Ен-веримга қуйилади қор,
Табиатнинг мунис чойшаби
Нигоҳимни қамрар фусункор.
Фусункорки, аммо фусунда
Яширишимни қандайдир заҳар.
Кўчаларда кезмиш қуюнга
Парво этмас шимолий шаҳар.

II

Дарахтлар ҳам кетмиш пинакка,
Беркитолмай яланғоч танин.
Маъюсона саргайган баргга
Неча-неча бордир боққанам.
Боқдимۇ сен тушдинг ёдимга.
Бўзноч каби ям-яшил олам!
Хаёлимни бахш этай кимга?
Йўқ, ўзгага беролмасдим ҳам.

III

Бунда кушлар беқарор ёрдек,
Минг ўзгарур, минг бир турланур.
Кўк боқади ерга ағёрдек,
Эрта, балки, олам нурланур.
Не қилолур шимолнинг бироқ,
Тан илитмас офтоби ахир?
О, жанубнинг қуёши қайноқ,
О, жанубий ям-яшил бағир!

IV

Қиш келадур қайраб қиличин,
Йўлларига қорлар пояндоз.
Хаёл келар ўтмишни қучиб,
Ана,ана, эркаланар ёз.
Ана пайкал узра қурдошлар,
Машраб, Тўлан, Раҳим ва Темур,
Илк сўйилган қовундан бошлаб,
Умрингга миёг тилаймиз умр!

V

Бўй кўрсатган боғларни кездим,
Бир одамнинг тутиб илгидан.
Гоҳ булоқнинг сувидай сиздим,
Ёнгинамдан келган кулгудан.
Истайманким, тепамада офтоб,
Бугун бир бор сийласин мени!
Кўзларимни тарк айласин хоб,
Хаёлимда кўрайин сени."

1965

ПИЁДА

(шахмат)

Ёлғиз ўзим енгаман дер,
Бош кўтарар пиёда.
Ўзин чоғлар бамисли шер,
Минг лашкардан зиёда.

Олға босар, олға фақат,
Турғувликда не маъно?

Учраганга қилмас шафқат,
Шафқат ҳам кутмас аммо.

Гар жангларда омон қолур,
Етар умр сўнгига,
Унда вазир муҳрин олур,
Кекса шоҳ кўз ўнгида.

Суронларга сингмиш умр,
Уқлардан қон сийнаси.
Қаранг, шўрликка бари бир
Шоҳлик бўлмайди насиб.

ТЕНГДОШЛАРИМГА МАКТУБ

(Йигирма беш ёшлиларга)

...Уммоний оловда оташдай оқиб,
Тогларга дарз солган жонлар қисмати,
Жанглар даврасига суронлар тақиб,
Майдонда тин қолган жонлар қисмати,
Эртани ўйласам, қошимда тушдай
Сирли хотирлардан кўтарурлар қад.
Шунда, жўраларим, чарх уриб қушдай,
Мактубим сиз томон талчинар фақат.
Кўп ажиб авлоддир бизларнинг авлод,
Аланга мисоли сўзда жангари.
Пинҳона орзуси гар бўлса барбод,

Кўксига урмакка йўқдир ханжари.
Фарҳодлар севгиси бизлардан йироқ,
Унга зор эмасмиз, очиқ гап, биз ҳам.
Тингдай нафратимиз бўлсайди, бироқ
Бизда, у — гинаю пичингдир мубҳам.
Доим оғзимизда умидлар тўла,
Ёниб мақтанишдан тортмаймиз изо,
Илмга урамиз ўзни бир йўла,
Илм ҳам кўпимиздан қолар норизо.
Чўлларга жўнаймиз, енгни шимариб,
Бир жойда турмакка йўқдир қапоат.
Аmmo кўпимизга чанг ютиб, ҳориб,
Саҳрода юрмаклик эмас саодат.
Гоҳо совуқ сувга қўл уриб қўйсак,
Буюк қаҳрамонлик, дея атаймиз.
Қолбуки, бу энди шунчаки чўпчак,
Чўпчакка овуниб ўзни алдаймиз.
Қолбуки, фазонинг тинглаб дардини,
Кўк кезар Гагарин авлоди бу пайт.
Нечун биз билмаймиз ҳаёт шартини?
Нечун биз топшайин бепарво, лоқайд?
Набиев авлоди тарих қатида
Жавоҳир мисоли турибди, қарапг.
Нечун биз замона фаросатидан
Ўзимизга мослаб ололмаймиз рапг?
Қолбуки, ақлимиз тошяни ёргудай,
Фаросат бобида тенгимиз кам-кам.
Наҳот ақлимизни ҳуда-беҳуда
Гипа-кудуратга сарфлаймиз, жўрам?
Қолбуки, олдинда не-не савдолар,
Сизу биз билмаган гаплар бор ҳали.
Эй, Ватан иши деб жони фидолар,
Сиз кимни кутасиз, кимнинг маҳтали?
Эслангиз! Оталар биздек навқирон,
Биз каби чорпахил, салгина содда,
Шодмонлик кўрмайин, чекмайин фйғон,

Яшаб ўтишганди ушбу ҳаётда.
Лоқайдлик нимадир, билмаган улар,
Ушлаган жойидан кесганлар доим
Кўп майин эрса-да ҳису туйғулар
Замон эмас эди аммо мулойим.
Улар олижаноб, ўктам нақадар,
Ўхшашин кўрмаган балки эрамиз.
Букун оталарнинг сочида қадар,
Не-не ушалмаган армон кўрамиз...
Кўрамиз! Ҳа, фақат кўриш бизга тан,
Бепарво кузатиш касбимиз наҳот?
Не учун сукунат ўртага чўккан,
Неларни фикрлар хаёлчаи авлод?
У — хаёл асири, ўйга юз бурган...
Ним қуруқ ўйдан иш чиққанин эслар?
Шунда самарасиз умр кечирган,
Авлодлар қисматиин ўйлайлик, дўстлар!

1966

САДОЛАР

Аллақайдан тинглайман садо,
Вужудимга қуйилиб келар —
Гоҳи қувонч, гоҳ йиғинамо,
Гоҳи сарсон бўлган туйғулар.

Енгинамда қора кўз дилдор,
Севганидан нолиса гоҳо,
Ўз-ўзидан ёдимга такрор —
Такрор тушар кўп бахти қаро.

Кечмишнинг аталмас фарёди
Унутилди дейиш хом хаёл!
Йўқса, нечун аламин, додин
Элга ёяр, тентирар шамол?

Бийдек сахро шовқинга тўлмиш,
Улоқ кетар. Отлар дупури.
Садоми бу? Қизиқ ҳол бўлмиш:
Ёки жрагимнинг дукури?

Билиб бўлмас, садолар қайдан,
Билиб бўлмас, кимнинг иши бу.
Маст бўлгандек бир ютум майдан,
Ҳар тарафга сочамаи туйғу.

Кўринганга улашмоқ истаб,
Учраганининг қўлии тутаман.
Кечмишларга кетамаи шитоб,
Олис садо бўлиб қайтаман..

1967

* * *

Қуёш чарақларди: осмон чароғон,
Юраклар кенгаймиш нафис ҳаводан.
Бугун кўнгил измин тутдим ногаҳон,
Ёмон кўрса кўрсин, майли, бир одам.

Секингина кездим кўча бўйида,
Ўтган одамларга бепарво боқиб.
Одамлар билмайди, сенинг кўйингда,
Не-не уммонларда юрганам оқиб.

Гар дилинг қоронғу бўлса бу айём,
Ҳаётнинг йўли шу қайғурма, санам.
Еруғлик тиладим кўпларга, инон,
Яхшилиқ қайтмади доим менга ҳам..

1966

ОНА ДУОСИ

Биринг икки бўлсин нима ушласанг,
Йўллариңг оқ бўлсин тоғлар қорича.
Сен ёруғ дунёда тинч юрар бўлсанг
Мен дуо қиларман умрим борича

Кўзингда кўрмасам алам ранжини,
Бошингда кўрмасам тумонат савдо,
Олиб бермасанг ҳам олам ганжини,
Сендан онагинаңг ризодир, ризо!

Ҳаётинг бемаъно туюлса, болам,
Қоронғи кўринса бу кўҳна дунё,
Кетсин деб қалбингдан ер юткур алам,
Еришсин дунё, деб айларман дуо.

Юрагинг қисилса такрору такрор
Кенгликка чиққин-да, айтгин шўҳ ўлан.
Бу ҳам ҳасратингга келмаса бакор,
Кўнглингни бўшатгин шеър ёзмоқ билан.

Қадим эртақларни тинглаш создир хўп,
Олтин умрларни унда кўрарсан.
Сеҳрли ҳаётга маҳлиё бўлиб,
Бебош ўйларингни алдаб юрарсан.

Етишсанг, тўй берсанг юртга мабодо,
Жамшид ҳавас қилсин сениңг базмингга.
Номинг дoston бўлиб юрсанг эл аро,
Мурод-мақсадингга етсанг, бас, менга.

Емонлар йўлини тутмагин минбаъд,
Фисқу фасодлардан нари бўл, тўхлим.
Олгину олдирма, униб-ўс, фақат
Тириклай гўримга киритма, ўғлим!

1966

Т У Ш

Зим-зиё тун эмиш: аччиқ ноладай
Гирёна кезармиш мезон шамоли.
Олис Африкада қаро соядай
Оҳиста борармиш занжи аёли.

Уфқда бор эмиш сирли бир маёқ,
Унинг титроқ нури эса-да ожиз,
Имлармиш, липиллаб ўчар эмиш гоҳ,
Лекин олис эмиш, жуда ҳам олис...

Етаклаб олганча ўғилчасини,
Уриниб-суриниб борармиш она.
Гўдакнинг аянчли нола-сасини
Мавжудот тинглармиш ёт ва бегона.

Оғир хўрсинармиш шўрлик онажон,
Маъюс антикармиш нораства шу пайт.
Жимгина боқармиш чексиз биёбон,
Осмон ҳам кузатиб турармиш лоқайд.

Гўдакни юпатиб бўлмасмиш, ҳайҳот,
Онанинг дардига йўқ эмиш малҳам.
Ҳар хил туюлармиш уларга ҳаёт,
Ҳаёт бир хил эмиш иккисига ҳам...

Уфқда-чи ёнармиш сирли бир маёқ,
Унинг титроқ нури эса-да ожиз,
Имлармиш, липиллаб ўчар эмиш гоҳ...
Лекин олис эмиш... Жуда ҳам олис...

1965

ПРОМЕТЕЙ

Оғиркарвон булутлар дайдыр,
Машъум тоғнинг теварагида.
Гоҳо тўниб, гоҳо йиғлайди,
Юлдуз тўла осмон тагида.
Қаранг, бунда ётар жафокаш,
Минг ўлиб, бир тирик қолган бош.
Азал яккаш, абадий яккаш,
Тоғларга дош беролган бардош.
Худоларнинг лат еган ҳиссин,
Салтанатин айлаб ҳимоя,
Қорликларда қолдириб изин,
Пастликларга ташлайди соя —
Баҳайбат қуш — бедаво бало,
Меҳмон бўлар ботирга ҳар кун —
Туришлари вазмин, муалло...
Эвоҳ, азоб фузундир, фузун!
Ҳад билмайди фақатгина дард,
Изтиробнинг йўқдир имони.
Наҳот қалбга ғам тўлмоғи шарт?
Наҳотки ғам — ҳаёт мезони?
Эй худолар мағрури, айтгил,
Заволингни ким истагай, ким?
Рашк-ла ошно тутинган кўнгил,
Занжирларга баяд этди, балким?
Ё шон-шухрат домига тушдинг,
Танҳоликка йўналдинг демак?
Беихтиёр учдию ҳушинг,
Оч бургутга бўлдингми эрмак?
...Қамиш ичра келтирилган ўт,
Ўғирланган илоҳий олов,
Зевс қаҳрини қаритди, ёхуд
Худоларни ёндирди лов-лов.
Олов! Олов! Сенга сизгинди,
Қуюлмаган одам деган зот.

Олам ёнди, фалаклар ёнди,
Дўзахга юз берди қонют.
Прометей! Инсофга келиб
Бу даҳр аро гувоҳкор банда,
Мен қошингда айбдорман деб
Ўкинсайди ҳеч бўлмаганда!
Шафқатга зор, қисмати чигал,
Кимлардан ҳам қилардинг гина.
Ҳануз тошдай тақдири азал:
Азобда ётарсан жимгина.
Ҳайҳот, изтироблар эвази —
Шу оловни ўғирлаган пайт,
Шу олов-ла одамлар ўзин
Ёндирсин деб ўйлабмидинг, айт?

1966

* * *

Мени кўрса, бирин кўзига олам
Кўринар гулчиroy қиздек ҳамиша.
Юраги гурсиллаб кетарми, шу дам —
Шодликдан йиғлайди қилмай андиша.

Мени кўрса, бирин кўзига олам
Кўринар қоронғу, тордай ҳамиша.
Ўкинчлар комига тортарми, билмам,
Аламдан йиғлайди қилмай андиша.

Мени кўрса, бирин кўзига олам
На хунук кўринар, на соз ҳамиша.
Шодлик яйратмагай, эзмагай алам,
Тош каби туради қилмай андиша.

Анвойи дўстларга тўлганда олам
Нодўстлар бўлиши мумкин ҳамиша.

Тошдай одамлардан, этгилу карам,
Ўзинг асрагин-да, қилмай андиша!

1965

* * *

Қўлларингиз кўзойнак мисол,
Осмонларга турибсиз қараб.
Наздингизда юлдузу ҳилол,
Кенг бўшлиқда юришар яйраб.

Иштиёқ-ла термиласиз, ҳа,
Ажаб, кўкда нима бор экан?
Уйда эса тўққизта бола,
Тўққиз олам сизга кўз тиккан.

Чорлар экан ғазовий сийна,
Фориғ бўлиб ўю фикрдан,
Бир онгина, бир лаҳзагина
Хаёлингиз узилар Ердан..

1967

Сувга тушган тош каби беғам,
Бефарвоман, кошки десам дод.
Қисматимиз шу экан, жўрам,
Қоқ иккига бўлинган ҳаёт.

Билолмайман, не бўлди ўзи,
Нечун энди биз бошқа-бошқа?
Нечун сенинг қизармас юзинг,
Нечун мен гарқ бўлмайман ёшга?

Оёқ тираб туриб олсанг ҳам,
Тақдир ҳукмин айларми ижро?
Уртамизда, наҳот, бекарам
Қиличини ўйнатгай ҳижрон?

Икки ёққа кетдик иккимиз,
Дўст эдик-ку, бир тапа, бир жон?
Ўкинсанг-чи, сен ахир маъюс,
Йиғласанг-чи, бағринг бўлиб қон!

Мен юрагим зах ерга бериб.
Ўртансам-чи, қолгандай ғамда!
О, қанийди, сенга ёлвориб
Шеър ёзсам ҳеч бўлмаганда!..

Йиғлагали топмадинг имкон,
Ғамлар аро юрмадинг ҳориб.
Қизиқ, мен ҳам юрак тўла қон,
Шеър ёзмадим сенга ёлвориб...

1967

БОБОРАҲИМ ВА ГУЛГУН

(«Машраб» достонидан парча)

...Бир умр тарк этиб суйган элини,
Тангри марҳаматин олайин дея,
Қашқар жонибига солмиш йўлини,
Қанча назира-ю, қанча жория!
Болишларга томган ёшмас, орият...
Кимнингдир суюкли ёри, келини,
Сўлиб борар бунда даштдаги гулдай,
Асрлар қаърида эриган йилдай.

* * *

Мунгли назиралар барчаси наҳот,
Пирнинг гўшасида тунамиш бир-бир?
Офоқхўжа эшон деган улуғ зот,
Наҳот шул ишларга бўлса мудаббир?
Йўғ-е... ул ҳар сабоқ туширгай такбир,
Ҳар кеча оллоҳнинг номин қилгай ёд.
Зиногар дунёни билмагай ҳаргиз,
Худованд каримни танигай ёлғиз.

* * *

Жойнамоз устида қилурлар тоат,
Ўзларин унутиб, наинки дунё.
Ишонч-ла айтилган ҳар сура, оят
Жаннат деб ташланган бир қадам гўё.

«Ҳа, жаннат муҳаққақ, эмасдир рўё!
Ва лекин қаноат қилинг, қаноат!
Ҳуру малакларга бўлурсиз ҳамдам,
Оби замзамларда чўмиларсиз ҳам!»

* * *

Дунё ташвишидан бегона, узоқ,
Афсус-надоматни билмаган маскан,
Довруғи элларга таралган даргоҳ
Яралган гўёки орзу-ҳавасдан.
Бунда одам зоти ҳаётнинг хаста
Мунгли оҳангини эшитмас мутлоқ.
«Оллоҳ бандам деса шундай бўлғуси —
Ўшал хонадонга нур ёғилғуси...»

* * *

Мен кўриб турибман Бобораҳимни,
Пирга эътиқоди юксак нақадар.
Эй дўстлар, кимни ҳам айблаймиз, кимни,
Англаб ололмаса нораства агар,
Бу ҳаёт шунчалар бесару қайсар,
Шунчалар беҳақим беморлигини?
Одамзод ундан ҳам баттар давосиз!
Унда ҳоқимдир ҳирс ва нафс балоси!

* * *

Нечун Бобораҳим дилгир бу кеча,
Нечун туйғулари ораста эмас?
Тиниқ хотиротда нималар кечар,
Қай чапан сабоси уни этди маст?
Торгина зах ҳужра мисоли қафас,
Йўқ, мисли зиндондай бепарво қучар
Йигитни. Сабабин англай олмас у,
Недан юрагида бошланди ғулу?

Ва лекин бир сабаб бордир шубҳасиз,
Фақат тан олгиси келмайди холос.
Унга аталмишдир ҳаёт туҳфаси...
Туҳфани шукрона, йигитларга хос
Қабул айлагали ошиққани рост.
Шундан остин-устин кўнгил жабҳаси,
Шундан тунларига ҳамдам рўёлар,
Ширин мулоқотлар аччиқ видолар...

* * *

Ўн олти ёшини қаршилар Гулгун,
Эшон даргоҳининг тутқун симбари.
Фаттон кўзларида сизмайди кулгу,
Хаёллар кезади булут сингари.
Осуда қалбининг йўқдир хабари
На ишқдан, на рашқдан. Олам ҳам сўлгин
Кўринмас шу сабаб кўзларига тор,
Қайтар деб ишонар бир кетган баҳор.

* * *

Билмас у, қишлоғи қолди қайларда,
Мушфиқ волидаси, опалари ҳам,
Кўзлари олдида тургандай парда,
Хотирлай олмасди барчасин бу дам.
Фақат отасининг ўғил, дея ҳам —
Чеккани ёдида. Балки, шу дардда
Отаси Гулгунни этган назира.
Шу сабаб?.. Ё бошқа... Билолмас сира.

* * *

Негадир интиқар Гулгуннинг қалби,
Гарчи маъсумалик ортида қолди,
Гарчи оқиб кетган болалик каби
Пок орзу, ҳислари изсиз йўқолди.
Гарчи манглайига ажинлар солди,
Бу даргоҳда кечмиш йиллар асабий,
Бор, дейди бегумон, ўзга бир дунё,
У дунё ҳақиқа айланди дуо.

* * *

Гулгунга айтингиз, мунча бераҳм?
Тушида тивч қўйсин ҳеч бўлмаганда!
Сенга ким қўйибди, эҳ Бобораҳим,
Чарх урмоқни севги номли чаманда?
Илҳом, ҳа, илҳомни этмагил қанда,
Билгилки, азалдан бор шундай расм:
Илҳомга роз айтган ошиқ дил, инон,
Севгида толеин топмоғи гумон.

* * *

Йўқса, туғиларми шоир деган зот,
Йўқса, тараларми мунг ила ғамлар?
Йўқса, мозийдаги Ширину Фарҳод —
Алишер қалбидан чиқмиш аламлар
Муҳаббат тимсоли бўлиб бу дамлар
Юрак-юракларда ишарди наҳот?
Шоир севганига етмасиң, майли,
Минглаб одамларнинг ишқи туфайли!

* * *

Лекин, куйманса ҳам ўчоқ бошида,
Енгини шимариб тортганда ҳам сув,

Сабоқ олганда ҳам пирнинг қошида,
Тинчлик бермас эди унга бир туйғу,
Шўрликни тутқусиз югурик оҳу —
Хаёлларга йигирма икки ёшида
Темир қафасига этганди банди,
У ўтин бўлди-ю, хаёллар — тандир.

* * *

Гирдоб-гирдобига тортиб беармон,
Югур-югур билан кунлар кечарди.
Лекин фирром дунё бешарм, беомон
Кўнгил варағига қўндиради гардин.
Қани у ахтарган оқ ранг, эй гардун?
Бунда қора рангга чулғайган уммон...
Йигит сезар эди ўзин бегона,
Худди зимистонда қолган парвона.

* * *

Чилвир кокиллари сочилмиш ҳар ён,
Юрди гулзор тараф қадди навниҳол.
Унга юсаклардан сардори осмон
Назари тушди-ю, туриб қолди лол:
Аланга ҳовридан гуллар бемажол
Сўлишган эдилар; қиз кирган ҳамон —
Очилиб кетгандай бўлди гуллар ҳам.
Ер шундай ишнайди келганда кўклам...

1966

«ОТАЛАР ЮРТИ» КИТОБИДАН (1970)

Сен, наздимда, дунёдай қадим,
Сен, наздимда, тонг каби порлоқ,
Шодликлардан юксалар қаддим,
Хаёлларим узундир бироқ...
Сен, наздимда, гунчадай маъсум,
Сен, наздимда, ишқдай баркамол.
Лабларимда ўйнар табассум,
Борлиғимни чулғайди хаёл...

Хаёл беринг менга, шундай бир хаёл,
 Ўйларимга сизмасин ўша.
 Хаёл беринг менга, шундай бир хаёл,
 Торлик қилсин менга бу гўша.
 Хаёл беринг, ҳа яна тулпор,
 Тулпор билан қувлайин уни.
 У хаёлда не-не чаман бор,
 Умрларнинг бордир мазмуни...

О... бепоён хаёлни қучиб
 Тўлдирайин бўм-бўш қалбимни.
 От минай-да, юлдузга учиб,
 Ул юлдузга берай қаҳримни;
 Сўнг самодан пастга отилиб
 Бағрим берай шу Она ерга,
 Сингиб кетай, кетай битилиб,
 Сўнг айланай оташин шеърга!..

Оташин шеър, бекарам гўзал,
 Бисотингда бори изтироб,
 Оҳ, ўзинг-ку яшнарсан тугал,
 Ўзгаларни айларсан хароб.
 Розиман мен, эй соҳиби ишқ,
 Қисматим ҳам сенинг қўлингда!
 Билмайсанми, ёрни деб ошиқ
 Боргусидир ҳатто ўлимга!

1967

ИРМОҚ

Ирмоқ, сен эмасми, у чопқир ирмоқ,
Эзгу ниятини куйлаган умр?
Бедаво дашт аро кўринган маёқ,
Зулматлар бағрида милтиллаган нур?
Кўнғироқ ҳисларинг сарҳадсиз мунча,
Мунча кенг бўлмаса сенинг оламинг?
Эҳ, не-не очилмак истаган ғунча
Интиқ кутишмакда пойи қадаминг!
Сен сурон сатҳида суришиб, синиб
Оҳиста олдинга одим отасан.
Майсалар барғига ранглардай иниб,
Мудраган тошларни эзиб ўтасан.
Ҳаёт-ку, аслида, бўлмас осуда,
Аслида уйқудан ўзи уйғотар.
Қарагин, тепангда булутлар тўда,
Йўлингда тепалар тил билмай ётар.
Беқарор қумлар-чи, эзгилаб сени
Кўнглингда кирмоққа ошиқар беҳад.
Уларга не карак, не керак энди,
Ахир ёш жонингда қилишсин шафқат!
Сен дегин уларга: «Эй, ғами йўқ тош,
Эй, тил билмас тепа, эй заранг бағир!
Нечун зулм қиласиз, нечун, мен бевош
Тил бермак истайман сизларга ахир!»

1968 йил 1 сентябрь

Том бошида ёйилган хирмон,
Дон шоширар буғдой ранг аёл.
Гоҳ кўзлари бўлиб нигорон
Йироқлардан чорлайди шамол.

Гув-гув эсиб қолар шабада,
Дон қуйилар ғалвирдан шов-шув,
Пастда эса, мўъжаз кулбада
Уғилчаси ётар беуйқу.

Хув нарида, тоғлар бошида
Куйлаб ётар шалола шов-шув
Ва аёлнинг шувдоқ қошида
Сирганади шабада гув-гув...

Дон шовиллар, шовиллар хаёл,
Мавжудот ҳам қайтарар садо.
Эсишини ҳеч қўймас шамол,
Ғалвирда ҳам дон бўлмас адо..

1967 йил 21 октябрь

КРЕМЛЬ ПЕШОНАСИДА

(Ленин ҳақида шеърлардан)

Бу ерни жаҳоннинг сийнаси дерлар.

Бу ер——дунё кошонаси,

олам меҳвари,

Ва диллар ишончи,

эллар севари!

Қарагин, дўстгинам,

Арчалар аро,

Дунёнинг каттакон кошонасида,

Кремлнинг шундоқ пешонасида,

Худди Кремлнинг пешонасига —

Битилган шуълабахш бир қуёш янглиғ

Армонлар уфқида,

Мармар уй ичида

Кичиккина одам ухлаб ётибди.

Бу — Ильич, юртларнинг оқсоқоли эрур,

Юртим деб,

элим деб

Кўп заҳматлар чекиб,

Ташвишни тарк этиб,

андак толиқиб,

Андак фароғатни лозим топибди.

Қарагин, дўстгинам,

Арчалар аро,

Дунёнинг каттакон кошонасида,

Кремлнинг шундоқ пешонасида,

Кўҳна Кремлнинг пешонасига

Битилган шуълабахш бир қуёш турар!..

Қарагин, дўстгинам,

Кўзимга менинг,

Кўриясанми, қандай чанқоқлик унда?

Ҳаётни қанчалар севамак ҳисси бор.

Ҳаётдан севилмак қарзин ҳам сўрар!
Эҳ, қалбим гуширар, тинглайсанми сен?
Гоҳо у ўзидан қониқа олмас,
Кимнингдир оғирин енгил қилсам дер,
Уйлар, оғирим ҳам енгил бўлар деб,
Лекин журъатсиздир гоҳида жуда...
Шунда ундаб қолар унинг қошига,
Унинг саботидан баҳра олай деб!

Жуда кўп келганман ҳузурига мен,
Фақатгина унга бир боқиш учун.
Фақатгина унга бир боқиш эмас,
Гаплашмоқ учун ҳам келаман энди.
Қарагин, жим ухлаб ётибди Ленин,
Унга иштиёқ-ла тикаману кўз
Арзимас нарсадан хасталанган руҳ
Қанот чиқаргандай бўлади шунда!
Ҳолбуки жим ухлаб ётибди Ленин,
Не-не уммонларни қолдириб ортда...
Не-не заҳматларни кўрмади-я у!

У — исёнкор руҳ!

Бугун жабҳаларда кураш борадир,
Оворадир ожиз руҳлар орада...

Ўша жабҳаларда

У каби саботли курашчи менман!
Кўкрак кергувчи ҳам — у жабҳаларда!..

1963 — 66 й. Москва

ҲИКОЯТ

(Ленин ҳақида шеърлардан)

Буюк инсон, дерлар доимо уни,
Яна дерлар, камтар эди бағоят.
Чамалаб кўрганда бу гап мазмуни
Эсимга тушади шундай ҳикоят:
Бир минг тўққиз юзу йиғирманчи йил.
Тўққизинчи съездда, потиқлар бари
Юракдан айтдилар: «Эй, дарёи дил,
Владимир Ильич! Совет сафлари
Эзлик ёшингиз-ла қутлашар сизни!..»
Ильич-ку эътироз билдирди шартта.
Ва лекин дилларда йиғилган сўзни
Айтдилар, айтдилар, қайта ва қайта...
Мамнунлик туйғуси юзларда балқир,
Гурур ҳам чақнагай минг-минглаб кўзда!
Ильич: «Тўхтатинг!..» деб сўради охир,
Хижолат бўлганча чиқди мажлистан!
Хижолат чекарди гўдакдай содда:
«Ечимин истаган гаплар-ку бисёр,
Баланд довоилар ҳам турадир олдда,
Вақт эса югурик, ўтмасин бекор...»
Ўзига мақтовни кўрмади раво,
Ҳолбуки, у эди шунга лойиқ шахс!
Камтарлик эди бу: бу билан аммо
Буюклиги зарра пасайган эмас...

1969

Т О Н Г

Тоғда тунаган туман боғ бошидан ўргилиб,
Енбағирдан сирғаниб ерга қўнди оқиста.
Уфқда осилиб қолди позиккина оқ булут,
Денгиз бўйига чиққан онпоқ дуррали қиздай...

Ҳадемай барг юзида шабнам йилтиллаб қолар,
Ораста боғ саҳнида тунги шамол излари.
Ҳали қуёш уйқуда: аммо ёришиб борар
Уйқусиз Она Ернинг ажин босган юзлари...

1968

МЕН ТУҒИЛГАН УЙ

I

Сўри узра эгилган ишком
Соя ташлар қуюқ, ёқимли...
Қаердасан, жонажон макон,
Бугун сени ёмон соғиндим!
Баҳор чиқди яна тўн кийиб,
Йўрғалайди йўлларда кўклам.
Ичи қора каби шумшайиб
Қояларда кўринар кўлка.
Исиб кетди кун ҳам оташнок,
Пешонага ўзини урур.
Ерлар исиб буғланар, бироқ
Исимайди юрак қурмағур.

II

Ишкомларнинг пинжига кириб
Жим турасан, уйгинам менинг.
Келиб кетсин, кетсин бир кўриб —

Демакликка тилинг йўқ сенинг.
Чет қишлоқнинг сўнги нуқтаси,
Сўнги боғи, уйгинам меним!
Қўйворилган отим нўхтаси,
Қамчилайман уни бетиним.
Мен, шубҳасиз, сенга қайтаман,
Яшамоқдан шулдир муродим.
Сен бўлмасанг унда нетаман?
Резгиланиб кетар ҳаётим.
Ёш боладай суярман гоҳи
Энтикиб қошинга борганда.
Ва кўкларга кўтаргум токи
Ўзбек қони қайнаркан танда!

III

Сен, наздимда, дунёдай қадим,
Сен, наздимда, тонг каби порлоқ,
Шодликлардан юксалар қаддим,
Хаёлларим узундир бироқ...
Сен, наздимда, гунчадай маъсум,
Сен, наздимда, ишқдай баркамол.
Лабларимда ўйнар табассум,
Борлигимни чулғайди хаёл...

IV

Соя ташлар қуюқ, ёқимли,
Сўри узра эгилган ишком...
Келдим-ку эй, мен-чун суюмли
Ватан бўлган жонажон макон!
Меҳр-шафқат, ҳису ҳаяжон —
Ҳаётимда бўлса неки бор,
Қарамадим юзига тамом,
Дўстларимга айладим нисор!
Энди барин сенга атадим —

Бисотимда қолган меҳримни,
Юрагимдан сийқиган дардим,
Куйиб-пишиб ёзган шеъримни.

V

Балки кечдир сенга қайтганим,
Бепарволик қилдим эҳтимол.
Лекин, турар, жажжи ватаним,
Кўз ўнгимда шундайин бир ҳол:
Бу дунёнинг эртасин ўйлаб
Чўзиларкан бизнинг басту бўй,
Сафарлардан соғинчи куйлаб
Кеч қайтармиз доим, Она уй!
Юзимизга солмайсан асло,
Қаршилайсан жимгина, зотан —
Бизлар бола —— беташвишнамо,
Сен, ташвишли онасан, Ватан!

1967

ШАМОЛ

Сен, шамол, тишда бугун
Минг хилда оҳ айлаб яна,
Дам-бадам қаҳ-қаҳ урарсен,
Гоҳи-гоҳ йиғлаб яна.
Ошкор эрмасми сенга
Файласуфлар айтгани,
Ки, дегайлар беҳудуд
Саҳро шамолнинг маскани.
Кулбама сен, илтимос,
Кирмай қўя қол, эй шамол,
Кенг чаман, боғлар кезиб
Гаштин сура қол, эй шамол,
Ҳар тараф бўй тарқатиб

Гулларга роз айт, майлига,
Лаҳзада машриқ учиб,
Мағриб бориб қайт, майлига!
«Йўқ!— деди.— Берсанг паноҳ,
Кечсин умр бир жону тан?...»
Мен дедимки, тўрт девор
Бўлгаймидир сенга ватан?

1967 йил 13 январь

БАҲОР КЕЛГАНДА

Мен баҳор келганда
Борлиққа боқаман.
Борлиққа ранглари
Ранг-баранг тақаман.
Хув олис тоғларнинг
Елпинган шамоли,
Юзларим сийналаб
Ўтганда иболи,
Осмонга тепша-теп
Ўзбекнинг пайкали
Кўзимни тўлдирса
Лолага бўялиб,
Қандайдир ўртаниш
Сезарман ўзимда,
Ўртаниш изларин
Изларман ўзимдан.

Мен баҳор келганда
Кўзларга боқаман.
Кўзимга шодликдан
Инжулар тақаман.
Тупроққа ранг берган
Бугдой ранг чехралар...
Қаранг-а, баъзи бир

Нозик таъб зиқналар
Кўрарлар баҳорнинг
Лойқали сувларин,
Кўрмаслар дилларнинг
Долғали ўйларин.
Кўрмаса — кўрмасин,
Кўргувчи кўражак!
Кўрганда туйғулар,
Кўкракка уражак!

Мен баҳор келганда
Осмога боқаман,
Осмоннинг кўксига
Юлдузлар тақаман.
Гарчи соф, гарчи кенг
Ул осмон, ул фалак,
Лекин ул остида
Ер ётар жон ҳалак.
Майсалар ўсадир,
Суюмли майсалар...
Баргларин, бўйларин
Оламга ёйсалар...
Майсалар нияти
Улуғдир, эй осмон!
Сен улар тупроғин
Ҳибс этдинг бегумон.
Майсалар ўсадир
Сени-да йиқай деб.
Мовий юксакларга
Мен ҳам бир чиқай деб!

Мен баҳор келганда
Тонгларга боқаман,
Тонгларнинг бўйнига
Туманлар тақаман.
Чиққувчи қуёш ҳам

Илғолмас ўзини.
Илғар-да, ер узра
Ташлолмас изини...
Гўдакдек мурғак тонг
Чол каби ҳансирар.
Шўрликни ногаҳон
Ёмғир ҳам қамчилар.
Отилган оққушдай
Тонг ётар титраб.
Наҳотки тугилмоқ
Шувчалар шараф?

Мен баҳор келганда
Ҳаётга боқаман,
Ҳаётга орзулар,
Армонлар тақаман.
Борлиқда навбаҳор,
Навбаҳор маҳали,
Қайтадан бешланур
Дунёнинг сайқали.
Либослар — янгича,
Янгича туйғулар.
Жилловдан чиқади
Қувончлар, қайғулар.
Гар шуни сезмасанг
Ўлинсан, эй банда!
...Тек туриб бўлмайдн
Навбаҳор келганда...

1968

ЭСКИ КЕМА

Соҳил узра қумларга ботиб
Хароб, эски кема ётарди.
Сафарлардан тўлқинлар қайтиб,
Ҳасратини айтиб кетарди.

Нуқта янглиғ чалинса кўзга
Мовий уфқда кема қораси,
Тушарди-ю ёшлиги эсга,
Бўлиб қолар эди чорасиз:

«Оғайнилар, мен ҳам сиз каби
Оғир карвон эдим ҳаётда.
Уммонларнинг руҳин, асабин —
Ўйнаш эмас унчалар содда.

Қўнғир бўрон елиб учганда,
Чақилганда чақмоқлар баланд,
Мен неча бор кураш тушгандим
Аждар ёлли тўлқинлар билан.

Соҳилдаман бугун, оқибат,
Мудрамоқдир — соҳиллар иши.
Курашларга чорлайди фақат
Уммонларнинг қисмат-қилмиши.

Кураш деган буюк ризқи-рўз
Ҳар кимга ҳам насиб эмасдир.
Уни севмас қўрқоққа, афсус,
Соҳил — юсак, денгиз-чи, пастдир.

Менинг учун тугади ҳаёт,
Сиз умрни кураш билибсиз,
Уммонларда юрибсиз... Ҳайҳот,
Мангуликни мўлжал қилибсиз!..»

1968, Мўйноқ

ДАМЛАР

Фарогатли дамлар қошимда!
Руҳим кезар мисоли сайёҳ.
Мен йигирма олти ёшимда
Ҳаёт шунча гўзалдир, воҳ-воҳ!

Шўх кўзларга тўлган ҳарорат,
Бу кафтларда тепиб турган қон!
Эсу ҳушдан, менмас на фақат,
Айрилгандир ҳатто Шайх Санъон!

Шамолларда оҳанг оқади,
Ариқда-ку, ўша таниш ҳол:
Ҳа, унга ҳам кўп хуш ёқади
Қуёш билан айламак висол.

Гоҳ солланар қорамтир осмон,
Булутлар ҳам қора негадир.
Майли, майли! Ошиқ бўлган жон
Мурувватли бўлади ахир!

Майли қовоқ уйса-да осмон,
Қилса ҳамки баъзан дилни ғаш,
Не бўлса ҳам, дилбарим, инон,
Гўзал эрур барибир яшаш!

Сочларингда қуёш ялтирар,
Бир сўз демай аста боқурсан.
Емон кунлар ҳақида, дерлар,
Ўйламагай ким токи хурсанд.

Англадингми, сен бугун, дилбар,
Ўйлаб қўйган дашномингдан кеч.
Мен ҳам бугун, эртага келар —
Айрилиқдан сўзламасман ҳеч!

1968

ҚАДИМГИ ҚҰШИҚЛАР

(Туркумдан)

МУҚАДДИМА

Бугуннинг залворли чўққиларидан
Кечмишнинг гирдобли тубига боқдим.
Хаблнинг бебаҳо сийму заридан
Дил уйин безатдим, безаклар тақдим.
Кечмишнинг гирдобли тубига боқдим.
Беғубор қуш кўрмай ўтган боболар
Қошимга келишди бари жонсарак.
Асрлардан оша боқарди улар,
Топиларми дея бизлардан дарак...
Қошимга келишди бари жонсарак.

Улар билардилар: тугилгай авлод,
Авлодки, дунёда монанди бўлмас.
Улар билардилар, токи бор ҳаёт,
У авлод мангудир, мангулик — ўлмас!
Авлодки, дунёда монанди бўлмас.
У авлод биз эдик... Инқилоб они
Қуёшнинг юзидан пардани олган!
Ёруғлик чулғасин дея дунёни
Курашган, ўзини ҳар кўйга солган!
Қуёшнинг юзидан пардани олган!

Бугуннинг граждан шоириман мен,
Кечмишга бир назар қилмоқ истадим.
Кечмиш ҳам осмондай поёнсиз ва кенг,
Гарчи у даҳшатли, гарчи у қадим,

Кечмишга бир назар қилмоқ истадим.
Ўйлаганим кўпдир, ёздим лекин оз,
Ёзилмади ҳали қанча-қанчаси.
Эй, нурли чехралар, келингиз бироз
Очайин ўтмишнинг бекик дарчасин.
Очилмади ҳали қанча-қанчаси...

ҚИЗИЛ БАЙРОҚ ТАРИХИ

Саккизинчи аср. Нотинч Бухоро.
Араблар қузғундай кирди чаманга.
Мард Юсуф¹ лашкари Бухоро арс
Ол байроқ остида от солди жангга.

«Қон тўкиш керакдир озодлик десанг!»—
Печоғлик одамий, содда ҳақиқат.
Ол байроқ нимадир, нима қизил ранг,
Илк марта англашди ўшалар фақат.

Йўқни йўндирдилар бормисан деб эрк,
Байроқни қўлларда тутдилар маҳкам.
Лекин энгилишди одатдагидек
Юсуф бин Иброҳим аскарлари ҳам.

Яна юксакларда балқидинг, яна...
Тагин мағлубият келди бенавбат...
Йўқ! Кураш бекорга кетмайди! Мана,
Инқилоб уфқида қолдинг-ку абад!

¹ Ал-Барм лақаби билан машҳур бўлган саркарда Юсуф бин Иброҳим қўл остида 776—777 йилларда бухороликлар ўзларини араб лашкарбописи Язид бин Мазид қўшинларидан ҳимоя қилганлар. Шу жангларда Юсуф аскарлари қизил байроқ тутиб, яъни озодлик деб урушга кирганлар. Бу озодлик учун кураш тарихида қизил байроқнинг илк бор майдонга тушишидир.

Замонлар севади эрк деган руҳни,
Кўрингиз, байроқнинг чеҳраси гулгун!
Қўлларда яшаган муқаддас туғни
Уйлар пештоқига осамиз бугун.

Ол байроқ рангини кимки рангсиз дер —
Октябрь наҳрида бўлди мустағриқ,
Боққил, эй кўзлари тийрак пионер,
Бу оддий матомас, бу — кўҳна тарих!

РИВОЯТ

Қадим Шарқ аҳлида бордир ривоят:
Эмиш, Амир Темур тушибди Шероз.
Тигиз бўлса ҳамки фурсати гоят
Жаҳонгир бул юртда тўхтабди бироз
«Олиб келинг!» — дея қилибди амр,
Ҳамма ҳар тарафга елибди шу он.
Олиб келишибди: бир одам, фақир,
Фақир, бечораҳол, озгин ва нимжон.
Амир ғазабланмак ўрнига шу пайт,
Унинг лабларидан парвоз қилмиш байт:
«Агар он турки Шерози ба даст орад, дили моро,
Ба холи ҳиндўяш бахшам Самарқанду Бухороро!
Ушбу байтни битган сенми, эй банда?
Сенми ўша Ҳофиз — булбули гўё?»
«Ҳа, амир, ўша — мен. Қисмат экан-да,
Магар гўзал турур шерозлик раъно,
Шаҳармас, жондан ҳам кечишга борман!..»
«Бас, ушбу калиманг ёд айла бебош,
Ва билким, бир ишга мен ҳам тайёрман:
Афв этмам, отса ким ватанимга тош!
Бухорои шариф — белим қуввати,
Самарқанд — чеҳрамга кўрк ила ҳусн.
О, сенинг журъатинг — кимнинг журъати,
Бир гўзал холига бердинг иккисин?»

«Амирим!— дебди-да тўннинг ичидан
Яланғоч кўкрагин кўрсатибди у,—
Қўлимнинг шу қадар очиқлигидан
Сиз кўрган аҳволга тушиб қолдим-ку!»
Қаҳ-қаҳа солибди Кўрагоний ҳам,
Айлабди ғазабу қаҳрин бегона.
Сарполар берибди, қилибди карам
Сўнг яна бўлибди йўлга равона...

Эй, Ҳофиз, эй танти шоир, зукко таъб!
Қарамай сарф этган бойлигу зарни!
Ким сени айтолур бечораҳол деб,
Бир холга берсанг гар икки шаҳарни!
Маҳбубанг бўлса ҳам золим шунчалар,
Қилган ҳимматингга қойил қолурман.
Мен ёрга бермасман на уй, на шаҳар,
Мен фақат қалбимни бера олурман.
Чунки қизиқтирмас уни сийму зар,
Гавҳару дурларга йўқ унда ҳавас,
Шаҳрингни қўй, дейди, керакмас шаҳар,
Қалбингни бер менга, қалбинг бўлса бас!

ҚАЛАНДАР УМРИ

(Саъдий «Гулистон»ини ўқиғач)

1

Бостириб кийганча кулоҳини у
Девордан бўйнини чўзиб қаради:

Чалдевор. «Эҳ, дунё дегаилари шу...»
Бостириб кийганча кулоҳини у
Хароба ҳовлидан ўтиб боради.

2

Кашкулин кифтига ташлаганча у
Қайрилиб ортига бир-бир қаради:
Итти «ол, кишт»лашар болалар қий-чув..
Кашкулин кифтига ташлаганча у
Тўполон кўчадан ўтиб боради.

3

Асога оҳиста таянганча у
Бош тутиб теграга маъюс қаради:
Поёнсиз бир саҳро. Атроф қоронғу..
Асога оҳиста таянганча у
Кимсасиз саҳродан ўтиб боради.

4

Сийрак соқолини чимчиб-чимчиб у
Чўққидан водийга суқли қаради
Пастда ётган дунё пақадар сулуви!..
Сийрак соқолини чимчиб-чимчиб у..
У сулув дунёдан ўтиб боради!..

МУҚАННА ВАСИЯТИ

1

Мен яшайман ҳали зиёда
Жимир-жимир қилар юлдузим.
Ногоҳ ўлсам, дўстлар, дунёдан
Очиқликча кетади кўзим.

Сизга битта васиятим бор,
Улиб қолсам, қилгайсиз адо.
Пок бўлса бас биз ўсган диёр,
Бўлмаса бас, юзимиз қаро!
Васият шу: менинг ўлганим
Дўстларимга ҳеч айтманг, қўйинг,
Пайҳон этиб қалблар гулшанин
Ғамга кўмманг рўзгорин, уйин!
Улар менга ишониб яшар,
Ишонганман уларга мен ҳам.
Ишонч, ишонч бўлмаса агар
Қулар эди меҳвари олам.

2

Бу дунёдан, отам аввали
Қўлин ювиб қўлтиққа урган...
Онам эса баҳор маҳали
Фонийликка юзини бурган.
Она бўлиб қолган шу тупроқ,
Ота бўлиб қолган шу улус.
Сингил бўлиб ҳар гул, ҳар япроқ,
Ога бўлиб ёзу баҳор, куз...
Ҳеч бирига айтманг ўлганим,
Саргайтирманг тупроқ юзини.
Ҳасса бериб халқимга маним
Баттар букманг унинг тизини!
Фақат денгким она тупроққа:
Муқаннанинг ризқи кўп, беҳад.
У-ку, ўлмас, ўлгани чоғда
Оғушингда ўлади фақат,
Юзларингга қўйгай юзини,
Рози қилгай, денглар, сўнги бор.
Хор айлару балки ўзини,
Аммо сени қилиб қўймас хор!

Қишлоғимда сеҳр, афсундай,
 Парда ичра яшар бир пари,
 Фақат унга айтингиз, унга
 Очиқ айтинг бор гапнинг барин!
 Битта йўлдан юрганмиз икков,
 Бир ҳаводан олганмиз нафас.
 У — мен учун энг даҳшатли ёв!
 Увоққина моҳипайкар... Бас!
 Яширмангиз, сенинг Муқаннанг
 Дарёдай кўл бўлди ёши, денг!
 Жон-жонидан ўтди-ю ситам,
 Шарт кесилди азиз боши, денг!
 Қотиб қолсин майли бир лаҳза
 Унгми-тушми, билолмай қолсин.
 Томирлари титраркан аста,
 Қилмишидан аламин олсин!
 Умидворман: сўнгра ул пари
 Армон билан йигласа керак!
 Оҳ, жуда саз! Жаллод сингари
 Тошдан эди ундаги юрак!
 Тошдан эди дийдаси, ҳай-ҳай,
 Золим эди асли ул пари...
 Фақат унга айтингиз, атай —
 Очиқ айтинг бор гапнинг барин!
 Насибам-ку ҳали зиёда,
 Лекин бефарқ қолдирманг сўзим
 Ўлди, денглар, унга! Дунёдан
 Очиқликча кетмасин кўзи!

БУХОРО ГЎЗАЛИГА

Ҳазил

Ул париваш бу чаманнинг бир гули хандонидир,
Кўзлари юлдуз эса, зангор рўмол осмонидир.
Маҳбус ўлмоқ истасанг гар, кел анга кўнгилни бер,
Ваҳ, ашинг қалби Бухоро Аркининг зиндонидир!

УЧ ОЛТИН ҒИШТ

Отамнинг ҳикояси

Алмисоқдан аввалми,
Е кейинми, бир замон,
Фарғонада яшарди
Ога-ини уч ўғлон.
Тўнғичининг йўқ эди
Бош суқмаган кўчаси.
Ул айтгани қилишар,
Ўртанчаси, Кенжаси.

Чирсиллар қиш совуғи,
Ўт гуриллар ўчоқда...
Барваста Тўнғич ўғлон
Тиззасини қучоқлаб
Укаларга юзланди:
«Ғаним бёрдир сизларга,
Отамиз ҳам мол-дунё
Қолдирмади бизларга.

Маслаҳат-да, йўл олсак
Бошимиз оққан томон.
Пешанада нима бор —
Ёлғиз ўзига аён.
Қаратган — қараб қолмас,
Кенг эрур ахир олам.
Топсак — шукур, топмасак,
Шукур дейлик унга ҳам...»

Ул айтганини қилишар
Ўртанча-ю, Кенжаси,
Маслаҳат ҳам бўлди ҳал
Ўша куни кечаси.

Кўп кездилар дунёни..
Ҳаммоллик ҳам қолмади.
Бари бўлди ва лекин,
Лекин улар толмади.
Ниманидир излашар,
Ниманидир. Ким билсин?
Майли, ҳатто осмоннинг
Устунлари йиқилсин,
Дунёни-да олсин ўт,
Майли, бўлсин қиёмат,
Ишонарди уч ўғлон,
Бир кун келар деб омад!

Яна сафар, яна йўл...

.
Наинки бу ер беҳишт?
Ётарди йўл бўйида
Уч ғаройиб олтин ғишт!
«Ҳазилингми, худо, бу,
Айта қол қилмай хуноб!
Не бўлса ҳам ишқилиб,
Ўнг бўлсин-да, хобмас, хоб..!

Оға-ни уч ўғлон
Ғишларни қўлдан қўймай,
Гоҳ сийпалар, гоҳ ўпар,
Термилар тўйиб-тўймай:
«Жило беришин кўринг!»
«Ҳазил эмас, соф олтин!»
«Кўзни олар мунча ҳам?»
«Олтин, ахир, соф олтин!»

Хумдон каби қизир кун,
Ҳаво чўяндай оғир.
Салқин жойга чиқдилар:
Тўнғичи деди охир:
«Хўп очқапти қорин ҳам,
Укалар, гап сираси,
Бу ер билан шаҳарнинг
Узоқ эмас ораси.
Кенжатой, сен шаҳарга
Тездагина бориб кел.
Ма, пул! Шунга бир емак,
Овқат-повқат олиб кел!»

Пачоққина Кенжанинг
Ўчганида қораси,
Тўнғич Ўртанчага дер:
«Гапнинг ўғил боласи
Шуки, шунча йўл босдик,
Тошганимиз — учта ғишт.
Бу Кенжамиз бўлди-ку,
Турган-битгани ташвиш?
У — ёш бола, не учун
У ҳам бир ғишт олади?
Лекин у-бу, десак-чи,
Хўп тўполон қилади.
Ган шу: битта ғишт олиб
Пайтни пойлаб турасан,

Кенжа овқат қўйганда
Қоқ мияга урасан!..»
Тўнғичининг йўқ эди
Бош суқмаган кўчаси.
Ул айтганни қилишар
Ўртанчаси, Кенжаси.

Бир коса ош кўтариб
Кенжа келиб қолди-ку.
Ўртанча ҳам ғишт билан
Миясига солди-ку!
Тил тортмасдан берди жон
Кенжатой ўша асно.
Олтин ғишт ҳам иккига
Бўлинди-я, ажабо!
Гўзал эди кенг олам,
Нурли эди бир йўла.
Акалар чехрасида
Кезар тиллавор шуъла...

Шоша-пиша едилар
Овқатни ака-ука.
Бирдан кўзлари тўниб
Айлашди чикка-пукка!
Ташналикдан эзилар
Даштдай қақраган вужуд.
Ўт олгандай юракни
Оғиздан чиқарди дуд.
Оташ бўлган темирдай
Чирсилларди пешона.
Фақат юмилмас кўзлар —
Тирикликдан нишона.
Кенжатой ҳам уч ғиштни
Олганди-ку назарга.
Шул ниятда овқатга
Солган эди заҳардан...

Тўнғич, Уртанча — унда,
Кенжатой эса бунда,
Дўнграйншиб ётарди
Йўл бўйида, забунда.
Йўл узра қолар яна,
Яна кимгадир ташвиш:
Аввалгидек сеҳргар,
Энди тўртта олтин ғишт...

ПОДНО ВА ШОИР

Афсона

Одамнинг тушига нималар кирмас!..
Тушимга кирибди афсонавий жанг.
Мен эса нечундир, жанг ичра эмас,
Панада ўлтирар эмишман, қаранг.
Ушанда ҳам шоир эмишман, ҳайҳот,
Бир талай қоғозу пат ва довот шай.
Майдонда навкарлар суришармиш от,
Мен эса шеър ёзар эмишман тинмай.
Насриддин афанди юртга шоҳ эмиш,
Жанг ичра юрармиш у ҳам шу нафас.
Юртга эса ёвлар бостириб келмиш..
Одамнинг тушига нималар кирмас!
Қиличлар жаранги, отлар дупури,
Ур-ҳо, ур, қичқириқ — энг гўзал ҳаёт!
Ногоҳ аллақандай бир кимса кириб
Қилич-ла кифтимга нуқиди: «Эй, зот!
Кимсанки, бу ерда тинч ўлтиурсан?
Жангни ҳам гўлларча сезмайсан ҳатто?»
Ортга ўгрилдиму жилмайдим хурсанд,
Қаршимда турар шоҳ нишқирган отда!
«Шоирман!»
«Жанг ичра эмассан нечун?»
Қоғозларни титдим: «Жангим шул эрур».
«Қуролинг кўришмас, қуролинг, лочин?»
«Мана! — патқаламни кўрсатдим мағрур,—

Навкар майдон аро от сургай бу дам,
Мен бунда битаман шараф достонин.
Мен доим ўйлайман, шоҳим, сизни ҳам,
Ҳам юртим боғларин, ерин, осмонин,
Халқимни ўйлайман — шу менинг қайғум,
Элимнинг роҳати — дилимга севинч.
Нафратлаб турибман ёвларни шу зум,
Токи ёв кетмагай, турмагайман тинч!
Мана, шеър битилган қоғозлар, кўринг
Қаҳру ғазабимдан қорайган, мана...»
«Бас, шоир, гап билан ўтаркан умринг.
Бирон иш келарми қўлингдан яна?
Дейлик, қилич тутиб отлансанг жангга,
Ҳозир қўйиб турсанг бу ишни нари...»
«Мен-ку, жонимни ҳам бергум ватанга,
Етим қолмасмикин, дейман, шеърларим?..»
Шунда қоғозларга меҳр-ла боқдим,
Дунё шулар билан эди нурафшон.
Подшонинг кўзлари олайиб қолди,
Қўли борди қилич дастаси томон!
«Юртинг етим қолса барибир сенга,
Шеърларинг етим қолишмаса бас.
Бефойда қаҳрингу нафсиз севгинг-ла
Кимга ҳам кераксан, эй бечора шахс?
Зиндонга ташлангиз! Жиноятчи бу!»
Жаллод кирди шунда Мақотил деган.
Ундан қоғозларни пана қилдиму
Уйғондим. Хайрият, тонг отган экан...

СПИТОМИН

Ушбу туркум, эрамаздан олдин 328—327 йилларда Искандар босқинчиларига қарши курашган, ўзбеклар аждоди — массагетларнинг йўлбошчиси, халқ қаҳрамони Спитоминга бағишланади.

I. ҚАҲРАМОННИНГ ҲЙЛАРИ

1

«...Бўрон елар кўчаларда тез,
Кўринганга урар ўзини.
Наҳот ҳеч ким бепарво бу кез
Бўронларга тутмас юзини?

Қўним топмай ерда, вожаб,
Айланади барги хазонлар.
Қорайтирар осмонни шитоб
Мағриб ёқдан кўчган тўзонлар.

Ҳамма қўрқиб қочади бу дам,
Пана жойга уради ўзин.
Наҳот ҳеч ким тик боқиб, беғам
Ўтказолмас бўронга сўзин?

Е бўронда бир дунё ғазаб,
Валки унда уммоний қаҳр?
Мен ҳам шошиб кетяпман, ажаб,
Мен қаёққа кетяпман ахир?

Спитомин! Кўксингда яшар
Қўрқоқ юрак — бесамар умр!
Наҳот? Наҳот?! Шундай бўлса гар,
Телба бўрон, андак кутиб тур!

Мен шундаман, қўлимдан юлқаб
Элим аро айла шармисор!
Ташла жисмим тилка-тилкалаб,
Ҳатто насиб бўлмасин мозор!

Ҳали яшаб улгурмаган бу —
Еш юракни айлагил барбод!
Спитомин ҳолидан мангу
Қаҳ-қаҳ кулсин шу ғолиб ҳаёт!

Рози бўлгум ўзим-ўзимдан,
Инобатга олингай раъйим.
Қўрқоқларни чунки қадимдан
Шундай қисмат кутади донм!..»

2

«...Дарё тентирайди жарни ёқалаб,
Қонли уфқ чўмилар оғушида тинч.
Шовуллар оҳиста, шовиллар нола,
Балки дарё ичра оқадир севинч?

...Чўққи турар ана, қанотли ғурур
Булутлар ичида бўлмакда талош.
Доно кўринади, доно, қурмағур,
Балки қотиб қолган оддий қора тош?

...Мен қоя ёнида турибман қалқиб,
Дарё кўзларимга ирғитар осмон.
Дўстлар бир қарашда сокинман балки,
Балки дил тубида жўшмакда бўрон?..»

3

«Шодликка ўралиб келади қайғу;
Зимистон қаърида чақнайди юлдуз.

Илинтириб қолар кўзларни уйқу
Ташқарида бўлса-да кундуз.

Бу — шундоқ. Йигитлар, ҳали ёшсиз,
Дилларга тиг солманг сабаб-бесабаб.
Ватани севишга топингиз бардош,
«Севаман!» — деб сотиб юрманг гап!..»

4

«...Давраиғизда ўлтираман гоҳ,
Танҳо сезиб ўзни, дўстларим.
Дил ёритмас ҳеч қандай чироқ,
Тинмас ўзбошимча ҳисларим.
Тор кўринар кўзга дунёлар,
Ҳаётим ҳам на қувноқ, на шан,
Элни ўйлаб келган хаёллар
Бўлганида тумандай равшан.
Сизни ўйлаб кечалари ман
Уйқуни-да қувлайман нари.
Юз очади нотаниш гулшан,
Аmmo унда йўқсиз, дўстларим.
Дардлар кўп-а! Дардлар беҳисоб,
Қошки эди киришса сўзга!
Онт ичаман: билмайди ҳисоб
Уларни шу тупроқдан ўзга!
Шароб қани? Балки у шоввоз
Калит тонар дилнинг қулфига?
Мана қадаҳ, томизинг оз-оз,
Тоқат йўқдир майнинг кўпига!
Сизлар кулгу билан овора,
Кулгунгизга қўшилмас уним.
Қайгурингиз бўлмаса, зора
Қайгунгиздан ёришса кўнглим...»

«...Дарахт ўсар саҳрода танҳо,
 Бўрон урар, урар унга бош.
 Дарахт кўзин очолмас, аммо
 Бардошига қўшади бардош.

Бўрон каби ёпирилиб ногоҳ
 Хаёлларинг қуршайди мени.
 Айлаб огоҳ, айламай огоҳ
 Қўлларимдан ушлайди менинг.

Кўзларимдан уфқлар қочган,
 Завқларимдан уммонлар карахт.
 Довуларга бағрини очган
 Дарахтман-ку, мен ҳам бир дарахт.

Ҳасратингнинг қора еллари
 Кўзларимни очгани қўймас.
 Қўй!.. Ўткинчи, ўткинчи бари...
 Хўрсинмагин, Она юртим, бас!

Қара, дарахт саҳрода танҳо,
 Урар, урар бўрон унга бош.
 Дарахт кўзин очолмас, аммо
 Бардошига қўшади бардош...»

II. СПИТОМИННИНГ БОШИ

*«...Қуйидаги тахмин ҳам бор: «...ғўё уни суюкли хоти-
ни ўлдириб, бошини Искандарга ўзи элган».*

«Ўзбекистон ССР тарихи», т. 1.

Қушларнинг поласи фалакка етар,
Фалакнинг боқмоққа етмас бардоши
Булутлар хўрсиниб-хўрсиниб ўтар:
«Спитомин ўлди?.. Қирқилди боши?..»
Эй, кўҳна Сўғдия, унутолмассан
Тепангда айланган бу қора кунни!
Мана, таптанавор, тин ҳам олмасдан
Искандар қошига элтишар уни.

Оҳиста оқади тумонат одам,
Ғазабдан гижирлар йўлларнинг тоши.
Пичирлашиб қолар ногоҳ улар ҳам:
«Спитомин ўлди?.. Қирқилди боши?..»
Эй, кўҳна Сўғдия, унутолмассан
Тепангда айланган бу қора кунни!
Мана, таптанавор, тин ҳам олмасдан
Искандар қошига элтишар уни.

Анҳорнинг бўйидан юрдилар аста,
Қирғоққа урилди анҳорнинг ёши.
Ишониб-ишонмай тўлғонди хаста:
«Спитомин ўлди? Қирқилди боши?»
Оқсинми-оқмасин? Билмай қолди у.
Яна ёш тўксинми? Кераксиз бари.
Ногаҳон, погаҳон англаб етдию
Ортидан югурди телба сингари.

Айланиб-ўргилиб шамол келади,
Ботирнинг сафарда сўнгги йўлдоши.

Ўзига бир таскин бермоқ бўлади:
«Спитомин ўлди?! Қирқилди боши...»
Қуёш ҳам кузатиб барча-барчасин,
Булут —, пардасини тортди юзига.
Аламли беркитди очиқ дарчасин,
Зулмат кўринарди дунё кўзига.

Эй, кўҳна Сўғдия, унутолмассан
Бошингда чарх урган бу қора кунни!
Мана, таятанавор, тин ҳам олмасдан
Искандар пойига қўйишди уни...
Шунда унинг суюк хотини, ҳайҳот,
Бемаврид шодликдан қайнади, тошди!
Ва деди: «Кўрингиз, мана, олий зот,
Спитомин ўлди! Қирқилди боши!»

III. ОНА ЕР АЛЛАСИ

«Спитомин ўлди» — дерлар шу палла...
Она насибаси доимо: «Алла,
Алла-ю алла...»

Қўйдилар, Спитомин, сени қабрга,
Йўқ, йўқ, қабр эмас, она бағирга!
Алла-ю алла!

Мен ахир онангман, мен — она тупроқ,
Мункигад чоғингда сен суянган тоғ,
Алла-ю алла.

Келгинди ёвузлар ҳоли бўлди танг,
Миннатдор онангман, миннатдор онанг..
Алла-ю алла.

Қошида, ўғлининг бошин кессалар,
Қай она ишонар, ўлди, десалар?
Алла-ю алла.

Ханжар тутган ахир доим мард бўлмас,
Искандар ўзи ер тишламай қолмас!
Алла-ю алла!

Сен фақат чарчадинг, ором ол ухлаб,
Отинг ҳам нарида юрибди ўтлаб,
Алла-ю алла!..

Эгарнинг қошига осиглик қилич,
Тигида нур ўйнар, нурларки, нотинч..
Алла-ю алла!

Терладингми дейман, юзу бошинг нам,
Ёки кўз ёшларим томдимми, билмам.
Алла-ю алла...

Қўзгалма, қўзгалма, ухлайвер ҳали,
Олдинда уйқудан турар маҳали.
Алла-ю алла...

Унгача отинг ҳам ўтлаб олади,
Унгача алла ҳам тугаб қолади..
Алла-ю алла..
Аллаю алла...

ҚИЗ ҚҰШИҒИ

Йўл бошига қарайман,
Нега ёрим кўринмас, ўргиламан.
Шаббодадан сўрайман:
«Нега ёрим кўринмас, ўргиламан?»

«.
Тунов куни чорбоғда
Кўриб қолдим мен уни.
Дейди: «Нозу фироғда
Адо қилдингиз мени!
Кўзингизни яширманг,
Биз ҳам ахир кўрайлик.
Қани, қани, бир қаранг.
Оҳ, кўзингиз чиройлик!
Оҳу десам, оҳ чекиб
Тоғда оҳу жим ётмас!..»
Шундоқ дейди энтикиб,
Шундоқ дейди тап тортмас!
Уйга келиб кўзгуда
Кўзларимга қарайман.
Чиройлиман, деб жуда,
Ўз-ўзимча яйрайман...»

«.
Сувга чиқдим эрталаб,
Қушлар уйғонган пайти.
Сочимни бир-бир ташлаб
Сувга юзимни чайдим.
Кимдир дейди: «Оҳ, кўрдим,
Қаро сочи ҳам, шукур.
Худо — битта, не дердим,
Сочларингиз ҳусни зўр!
Сунбул десам, сунбул ҳам
Қорайгуси ҳасаддан!..»

Шундоқ дейди шум акам,
Шундоқ дейди тўсатдан!
Уйга келиб сочимни
Бир-бир ушлаб кўраман.
Тараб-тўймай сочимни
Майда-майда ўраман...»

.

Кетяпману сезилар:
У келмакда ортимдан.
Бирданига у қайсар
Чиқиб қолди олдимдан!
Қаранг, аҳволни кўриб
Қаҳ-қаҳ кулиб юбордим.
Не дейди, денг, оҳ уриб?
«Кулишингизга борман!
Шалолога кўп қийин,
Шалоло ҳам хор бўлур!..»
Шундоқ дейди атайин,
Шундоқ дейди қурмағур!
Уйга келиб, албатта,
Юриб-юриб кўраман.
Ҳеч ким йўқ бўлган пайтда
Кулиб-кулиб кўраман...»

.

Эшикнинг тирқишидан
Қараб турдим бир куни.
Кирибманми тушига?
Сезиб қолди у мени.
«Ҳо, биқиниб тургунча
Бу ён чиқинг, кўрайлик!
Бир қаранг-чи, намунча
Қарашингиз чиройлик!
Кўриб, рапк ичра энди
Куйиб кул бўлур қуёш!..»
Шундоқ дейди у танти,

Шундоқ дейди у бевош!
Уйга келиб ўзимни
Орзуларга ўрайман.
Кўзларимни юмганча
Йўлларига қарайман...»

Йўл бошига қарайман,
Нега ёрим кўринмас, ўргиламан,
Шаббодадан сўрайман:
«Нега ёрим кўринмас, ўргиламан?»

САРБАДОРЛАР ҚЎШИГИ

Бўрибой Аҳмедовга

Икки дарё орасида
Сарбадорлар ватани
Афсонадай яшади-я
Лол қолдириб ҳаммани,
Сарбадорлар ватани.

Камбағалу ҳунармандга
Абу Бакр бўлди бош,
Қулу йўқсул эрким, дея
Қўлларига олди тош,
Абу Бакр бўлди бош.

Бир замонлар, бир замонлар
Озод бўлган ўлкада
Тугилмоқда гўдаклар ҳам
Қамчи изи елкада,
Озод бўлган ўлкада.

Қайга оқай дея билмай
Сув димланиб ётганда,
Қани борми оқим кўзин

Очворгувчи бир банда,
Сув димланиб ётганда?

Эрк бер дея кутиб турмас,
Эрк излайди сарбадор,
Гарчи доим боши узра
Қулоч ёзиб тургай дор,
Эрк излайди сарбадор.

Абу Бакр олдда борар.
Ким кўринса: ур-ҳо, ур.
Қайда Чингиз, қайда амир —
Отни ўшал томон бур!
Ким кўринса ур-ҳо, ур!

Қиличнинг қиндан суғур!
Курашда, дўстлар, нажот.
Бўйин эгсанг, бўйнинг эзгай
Бўйинтуруқ умрбод.
Курашда, дўстлар, нажот!

Икки дарё орасида
Лол қолдириб ҳаммани
Афсонавий яшади-я
Сарбадорлар ватани,
Лол қолдириб ҳаммани!

Эркни севган авлодида,
Эркни севган халқида
Қўшиқ бўлиб қолди мангу
Эрк, озодлик ҳақида,
Эркни севган халқида!..

ШИРИНСОЙ ҒОРИ¹

Афсона

Сирдарёдан она тарқалмиш,
Юртдан-юртга шундайши хабар:
«Гўзалларга андоза эмиш
Ширин деган сиймои қамар!..»

Ул парини огушга олмоқ
Ҳавасида бўлган ботирлар —
Така туркман, ғоре ила қалмоқ
Келаберди титратиб ерлар.

Бир айтди: «Истасанг, малак,
Йўллариңга кўкдир пояндоз.
Оёғиңга бош ургай фалак,
Нурлар бўлгай чеҳраңга пардоз!»

Бир айтди: «Қул бўлсам, майли,
Фармониңни кутиб ётарман!»
Бир айтди: «Бўлмаса майлиңг
Бу дунёдан тапчо ўтарман...»

Гижиңглатиб асов отларин,
Ярақлатиб зирҳларин чушон,
Тўхтатолмай шахт-шиддатларин,
Кўз тикдилар бари кўшк томон.

Талабгорлар ичра бор эди.
Фарҳод деган тапти ўғлон ҳам.
На у пулдор, давлатдор эди,
На шаҳзода эди чинакам.

¹ Бекободиңг жануброғида Ширинсой номли ғор бор. Афсона шу ғор билан боғлиқдир.

На бор эди унинг тулпори,
Ва на доврўқ бор эди унда.
Содда йигит кўшлар қатори
Гулчиройга бўлганди банда.

На осмонни ваъда этди у,
Олтинни ҳам гаров қўймади.
Фақатгина интиқ боқди-ю,
Кетмонини турди ўйнатиб.

* * *

Қиз ҳаво ранг кўшк сари юрди,
Чехрасини буркаб пардага.
Пастда саф-саф мардларни кўрди...
Бари ишқ деб тушмиш ўртага.

«Шухрат истаб келгандир бири,
Бири истар голиблик ҳиссин...
Қайси бири севги асири?..»
Хаёл сураб малойик ҳусн.

Хаёллари билмас эди тин,
Ана, гор ҳам сурмақда хаёл...
Шу дам, тоғдан югурди эпкин
Юз кўрсатди ул рухсори ол.

«Оҳ!..» ўрлади диллар тубидан
Тиниб кетди кўзлар бир лаҳза.
Содда Фарҳод кетиб ўзидан
Чўзилибқ қолди ер уза.

Дубулғали йигитлар турар,
Отларини базўр ушлашиб.

Қиз қалбига бир туйғу урар
Ул йигитнинг ногоҳ қулаши...

Ҳайрон эди жуда-жуда ҳам,
Туйғуларни жилов билмас қиз.
Севиб қолган эди у санам,
Севги эди у покиза ҳис!..

Шабнам ичра нилий ранг осмон
Сингари кенг, мусаффо, чексиз
Севги эди, шиддати ёмон,
Севги эди у покиза ҳис!

«Баҳодирлар! Тингланг сўзимни!
Керак эмас молу дунё, зар!
Чиқаргайман шунда ҳукми
Бажарсангиз шартимни агар!

Шарти будир: Сирнинг сувини
Тоғ устидан олиб ўтган эр,
Обод этса бу дашт қўйини
Шунда мени нари чеҳрам дер!»

Шайланишди тўрт нафар ўғлон
Тоғ устига чиқармакка сув,
Келгай дея марҳаматли он,
Бўлгай дея ёрим ул сулув.

Шарт бағоят мушкул ва оғир...
Кўзи етмай ўзи қилмакка
Ватанига қайтди бир ботир
Қирқ йигитин олиб келмакка.

Бири кетди чўкич топгали
Харсангларни қўпармакка мос.

Бунда шартни бажо этгали
Фарҳод, Хисров қолдилар холос.

Фарҳод кўрди: тоғ эрур юксак,
Сув чиқмоғи жуда ҳам гумон.
Шунда тоғни текис айламак
Йигит учун туюлди осон.

Кетмонини кўтариб баланд
Чунон урар тоғнинг белига,
Ва харсаглар парканду парканд
Туша бошлар дарё йўлига!

Улкан тоғни тариқ сингари
Тирқиратар, парчалар, ёрар.
Кетмонини ўйнатган сари
Ортидан сув эргашиб борар...

* * *

Хисров кўрди: тоғ эрур заранг...
Ҳайрон эди ошиқ бояқши.
На тулпори қўл келар, қаранг,
На қиличи берар эди иш.

Кўз олдида кетмасди малак,
Тинчлик бермас рўёлар нуқул.
Тоғ бошига лек сув чиқармак
Чорасини қилолмади ул.

Фарҳод эса тариқ сингари
Улкан тоғни парчалар, ёрар.
Кетмонини ўйнатган сари
Ортидан сув эргашиб борар...

Ўз ёнига ўзи қоврилиб,
Бажаролмай қизнинг шартини,
Қилмишини мардлик деб билиб
Ёсуманга айтди дардини.

О, Ёсуман дегани, эвоҳ,
У пайтлар ҳам бўлар экан-да!
Ёсуман дер: «Эй, олампаноҳ,
Ошиқликни касб этган бавда!

Мингта бўйра топингиз тезда
Ва ёйингиз торинг бошига!
Ой ёғдусин ёйгани кезда
Мен бораман Фарҳод қошига...

Албат Ширин сизники бўлгай,
Ўзукка кўз ярашгансимон!
Балки шунда кўнглингиз тўлгай!..»
«Хи-хи»лайди масрур Ёсуман.

Кетмонини кўтариб баланд
Фарҳод урар тоғнинг белига.
Тошлар бўлиб парканду парканд
Қуйилади дарё йўлига...

Сочларини юлиб Ёсуман
Кела бошлар ногоҳон: «Хайҳот!
Кийгангинанг бўлсин-да кафан,
Хисровдан дод! Хисровнингдан дод!

Тортиб олди ҳамма сувни у,
Вой-вой, ўлиб қолайин дедим!
Томоғим ҳам қақраб кетди-ку!
Сув берсанг-чи, болам, бир ютум!

Ширинни ҳам тўй қилиб олди,
Йиғлаганча кетди у сулуви!
Болам, нега анграйиб қолдинг,
Тоққа қара! Тоғ бошида — сув!»

Тоғ бошида, ойнинг нурида,
Жилваланиб оқар эди сув!
Фарҳод бир дам боқиб турди-да,
Даҳшат ила ингради: «Еҳу!»

Мен ким бўлдим? Мен ким бўлдим, а?
Қайдан келди менга бу тақдир?
Эй, фалак, эй! Шармисор этма,
Балоларинг бошимга ёғдир!..

Мен ким бўлдим? Мен ким бўлдим, а?
Қарори йўқ помарддан ҳам паст!
Бош кўтариб юргандан кўра,
Ер қаърига кетгил, эй нокас!»

Кетмонини осмонга отди,
Шунгагина етди бардоши.
Бўйини тутди, эвоҳ тиф ботди,
Кесиб кетди Фарҳоднинг бошин!

Хоксор ётар мағлуб шери нар,
Букчайганча ётар кетмон ҳам.
Тоғ бошида бўйра ярқирар,
«Хи-хи» қилар масрур Ёсуман...

* * *

«Шартингни ҳам қилгайман бажо,
Тез ғурсатда сув ўтгай даштга!..»
Бу гапларга этмасдан парво
Фарҳод ташлаб кетган оташда

Қоврилганча яшарди Ширин,
Ўзгачайди ул қизнинг дарди.
Ёт кўзлардан гоҳо яширин
Фарҳодини кўриб келарди...

Хисрав айтар: «Ризо бўл ахир,
Жуфтинг этгил мени, эй нигор!
Йўқ десанг гар бўлурмиз охир
Бир йўласи икков ҳам абгор!»

Ширин асрар, ардоқлар, ёлғиз
Малҳами йўқ кўнгил ярасин.
Ўйлаб-ўйлаб топган бўлди қиз
Қутулмакнинг сўнгги чорасин:

«Ошиқ кимса! Тингланг сўзимни!
Керак эмас сув ҳам дунё, зар!
Чиқаргайман шунда ҳукми,
Бажарсангиз шартимни агар!»

Шартиям будир, шарт эмас, фармон:
Кузатурсиз мени ғор сари!
Мен шу ғорга кириб кетарман.
Шарт эса бу: ёвқур сингари

Ғорнинг зулмат қаъридан омон
Мени излаб топа олган эр,
Олиб чиқса ёруғлик томон
Шунда мени паричеҳрам дер!..»

.

...Ғор оғзига бордилар, гулюз
Кўзин артиб рўмол учига
Ортига ҳам боқмасдан, маъюс
Кириб кетди ғорнинг ичига...

Изларидан юрди сукунат,
Қараб қолди ортидан дунё.
Оқ ҳарирга ўралган қомат
Сингиб кетди зулумот аро...

* * *

Маана, форга йўналди Хисров,
Бир-бир босиб кирди ичкари.
Тундай зулмат... Йўлига биров
Тутиб турган эди ханжарин.

Кимлигини кўра олмас у,
Юрагида даҳшат санчиги...
Ён томонга қараб юрди-ю,
Қўлга тегди қиличнинг тиги!

Жон ҳалпида тишга югурар,
Жон шунчалар шириндан ширин.
«Қайга боқмай, қиличлар турар,
Қандай кириб кетди-я Ширин?..»

Сўнг қайтадан йўл олар шаҳдам,
Қайтиб чиқар дилида ўкинч.
Сўнг қайтадан... Ҳаммасида ҳам
Йўлларини тўсарди қилич.

Қиличми у? Севги қурбони —
Аламзада туйғуларми ё?
Не бўлса ҳам Хисров армони
Бўлиб қолди бари фор аро.

Чораси йўқ, фор узра турар
Ва чақирар: «Ширин! Ширин-ув!»
Фор ичида садо тентирар,
Қайтиб келар оҳишта «..ув. Хув..»

Ҳар кун Хисров борар мисли хас,
Қайда кўрай, дейди, Ширишим.
Ширин — чиқмас, Хисров ҳам қўймас,
Тушуполмас севги сирини.

Тонгга яқин қайтади ҳориб,
Одамларга кўринмай дея.
У кетару чиқар бир пари,
Ширин чиқар сочларин ёя.

Тоғ томонга интиқ термилар,
Қош устига қўйиб қўлларин.
Фарҳодгами боқар, ким билар,
Ё ўзганинг пойлар йўлларин?

Ҳар кун саҳар шундайин ҳолат...
Форга қайтар яна маҳлиқо.
Оқ ҳарирга ўралган қомат
Сингиб кетар зулумот аро...

ТОЙ ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Бедазорда ййраб юрар
Тушовланган той.
Сагрисида кун ялтирар,
Тарам-тарам ёй.
Инграб қолар «Сайёра...» ҳам
Чинни ҳавода.
Тизилишар қушлар бирам
Яшил фазода.

Йироқларда симобий уфқ...
Кўзи ўйнайди.
Боқар, боқар... Кўнгли совуб
Кўк ўт чайнайди.
Рози бўлар тақдирдан ҳам.
Тақдир экан-да:
Онаси ҳам бўлган экан
Бир пайтлар банди.
Эслай олмас, қайси кундир,
Қайсидир сана,
Ўз жонидан кечиб, шўрлик,
Қочганди она.
Эҳ, қочганга бу дунё тор,
Насибаси — ғам.
Қуриб кетсин энди тулпор
Кўрган куни ҳам.
Той қочмайди, қочмайди, йўқ!
Бас энди, етар!
Лекин гоҳ-гоҳ симобий уфқ
Нигоҳин тортар...

БИР ТОМ ПОХОЛ ҚИССАСИ

Дабдабали черик борар кўча тўлдириб,
Сурон солиб қишлоққа.
От кишнаши, довул саси — бари бир бўлиб
Кетар Чекдан¹ йироққа.
Лашкарбеги аҳён-аҳён қалқир эгарда,
Аллалайди йўрга от.
Ҳаво иссиқ, йўлдан кўчган чап-тўзон парда
Нафасларни бўғар бот.
Похол босиб қўйилган том кўринди чаңда,
Бекнинг қочди уйқуси.

¹ Андижон область, Бўз районидаги қишлоқлардан бирининг номи.

Ғазаб билан от бошини тортди шу топда,
Гезариб ялноқ юзи.

«Уй эгасин топинг ердан, майли осмондан!
Жадал биз билап юрсин!
Диканглатиб, дилдиратиб элтгаймиз хонга!
Жазосин ўзи берсин!»

Туни билан йўл босдилар, субҳи саҳарда
Лашкар кирди Қўқонга.
Уриб-сўкиб, во ҳасрато деҳқонни шартта
Қамти қилдилар хонга.

Неларнидир хонга деди бек ўзда йўқ шод,
Англаб гапнинг мазмуни,
Хон захраси зогоралар бойлади: «Жаллод!
Жаллод! Дорга ос муни!»

Икки жаллод, қўлларида ялтираб табар
Мағрур кириб келган он,
Аланг-жалапг қаради-ю дунё беҳабар,
Пешонаси тор деҳқон

Хонга деди: «Ўтсангиз бир қошиқ қонимдан,
Эшитсангиз дил оҳим:
Гуноҳ қилган бўлсам, майли, кечай жонимдан,
Фақат, недир гуноҳим?»

«Гуноҳинг шул—сен босибсан томингга похол!»
Ҳайратда қолди деҳқон:
«Томга похол босмоқ наҳот гуноҳдир, не ҳол?
Е борми шундоқ фармон?»

Эл ичида қўрқмай-нетмай пастак томингга
Похол босган экансан,
Демак, аён — сен тушгансан нафс домига,
Демак, шоли эккансан!»

Тушунолмас деҳқон ҳечам сир-сивоатни,
 Гуноҳми, экса шоли?
Наҳот шоли қадар одми, жўн зироатнинг
 Хонликка бор малоли?

«Сувсиз ерда шоли бўлмас — маълум гапдир бу,
 Соддаликка олма, ҳой!
Сўлу соғда оқиб турган ўзга сой йўқ-ку,
 Улуғнордан ўзга сой!..

Бошгиванга бало қилиб сеп Улуғнордан
 Сув олибсан, беимон!..»
Эшитди-ю хўп камоли завқ-шавқи бордан,
 Кулиб юборди деҳқон!

Кулмади-ю, гўё юзга тарсаки тортди,
 Баринга суф, дегандек!
Икки жаллод газабидан тош каби қотди,
 Тахта бўлиб қолди бек.

Деҳқон деди: «Эй, хон! Майли, тездан борсинлар,
 Жўнатинг икки навкар.
Улуғнордан сув олдимми, йўқми, кўрсинлар,
 Келтирсинлар сўнг хабар!

Уйим бунда, бир чақирим нари Улуғнор,
 Мен қайда-ю, сув қайда!
Гапим ёлгон бўлса, унда сизда ихтиёр,
 Дорга осинг шу жойда!»

Тошга тегиб жарапглайди отлар тақаси,
 Бормоқда икки навкар.
Шолипоя экан уйинг шундоқ орқаси,
 От солдилар баравар!

Ернинг бети ошпоқ эди, лекин таги лой,
 Отлари ботиб қолди!

Сакраб-сакраб қуруқ ерга икков, ҳар қалай,
Қўл-бут соғ чиқиб олди.

Иккиси ҳам қолдилар лол тишлашиб бармоқ,
Кўнгил тўла иштибоҳ:
Ҳеч қайқдан ариқ келган эмас-ку... Ботқоқ,
Ботқоқдир пайкал бироқ...

Қишлоғига қайтиб келди деҳқон соғ-омон,
Аҳмоқ бўлиб қолди бек.
Ҳисса шулдир: қурилди-ю Жўгага¹ тўғон,
Захлаб кетди бутун Чек.

Улуғнорда димланди сув, оқиб-оқмай гоҳ
Сизавериб қатма-қат,
Шоли экар даражада гул каби қишлоқ
Ботқоқ бўлди оқибат!

Уша-ўша, черик борса кўча тўлдириб,
Қишлоққа солиб сурон,
Димоғ қўйган бефаросат бекларни кўриб
Кулиб қўяди деҳқон...

ТҲҲҲҲ

«Эй тарихчи! — деди қабрдан овоз. —
Бас, бундай гапларга эмасман муҳтож!
Тори узилса ҳам саз аталур, саз,
Бошдан тушганда ҳам тож, барибир тож!»

1966 — 69

¹ Жўга — зах сувлар оқадиган нишаб анҳор. Худоброхоннинг Улуғнори унинг устидан ўтказилган эди.

УН ИККИ МЕЪМОР

(«Гумбаздаги нур» достонидан парча)

Недан менинг шодлигим дуркун?
Недан ғамгин кулишим маним?
Тарих тилга кирар ҳам бир кун,
Бугунча мен айтай билганим;
Гўри Амир қўр тўкиб мағрур,
Паҳлавондай менга тикилар.
Кўзларимга чалинмас қусур,
Бунда бордир фақат зар, зар, зар...
Бунда бордир бир дупё илм,
Ғиштлар аро яширинган роз.
Ҳамма бордир, ҳамма, ва лекин
Ун икки жон бунда йўқ, холос!..
Зулмат ичра қолгандай ногоҳ
Нарсани кўз илғамас чоғдир.
Саҳролардай кенгу бегиёҳ,
Тарихнинг ҳам вароғи оқдир.

Недан менинг шодлигим дуркун?
Недан ғамгин кулишим маним?
Тарих тилга кирар ҳам бир кун,
Бугунча мен айтай билганим:
Кўҳна Тарих, сура берма ўй,
Ҳайратлашиш сенга ҳам даркор!
Рўбарўнда чарх урмоқда-ку,
Ун икки жон, ўн икки меъмор
Ҳа, ҳа, улар! Йўқ, ўзга эмас!

Самарқанддан биттаси, ана!
Бири ҳануз умридан сармаст
Андижонда топмиш бошпана.
Пойтахтда бири кун кўрар,
Ўзгасига маскан — Бухоро.
Бир қўл каби, мушт каби юрар
Бу ҳамсаф эл, ҳамсаф фуқаро.

Недан менинг шодлигим дуркун?
Недан ғамгин кулишим маним?
Тарих тилга кирар ҳам бир кун,
Бугунча мен айтай билганим:
Ўн икки жон — ажиб қисматдир.
Худди йилнинг ўн икки ойи.
Ёзин-қишин сайр айла бир-бир —
Далаларда кўргайсан доим.
Далалар, ҳей, бир чети мағриб,
Бир четида ухлайди машриқ.
Далаларнинг ям-яшил бағри
Дохқон учун энг кўҳна тарих!
Юлдузсифат очилган чаноқ —
Ҳайратга мос буюк жангнома.
Ғўзаларда яшнаган япроқ.
Тарих, сенга битилган нома!

Недан менинг шодлигим дуркун?
Недан ғамгин кулишим маним?
Тарих тилга кирар ҳам бир кун,
Бугунча мен айтай билганим:
Фазоларга қарар мунажжим,
Улуғбекнинг илгар нигоҳин.
Юраги ҳам симиради жим
Милт-милт қилган юлдузлар оҳин.
Аторудга кўз югуртар у,
Суҳайлини тун ичра истар.
Сўнг уйига ҳоргин қайтару
Боқчага сув очар оҳиста...

Суронларга қўшиб овозин
«Мана, мен!» — деб кўксига урмас.
Бахтин баҳам кўришга рози,
Лекин... лекин қайғусин бермас!

Недан менинг шодлигим дуркун?
Недан гамгин кулишим маним?
Тарих тилга кирар ҳам бир кун,
Бугунча мен айтай билганим:
Бастакор ҳам ўзича ёнур,
Куй тарашлар топиларни кутиб.
Шеърятдап излаб қолар нур,
Алишернинг руҳин шод этиб,
Қоғоз узра нақшлар чизгай —
Роҳат топиб салгина жони.
Юрагининг чигилин ёзгай
Сўнгги нуқта қўйгани охи.
Куй... Қанчалар сафоли куй бу!
Садоланган қайси гулшанда?
...Ўйин бўлса «Пахтакор»га у
Тушмоқни ҳам қилмайди қанда.

Недан менинг шодлигим дуркун?
Недан гамгин кулишим маним?
Тарих тилга кирар ҳам бир кун,
Бугунча мен айтай билганим:
Ўқитувчи дўстим ҳар сафар
Қуш уйғонмай отланар ишга.
Намозшомда боқчага кирар
Интиқ турган ўғлини олишга...
...Бу — уйсоздир; тишмайди мана
Пойтахтига излайди даво,
«Олтмиш олти» деган бир сана
Хотиридан чиқмайди асло...
Мана бу-чи — шоир, жангари,

Манглайига битгани олов.

...Вақт топилса, жам бўлиб бари

Чойхонада дамлашар палов.

Недан менинг шодлигим дуркун?

Недан ғамгин кулишим маним?

Тарих тилга кирар ҳам бир кун,

Бугунча мен айтай билганим:

Мана, яшар — икқилобчи чол —

Хотиралар ичра кўмилиб.

Манглайида кўради иқбол

Набиралар дуосин қилиб.

Ўгли эса дастгоҳ бошида

Мурватларда кўрар келгусин.

...Бу — чўлқувар, бола ёшидан

Дашт елида қорайган юзи...

Ҳаммасида бир аъмол эзгу,

Битта ташвиш, биргина ният:

Кўнгилларин банд этган ҳам шу —

Яратмоқлик улуг жамият.

Недан менинг шодлигим дуркун?

Недан ғамгин кулишим маним?

Тарих тилга кирар ҳам бир кун,

Бугунча мен айтай билганим:

Рост гап, дўппи айланар бир бор

Юз йил, минг йил деганларида.

Собит тургай ўн икки меъмор

Ўзбекистон чаманларида.

Ўшанда ҳам кезгайлар мағрур,

Бу дунёни кўргайлар обод.

Ўшанда ҳам юракда сурур,

Қўлларида улғаяр ҳаёт.

Ўшанда ҳам Тарих энтикиб,

Эслолмаса ёшлигин, инон,

Менинг каби бир шоир чиқиб

Ўшанда ҳам ёзгувси дoston!

1967

**Катта оилада вояга етдим,
Пасту баландни ҳам кўрдим росмана:
Мен ота-омамнинг тўнгичи эдим,
Уйдаш йироқларда юрибман мана.
Мен она қишлоқда юрсайдим агар,
Далада бўлардим план тўлгунча.
Ҳар кун кеч ётардим, турардим саҳар,
Токи укаларим одам бўлгунча...**

ЛЕНИНИ ҲИЛАГАНИМДА

Мен Ильичнинг шоғли умрин жуда кўп бор ўйладим
Ўйларимнинг поёнига етдим, такрор ўйладим,
Ана хаёл учқурлиги, тафаккурнинг чамани!
Ильич десам кўз ўнгимда дунё турар айланиб.
Буюк зотким, чамалашга ҳатто ожиздир хаёл,
Хаёлларнинг беадади бирлашса-да, қолур лол.
Буюк зотким, ҳар юракнинг унга бордир туйғуси:
Шу туйғу деб ҳар юракнинг тунлар қочмиш уйқуси:
Садоқатин исбот айлар биров қурган уй билан,
Ҳурматини биров изҳор айлар эзгу ўй билан,
Биров терган пахтаси-ла айлар унинг юзин оқ,
Биров унинг ҳимматидан сойлар очар шарқироқ,
Биров эса улуг номи кўтарай деб баландга,
Миллион-миллион учқунлардан ясар улкан аланга.
Мен ҳам уни ёзай дерман, шу орзуда юрурман,
Лекин дадил юрак чопмай ўзимдан лол, турурман...
Шеър — муқаддас, Ильич номи муқаддасдир яна ҳам,
Ҳар иккисин жам этмаклик жасоратдир чинакам!
Эй, Ильичга шеър бахш этган аҳли шоир, айтингиз,
Улуг зотга мос журъатни қаерлардан олдингиз?
Сизлар битган мисралардан кулиб қарар бир одам,
Бир одамким, ташвиши бор, қувончи бор, зўр одам!
Ўқийман-да, очиқ гапим, сизга қиламан ҳавас,
Сизга, буюк зотни буюк деб айтолган шоир! Бас,
Мен қойилман шахтингизга, шеърни ёзинг сиз фақат,
Қолганлар ҳам ғайрат ила аён этсин жасорат!

Токи Ленин ўйимизда улуғ бўлиб қолажак,
Ҳам улуғлар улуғликни у улуғдан олажак!

1969

ПАРВОЗ

Изгиринлар устидан
Елар менинг Ғиротим,
Қайга учмак керакдир —
Билар менинг Ғиротим!
Қанотларин остида .
Мовий шамол гувиллар,
Гувиллайди ўрмонлар,
Тоғу дара, овуллар.
Пастда қолар қишлоқлар,
Қинғир-қийшиқ йўллар ҳам,
Умри бир жойга банди,
Муқим қотган кўллар ҳам.
Сайрон булутлар эса
Интиқ боқиб турарлар.
От кўзида поёнсиз
Кенгликларни кўрарлар.

Ниллий фазо қўйнида
Елар менинг Ғиротим,
Қайга учиб борар у?
Билар менинг Ғиротим!
Кенг манглайга юлдузлар
Келиб қўнар доймо,

Гоҳо Етти Қароқчи,
Гоҳ Чўлпову гоҳ Зухро.
Балки Етти Қароқчи
Ўғирламоқ истайди?
Шувдан уни юр дея
Қайларгадир қистайди?
Балки Зухро — нозларда
Парвариш топган пари
Қабоҳатсиз кенгликда
Айлар уни сарсари?
Балки Чўлпон юлдузи
Қулоғига чалар бонг:
«Кўряпсапми, тонг отар!
Отмақдадир гўзал тонг!»

Эй, тулпорим учарсан,
Ўт чақнатар туггинг,
Нечун! Еки тегдими
Ер сатҳига оёгинг?
Гўрўгли измида сен
Эрурсан учқур қанот,
Шоҳқаландар олганда
Туркистон шаҳрини бот,
Таъзим этди сенга у
Ўмровингга кифт қўйиб,
Авазпи қанча суйса,
Сени-да шунча суйиб...
Шоир учун сен — Илҳом
Ки, уфққа учмишдир.
Ахир ул ҳам ўз бағрин
Осмоңларга очмишдир.
Унинг-да, сен сингари
Қанотлари бор, мағрур!
Қанотлари бир улкан,
Ўзига ҳам юк эрур.

Ана учар, ҳайбатли
Илҳом дулдули учар,
Тинса бўрондай тинар
Кўчса қоядай кўчар!
Қаршисида тўфонлар,
Бало-қазолар бекор!
Ул ёзда кузни кўргай,
Қишнинг забтида — баҳор!
Мутлоқ унга демасман:
«Кўйи тушгил, қуйироқ!»
Истамасман, ёнимдан
Кетмагин ҳам кўп йироқ.
Ана, учар! Ҳар тараф
Рангин оҳанг таралмиш:
Юриш учун эмас, у
Парвоз учун яралмиш!

1968 йил 8 июнь

ҚИЗИЛ ГУЛ

Катта оилада вояга етдим,
Пасту баладни ҳам кўрдим росмана.
Мен ота-онамнинг тўнғичи эдим,
Уйдан йироқларда юрибман мана.

Мен она қишлоқда юрсайдим агар,
Далада бўлардим план тўлгунча.
Ҳар кун кеч ётардим, турардим саҳар,
Токи укаларим одам бўлгунча.

Шиддатли ва бетип — меҳнат қучоғи!
Елиб-югурардим, ҳориб-толлардим.
Иш аро лаҳза вақт топганим чоғи,
Ариқлар бўйида мизғиб олардим...

Ниҳол ўтқазардим боғ ичра нуқул,
Боғим ҳам бўларди оламшумул боғ.
Боғда, суна узра чўғдай қизил гул,
Бўй сочиб турарди яшнатиб димоғ.

Самимий ташвишлар ичра ғамларим
Найча ичидаги симоб янглиғ оз.
Ўқдай ўтар эди, хуллас, дамларим,
Тин билмас шамолга келар эдим мос.

Ажаб!.. Мен йироқда юрибман энди,
Ўйимни банд этмиш бошқача олам.
Қошингда барчаси унут кўрипти
Эй ҳаққи покиза, алифдай қалам!

Тортинмай, кўнглимни сенга ёрдим мен,
Тошширдим измингга руҳу имонни.
Қара-я, сеҳргар экансан-ку сен,
Кашф этдинг бутун бир Ўзбекистонни!

Шунда англаб етдим, нечун уй, қишлоқ
Унут бўлиб қолди меп-чуп дафъатан.
Битта тушунчадир саҳро-ю гулбоғ,
Битта тушунчадир уй ила Ватан!

Ватан! Пок дилларнинг бўстонларида
Бир алвон чечаксан, битта Қизил гул!
Сен хазон билмассан, жон-жонларида
Парварииш этадир ҳар битта кўнгли!

Сира кўз олдимдан ўша гул кетмас,
Катта ёзмоқ ишқи қўймас мени тинч.

Қайдадир, қайдадир Шеър кезади маст...
Қайда ул Буюк шеър, парвосиз севинч?

Кўнгилга умидлар чўғини солиб
Гарчи йироқларда кездим мажнунвор,
Васф этайин дедим, келмадим ғолиб,
Катта ёзмоқ иши бўлди-ку душвор!

Ол-алвон қонлардан тоғлар оқарди,
Сен ўша тоғлардан олибсан сеҳр!
Сен шундай гўзалки, сенга боқар-да,
Тилим ўз-ўзидан боғланар ахир!

Менга нима эди ўзимни қийнаб,
Ўзни қийнамоқнинг ҳозир пайtimi?..
Бурчлиман, фарзандман! Рост эрур бу гап,
Бари шу фарзандлик бурчнинг қайtimi.

Шиддатли ва бетин меҳнат қучоғи!
Чизиб-ўчирарман, ҳориб-толарман.
Иш аро лаҳза вақт топганим чоғи
Қаламга суяниб мизғиб оларман.

Гоҳ яхши ёзарман, гоҳ эса ёмон,
Тиним йўқ, ором йўқ шоирга унча.
Ҳолбуки, қишлоқда юрсайдим бу он
Далада бўлардим план тўлгунча...

Хаёлу ташвишинг қўйгил, эй шоир,
Қувнайсан юзингни боққа бурғанда.
Гапга ҳожат борми, қошигнда ахир,
Ақиқдай Қизил гул яшнаб турғанда?!

1970

БИРИНЧИ ЯНВАРЬ

1971 йил арафаси

Бутун армонларни қолдириб нари,
Белларга боғлаймиз умиддан камар.
Сочилар қорқушнинг момиқ патлари,
Янги йил келмакда. Биринчи январь!

Бу кунлар қуёш ҳам кўрсатмас рухсор,
Ҳаттоки кўринмас осмонда қамар.
Лекин чеҳраларда руҳнинг зарби бор,
Янги йил келмакда! Биринчи январь!

Шоир қоникмайди ўзидан-ўзи,
Ўтган йилдан дея бўлмади самар.
Бу йил шоир, балки порлар юлдузинг —
Янги йил келмакда... Биринчи январь!

Йил бўйи тинмади, тер тўқди роса
Ғолиб пахтакорим, руҳи мунаввар
Сезмай ҳам қолипти буцдоқ қараса:
Янги йил келмакда! Биринчи январь!

Менинг деҳқон халқим, ўзинг омон бўл!
Бошингда шарафли йиллардан чамбар.
Бўлай деб чамбарга япа битта гул
Янги йил келмакда! Биринчи январь!

1970, декабрь

МАҚТАНЧОҚ ШОИР ВА ИЛГОР ПАХТАКОР СУҲБАТИДАН

Ҳазил

«Биласанми, дўстим пахтакор,
Сени дея оташин шоир,
Кечаларни ўтказиб бедор
Ахтаради шеърӣй жавоҳир!»

«Майли ёзса, омадин берсин;
Шеърнинг ўзи ризқу рўз бўлмас.
Сигир қурғур қисир-да, лекин
Келаси йил туғиб берса, бас!»

1967

АРМОН

Узун кечаларда хаёл тўлқини,
Бостириб келади гуруҳ ва гуруҳ.
Кечалар қўлидан қочиб, юлқиниб,
Учраб қолар шунда бир оромсиз Руҳ.
Бу не сир, не ҳол бу, нима ўзи бу?
Билмайман, кўп оғир ўйга толаман.
Кимдир фароғатсиз яшаб ўтгану
Ушанинг руҳи бу, демоқ бўламан.
Менинг ўйларимни кўриб тургандай
Руҳ нидо беради, қаранг, шу нафас:
«Руҳнинг жойи бўлак, билгил, эй банда,
Дунё даштларида у кезиб юрмас!
Дунёда кўп нарса ўткинчи эрур,
Ҳеч бири, ҳеч бири қолмагай омон.
Каналак ўз умрин боқий деб билур,
Бироқ қисқалиги аён-ку, аён!
— Мен — Армон! — деб ногоҳ ғазаб қилар у,—
Мен ўлим деганга келган қиронман!

Улганлар ўйлаган гўзал хаёлу
Улганлар кўрмаган орзу-армонман!..
Менман — Спитомин жанг қилган пайти
Мижжага илашган гафлатли уйқу!
Мен ўша сайёднинг бечора сайди,
Мен ўша шоирни йиғлатган оху!
Муқанпадек полвон ўғилнинг обод,
Озод она юрти — ширин туши меп!
Мард Темур Маликнинг бошига, ҳайҳот,
Қўна олмай кетган ҳумо қуши мен!
Менман, Зебуннисо бир умр қутган
Висоли бенашиб, ошиғи дилдўз!
Менман, Улугбек деб аршни тарк этган,
Замин пучмоғида топталган юлдуз!
Машрабнинг айтмаган васиятимаң,
Сиртмоқда бўғилган олов шеърят.
Ҳамзанинг мингдан бир азиятимаң,
Тошларда чишарчин биллурий ният!
Менман Мирзачўлда боқий қолмаган,
Хазон бўлган, тўзган гунчанинг атри!
Мен — Гафур Фуломнинг улгуролмагаң,
Езиб битолмаган шоҳона сатри!
Мен-ку, Мулла Тўйчи умрин камоли —
Куйламоқ бўлгани — буюк қўшиқ ҳам!
Менман, Раҳимовнинг эзгу хаёли,—
Она юрт бағрига қайтмаган қадам!..»

Шаббода ипағи сингари майин
Судралиб боради этағи ерда.
Ерга ҳам, кўкка ҳам парво қилмайин
Бир зумгина тўхтар қорайган қирда.
Гўё оқ матога чулғанган пари,
Гўё оқ қўлларин чўзар лоларух.
Ундан сизиб ўтар ойнинг нурлари,
Шаффоф парда бўлиб туюлади Рух...
«...Қишлоқ уйқудадир... Кичик майдонда

Мармар ёдгорлик бор — юрт эҳтироми.
Фақат шу ёдгорлик уйғоқдир, унда
Йигирма ўғлоннинг ёзилган номи.
Булар ҳам қайтмаган Раҳимов мисол,
Булар ҳам тортгандир душманнинг жабрин.
О, буларни беҳад сийлади иқбол:
Кўрингиз, битта тош — барининг қабри!
Алам-ла силайман совуқ бу тошни,
Зарҳал ёзуви ҳам ярқираб кетар.
Айтинг, тирилтмоққа йигирма ёшни
Қайси паҳлавоннинг қудрати етар?
Қапи улар, қайда ошиёнлари?
Уларнинг ёрлари кетдилар қаёп?
Қайдадир уларнинг қиз-ўғлонлари?
Уй-рўзғори қайда? Этингиз баёи!
Ахир, орзулари қайларда қолди,
Қаерларда кечар шому саҳари!
Шому саҳарлари мангу йўқолди,
Замбараклар кўмди қаҳ-қаҳаларин.
Мен — улар рўзғори, қизу ўғлони,
Мен — улар ўстирмақ бўлган бир чаман.
Шу важким, қора тун чўккани они
Мармар ёдгорликни кўриб кетаман.
Нурафшон умрингга қара, эй ўғлон,
Гарчи йитиб кетди не-не инсонлар,
Зулматли йўлларни машъаласимон
Ёритиб турибди ўша армонлар!..
Сезаман, қайдадир ўқлар камари
Тетик сақлаб турар аскар жуссасин.
Тил уқмас тўплар-чи, ваҳший, жангари
Тағин бошламоқчи уруш қиссасин.
Дунёни замбарак оғзига жойлаб,
Тантана қурарми йўқлик лашкари?
Совуқ мармар тошни сийпалаб, силаб
Кезиб юрарманми яна сарсари?

Бу не сўз? Бу не гап? Сўрай кимдан ҳам,
Гар жавоб бермасанг, эй улуг Ҳаёт?
Армонсиз яшарди бу кўҳна олам,
Бир жондек қўзғалса якдил Одамзод!»

Узун кечаларда хаёл тўлқини
Босиб келаверар гуруҳ ва гуруҳ.
Туннинг панжасидан қочиб, юлқиниб
Аста кетиб борар бир оромсиз Руҳ.
Жиндай қўрқув бору, унга негадир
Боқаман, кўзимни олмасам дейман.
Қўрқаман, охири бориб кимгадир
Мен ҳам армон бўлиб қолмасам дейман!
Тонг ҳам ёришмоқда шу он фалакда,
Қуёш илинжида товланар осмон.
Дашт аро кетмакда бир соя якка:
Шоир, у Руҳ эмас, мангулик Армон!...

1968 — 70

ЛЕНИН

(«Пигирма етти ёшим» достонидан парча)

Ульянов — биз билган,
Сиз билган одам,
Ақлу фаросатда
Якто, мукаммал.
Қарийб бир аср
Бундан муқаддам
Коммуна тақдирин
Қилган эди ҳал!
Володя! Тенгқурмиз,
Ҳаммамиз бир саф,
Кўнгилга солганмиз
Коммуна дардин.
Баъзи тенгдошларга
Икки оғиз гап,
Ижозат берилса
Айтиб қўярдим.
Яхшидир, ақлни
Пешлаш чоғида
Буюк инсонлардан
Сўйлаш гоҳида.

Бу жуда оддий гап,
Оддий бир сабоқ.
Владимир Ильич
Кезаркан Сибирь

Шавкатли ишларга
Қўл урди, бироқ
Шон-шуҳрат ёнига
Бормади ҳеч бир!
Сиз-чи, азиз дўстим,
Урта-миёпа,
Алифга арзимас
Юмуш қиларсиз,
Менга шукур этсин,
Дейсиз, замона,
Узингизни танҳо
Ноёб биларсиз!
Ичингизга ютишг
Сохта севинччи!
Камтарлик бобида
Эсланг Ильични!

* * *

Бу жуда оддий гап,
Оддий бир нарса:
Меҳру садоқатда
Ильич тенги кам.
У кимга меҳрини
Муносиб кўрса,
Умрини бахш этиб
Қўяр чинакам!
Сиз-чи, азиз дўстим,
Бировни дўст деб,
Ғийбатин бошларсиз
Ортидан дангал.
Ҳамиятни сотиб,
Имонни ютиб
Қайга кетмоқдасиз
Бунчалар жадал?

Ильич садоқатин
Эсланг бир карра!
Шунда яқин келгай
У нурли марра!

* * *

Бу жуда оддий гап,
Оддий ҳақиқат:
Ильичнинг нафрати,
Тиғи паррондир!
Муроса гапларга
Унда йўқ тоқат,
Ишчандир, чаққондир,
Ениқ туғёндир!
Сиз-чи, азиз дўстим,
Бирам мажмағил,
Иининг сувидайсиз
Шундай ўт ёшда!
Сизда на нафрат бор,
На бор олов дил,
На дилда севги-ю,
На хаёл — бошда...
Очинг, шартта очинг
Қалбингиз қатин!
Жойланг унга Ильич
Меҳрин, нафратин!

* * *

Ильич товлангувчи
Олмосдай шуур,
Толе силаб ўтган
Суқротини манглай.
Ильич — чарақлаган
Бир кўзгу эрур:
Ленинга боққин-да,
Ўзинини англа!

Чўпчак бўлиб қолди
Шиддатда нур ҳам,
Даврлар оловли,
Замона тезгир!
Тенгдошлар! Орзу кўп!
Бўлайлик бардам,
Меҳрли, саботли,
Қатъий ва кескир!
Зотан талаб этар
Буюк қатъият,
Ленинча ўй, орзу,
Омол ҳам ният!

* * *

Кўркам орзуларга
Қулоч керибман,
Олдимда кунларнинг
Уфқи, кўлами.
Мен ҳам курашларга
Кўнгил берибман,
Ҳар он чорлаб турар
Кураш олами!
Оҳ, деган, озодлик,
Эрка орзуманд
Мазлум Шарқ, Вьетнамлар —
Кўскимдаги дард!
Дард — дoston, битта шеър,
Бир сатр, бир банд...
Курашгум Ильичдай
Қайтмас, қўрқмас, мард!
Коммунизм қурмоқ
Деган вазифа —
Бизларга берилган
Нону насиба!

1969

ЧОРВОҚ ЧИРОҚЛАРИ

(«Заминда яшаймиз» достонидан парча)

«Дарё...

Шоирларга ўхшайди гоҳи:

Бесамак пиятлар қаърида қолур.

Баъзан самовотни қамрар нигоҳи,

Баъзан дараларга сингиб йўқолур.

Шоир ука, раҳмат, йўқлаб келибсиз,

Шувга вақт топибсиз,

Вақтингиз-ку танг.

Чучмак такаллуфни ёқтирмаймиз биз,

Сал бетга чопармиз,

Айбга буюрмапг.

Давр шиддатлидир,

Учқур,

Чопоғон...

Илҳом аргумоғин шаҳди паст нечун?

У, пойга сўнгида уриниб қолган

Эришчоқ саманни эслатар бугун.

Зигирдай уруғда яширинган сеҳр,

Ғунчани безатган кўрку жозиба,

Бир оний гўзаллик — бутун бир умр

Қанот бера олур куйчи созига!

Оқшомги Чорвоққа тўймайман қараб!

Бир оний гўзаллик — мангу туюлар.

Йўлларда ёнади чироқлар саф-саф...
Булар чироқлармас,
Шуълалар булар!

Уйга келсам
Уйда — мисоли байрам:
Севархон ясанган маликага хос!
Деворда ёнарди эрони гилам,
Ярақлаб турарди руминча жиҳоз!

Гўё узилибдур куннинг бир банди,
Гўёки ой билан баҳс қилмоқчи у,
Нурга тўлиб турган булғорий қаңдил...
Бу чироқ эмас, йўқ,
Шуъла эрур бу!

Булар чироқлармас,
Шуълалар булар,
Асли-ку инсонлар — порлаган чироқ!
Нурафшон айлаган Заминни шулар...
Чироқдан чиққан дир
Эҳтимол, Широқ!

Гар чироқ бўлмаса, бу кунги жаҳон
Хаёлда қоларди мисли бир қуюн.
Бу чироқ бўлмаса, Замину замон
Зимистон ичида ётарди бутун!

Гоҳо фалсафадан гап сотишим бор:
Лол қолманг, ҳар ким ҳам шоир ўзича.
...Отам келган экан.
Волидам зор
Йўллабди шўр данак,
Бозори кулча.

Отамни кўрдиму, ҳадик, хавотир,
Мияда ғувиллаб қолди ел мисол.

Ахир дўсти ётар қабрда ҳозир,
Дунёга қўл силтаб кетган Махсум чол.

Эҳтимол гапларим бергандир озор,
Балки ўз ажали...
Арғувон махсум!
Биламан:
Бешубҳа менинг айбим бор,
Шу сабоқ кўнглимни айлайди маҳзун.

Сўнган ҳаётингиз менинг зиммамда,
Муқим меҳнат билан ёришган умр.
Ниятим бошқача эди чамамда,
Бошқача эди-ку кўзлаганим: «Нур?»

«Балли, ўғлим, мана ишинг битибди,
Уйингга қайтақол.
Қулоқ бер додга!...»
«Хукумат яқинда қарор этибди,
Ота, эндиги йўл Кампирровотга!»

Чекай деб, ҳовлига шитоб чиқдиму
Севар қолди, келмай юраги довга:
Яна у янгитдан жиҳозларми уй,
Бунисин сотарми арзон-гаровга?

Ким ахир бош тортар орзу-ҳавасдан,
Кимни ўйлатмаган, отанинг шаъни?
Отам меҳр билан билиб-билмасдан
Замон ўгли қилиб ўстирди мани!

Замон оқими тез,
Суръати баланд,
Унча-мунча меҳр беролмас бардош.
Оталар!

Сал йироқ кетсаю фарзанд,
Сизни йўқлолмаса, деманг, бағри тош!

«Кўнгли далада» деб бўлмангиз хафа,
Хат ёзмайди деманг,
Хат-ку, қўлида.
Фарзанд ҳам соғинар.
Унда ҳам сафар —
Изтироблари бор. Бари дилида...

Ахир, пойимизга интизор бўлиб
Саҳролар кўксига ютмиш аламин.
Биз шундай яшаймиз; югуриб-елиб,
Турмаган сингари бир жойда Замин...

Мана,
Эрта-индин йўлдаман яна,
Йўлларнинг шамоли юзга уринур.
Ер узра,
Кўк узра худди парвона
Ғаройиб чироқлар кўзга кўринур.
Самода юлдузлар
Чошар,
Ҳайоқлар,
Бириси отилур,
Уфққа минур.
Чорвоқ чироқлари
Чарақлар,
Чақнар,
Ендирур,
Мишг кўйга солар мени нур!...

Бир чироқ, адашган сайёҳ миқсоли
Қайгадир интилуру,
Йўлда туртинур.

Бошқасин қолмайни қувваю ҳоли
Нурлари деворлар сиртида синур.

Бир пайтлар самога йўлини бурган
Юлдузлар
Бу кувда ерга қайтибдир.
Тубанда
Қорайиб,
Нурга зор турган
Эҳтимол, падаркуш Абдуллатифдир...

Хира чироқларнинг йўқдир адоғи,
Уларга завол йўқ, йўқ эрур камол...
Сўнмас чироқларнинг битта порлоғи
Файзулла Хўжаев бўлса, эҳтимол!

Кўзим тина бошлар, толиқар кўнгил,
Қизиқ манзаралар турар қошимда:
Юлдузлар ўзича кўрсатишар йўл,
Чироқлар айланар бир-бир бошимда!

Ўзим ҳам чироқман.
Ер — қора чаман,
Кўзларим қуюлган туни қувлайлар.
Уфқни ёқалаб кетиб бораман.
Само.
Юлдуз.
Замин.
Чироқ.
Шуълалар...

1971 — 73

«ОҚ НУР» КИТОБИДАН
(1980)

Асли кўнгил учун бир огиз гап бас,
Ул ўзин сезмоғи мумкин бахтиёр.
«Агар бугдой новинг бўлмаса, шартмас,
Бугдой сўзинг бўлсин!»— деган нақл бор.
Жилмайиб қарамоқ қийинмас ахир,
Илиқ сўз айтишлик, аслида, осон.
Кимнингдир сўзига доим мунтазир,
Кимнингдир меҳрига зор яшар инсон.

ДАЪВАТ

Сен шоирсан, қалбингда бор илоҳий бир ўт.
Қаҳратонлар чекингуси учқунларидан.
Қўлларингга олганигда нозик адо уд,
Юракларга шиддат киргай сас-унларидан.

Хаёлларинг чаманларни чизгай ҳавода,
Чаманларнинг гулларига бергай турфа ранг.
Меҳрибонлик кўргизурсан бешак, мободо
Бирор гулнинг дўл қайириб ҳоли бўлса танг.

Ҳаёт деган иқлим борки, сенинг ҳақинг мўл,
Қадамингда гупиради бемисл қудрат!
Наҳот ҳали тоғларда бор сен солмаган йўл,
Наҳотки бор сен олмаган шон-шараф, шуҳрат?!

Наҳотки бор сен туймаган меҳри мўътабар?
Бордир ҳали овозингга тушмаган суруд?
Сен кирмаган майдон бордир, сен кўрмаган қаър,
Сен кечмаган дали дарё, сен ёнмаган ўт?

Ҳаёт улуғ, қаламини чархлаган шоир
Биллур ичра ўйноқлаган нурдай беҳисоб.
Хавотирга тушма, шоир, сен инсон ахир,
Тирик инсон имконида бор ҳисоб-китоб.

Балки, балки сен тоғларга сололмассан йўл,
Ўтолмассан у йўл билан майдонлар сари.

Чехраларда балқимас ҳам, кезмас ҳам буткул
Сен ёймоқчи бўлган ўтнинг шаън шуълалари.

Эҳтимолки, ололмассан шон-шарафлар ҳам,
Оқолмассан сен кечмаган дарё сувидек...
О, бариди, барчасида эркинсан, жўрам,
Огоҳ бўлгил, бир нарсада шоирда йўқ эрк:

Офтоб мисол ҳақиқатга солсанг кўзингни,
Туз ҳурмати, нон ҳурмати — рост сўзла фақат!
Йўқса... бордир учиргувчи еллар сўзингни,
Бордир ҳали сен кўрмаган иснод ва нафрат!

1972

УЙҒОНИШ

Қировли саҳарлар
Қолдилар йироқ,
Эсимга тушмоқда
Қуёшли чоғлар.
Томларда «лов» этди
Лолақиғалдоқ,
Шамоллар сеҳридан
Уйғонди боғлар.

Ҳамиша ҳаётнинг
Қудрати ғолиб,
Еруғ кун андуҳни
Айлайди унут.

Тугилган мушт каби
Кўкка ўқталиб
Барг ёзмоқ пайида
Каллакланган тут.

Қиш ичи увишган
Танини ёзиб,
Чипта қоп тўнини
Ташлагани зум,
Томга чиқайин деб,
Қўлларин чўзиб,
Тармашиб ётибди
Эринчоқ узум.

Зил-замбил қопқоқли
Сандиқ ичидан
Авайлаб оливар
Атлас кўйлақлар.
Қизлар кийиб ўтар
Қатта кўчадан,
Куймаса ҳам куяр
Ошиқ юраклар!

Пичан ўримига
Фурсат бўлса ҳам,
Бозорга борар-да
Кезиб худди хон,
Ўроқнинг минг хилин
Кўриб, чинакам
Қиличдай кескирин
Танлайди деҳқон.

Отам гулқайчисин
Қидирар томдан,
Яхши ният, дейди,
Одамга тирак.
Боғнинг бир четида,

Сахармардондан
Қатор қилиб экар
Қаламча терак.

«Ғичкина укалғни
Уйлайман кўпроқ,
Қолганинг-ку йўлинг
Тошиб кетарсан.
Ниҳоллар ҳадемай
Езади япроқ,
Беор ва ўсувчан
Бўлар бу нарса.

Тўрттасин чорчўпга
Чамалар кўнглим,
Вассажуфт чиқади
Булардан эса,
Уй қуриб бераман,
Борди-ю ўғлим
Каттароқ кенг уйга
Кўчаман деса...»

...Дилларда баҳорнинг
Момиқли зарби,
Кўнгилда тирилар
Ҳавас ва сеҳр.
Дунё ўн тўрт кунлик
Тўлин ой каби
Тошдай дийдада ҳам
Уйготур меҳр!

Ғишининг уйқусидан
Турайлик тезроқ,
Йўқ эса, бизлардан
Кулар бу чоғлар,
Аллақачон томда

Енган қизғалдоқ,
Шамоллар сеҳридан
Уйғонган боғлар!

1973

БОЛАЛИГИМ ХОТИРАСИ

Кунчиқарга қараб тушган пешайвонлик уй,
Дарахтлари сийрақкина, кафтдақкина боғ,
Арава ҳам зўрға сиғар салқин кўча-кўй,
Боғлай десанг белга тасма бўларли қишлоқ..

Жазирада жизганаги чиққан биёбон,
Сап-сарғайган лойқа сувдан лим-лим оққан сой,
Қундузлари бошгинангда ёйилган осмон,
Кечалари чарх товоқдек тўлиб боққан ой...

Еш шуурга бўй бермаган югурик хаёл,
Хаёлни ҳам ҳайратларга буркаган ҳавас,
Ва ниҳоят, оҳу кўзли бир соҳибжамол...
Соҳибжамол... Бодалигим тугар шунда, бас!

1975

Эшвой мерган ўзлига деди оқшом маҳали:
«Бир газага чиқайлик! Оби ҳаво жуда мос!
Ҳаво анча юмшаган, унинг устига, ҳали
Кўл томон учиб ўтди гала-гала ўрдак роз.

Енгил шовуш боғлаган кўл ёқади барига:
Чағчағлашиб, дил ёзиб, қувалашиб ўйнайдир.
Тўйга чорлар карнайдай рознинг «го-го»ларига
Илвасин қайда бўлса етиб келмай қўймайдир.

Субҳи содиқда қушлар кўкка парвоз қилади,
Энчил бўлсанг отиб қол!—Эшвой мерган шундай дер.—
Садоқларга сочмадан кўпроқ олсанг бўлади,
Мерганзода, бор, шайлан, тозингга ҳам овқат бер!»

Шертой ҳаприқиб кетар кутилмаган таклифдан;
Доим ҳам олиб бормас овга ахир чол уни!
Пўстинни топди, итни ечиб қўйди ҳалитдан,
Михдаги милтиқларнинг тозалади чапгини.

Гарчи кеча зим-зиё, пойлаб турар хавф-хатар,
На ҳайиқар иккиси, на қўрқар, жон ҳовучлар,
Қадамма-қадам ўгли, олдинда эса падар —
Газа томон боради ота-бола овчилар.

Кўлнинг — чапига Эшвой, ўнгига Шертой юрди,
Иккиси икки жойда ўлка кутгани маъқул.
Шертой пўстинда қанча мизғиди, билмас. Кўрди:
Ёришиб келмоқдайди саҳни сайҳон кумуш кўл.

Кўшоғизлар кетма-кет сайраб қолишди шунда,
Шертой милтиқ қўндогин елкасига қадайди.
Бирдан чап ёқ шитирлар. Ё, қудратингдан! Унга
Нарироқдан битта қиз сал ийманиб қарайди!

Яширса-да чеҳрасин елвагай ҳовур парда,
Аёздан ёниб юзи ойдаи кўринар кўзга!
Тангри бандаларига кўз улашган маҳалда
«Бор-ей!»— деб бир жуфт юлдуз ҳади қилибди қизга!

Хуллас, Шертойнинг ови бароридан келмади,
Мерганзода ўқларин хато кетди барчаси.
Инсми, жинсми, парими — у томонин билмади,
Лекин билди, шу эди кўнглининг ойпарчаси.

Отасининг ови мўл: кўк ғоз, ўрдагу чуррак,
Суқсун ҳам қорабовур, қашқалдоғу тустовуқ.
Шертойни кўриб деди: «Ҳали гўдак-да, гўдак,
Лапашангдир болалар, болаларда мўлжал йўқ.

Мен ўрдакнинг кўзидан урар эдим ҳавода,
Мерган ўғлининг ҳоли шундай бўлдим ҳали?»
Шертой эса индамас, қайдан ҳам билар ота,
Мутлақо бошқа ахир болаларнинг мўлжали!..

1971

ЯНГИ ЙИЛ ҚАДАҲИ

Оқшом қўна бошлар қишлоққа мана
Ҳар уйдаи келади жаз-бузлар саси.
Ҳазилмас, йилда бир бўлажак сапа!
Ошиқиб-тошиқиб кўнглим ҳаваси,
Дастурхон қошига чўкдим ҳар қалай,
Қўлимда қадаҳда лимиллайди май.

Давранинг каттаси ўзингиз доим,
Отажон, кирдингиз олтмиш беш ёшга.
Ҳаётни севдингиз қатъий ва қоим,
Гарчи не фасллар тушмади бошга.

Бу кун ёнингизда тўққиз фарзанд шай!
Қўлимда қадаҳда жимирайди май.

Қозон тепасида ўзингиз, она,
Чарчашни билмайсиз, елиб юрасиз.
Ўғиллар бўйига қараб пинҳона,
Ҳар бирини ёнида келин кўрасиз.
«Шу кунга етказсин,— дейсиз,— айланай!»
Қўлимда қадаҳда ол товланур май.

Фақатгина булут ошнолик қилмас,
Биргина шамолнинг бўлмагай дўсти.
Дўстсиз умр недир? Тузсиз ошдир, бас,
Дўстим, сенинг билан ёш завқим ўсди!
Кўнглим камол топди мустарлик кўрмай!
Қўлимда қадаҳда оловланур май.

Яқинроқ ўлтиргил, суюк дилбарим,
Соқини кўзларингда чақнаб турсин ўт.
Ул ўтдан ўт олсин дилчимнинг қаъри,
Қалбим қанот қоқсин бамисли бургут,
Мен эса севгига шукроца айтай!
Қўлимда қадаҳда жилоланур май.

Тоғлар кулласида эримайди қор,
Замоннинг йўқ эрур тин олар чоғи.
Мен умр тилайман, эй меҳнатга ёр,
Ўзбекистон, юртим, мангулик боғим!
Опажон! Сени деб нечун нўш этмай!
Қўлимда қадаҳда ороланур май!
1974

Кемалар бостириб келишин қўймас
Денгизни қиличдек бўлиб иккига.
Интилар ғолиблик завқи билан маст,
Олмос ғурурини қўйиб эркига,
Денгизни қиличдек бўлиб иккига.

Денгиз пишқиришин, аччигин қўймас,
Гўлларча қолмоқлик ёқмайди унга.
Қаҳру ғазабини шу он маст-аласт
Сочиб юборади тўлқин-тўлқинга.
Гўлларча қолмоқлик ёқмайди унга.

Кемалар бостириб келишин қўймас,
Қайтарми мақсаднинг этагин тутган?
Ўзининг қилмишин ёмонга йўймас,
Ўзганинг эрк ҳисси, умрин унутган!
Қайтарми мақсаднинг этагин тутган

Денгиз пишқиришин, аччигин қўймас,
Занжирдай туюлар кемалар унга.
Эрки тушунмаган бунчалар куймас
Кемага кифт қўйган оқ ёл тўлқинга.
Занжирдай туюлар кемалар унга.

Кемалар бостириб келишин қўймас,
Денгиз итқитай дер уларни нари.
Шундай: бунга биров ҳайрон ҳам бўлмас,
Оддий манзарани кўрган сингари...
Оддий манзарани кўрган сингари...

1970, Орол денгизи

НУРЛИ ЛАҶЗА

Янги шеър сўрайверманг, қаердан олсин шоир
Емби осон топилур, гарчи ҳар он топилмас,
Шеър, денгизнинг тубида жим ётгандек жавоҳир,
Сингиб ётар қалб ичра, ўз-ўзича қилмас сас.

Шоирдан шеър сўраманг. Сўранг аксинча бундоқ:
Халққа қараб аён эт, эй шоир, кимсан ўзинг!
Ризқу рўзингни берган қайси боғдир, қайси боғ?
Қаердан қанот олди, парвоз айлади сўзинг!

Оқилаи саодат, кўзи тўла садоқат,
Моҳпораи назокат азиз умрингга ёрми?
Қушга макон керақдир, инсонга эмас фақат,
Уйингда кўмир борми, ёқмоққа газинг борми?

Шоирдан шеър сўраманг. Сўз очинг чол-камбир-
дан,

Илҳақ бўлиб ўғлига интизордир йўлига!
Пахтакор қиз эллиқдан оларми қўриқ ердан?
Сув чиқарми айқириб қадим Қарши чўлига!

Байкал — Амур жабҳаси жар солганда жаҳонга,
Булутни тўзғитганда «Союз»нинг зар қаноти,
Ларза тушарми танга, тап недир, балки жонга,
Титратурми қалбини асрнинг зўр ҳаёти?

Энди бас. Уруғ сочган деҳқон каби тутинг кўз,
Қулоқ-қулоқ барг ёзар туйғуларнинг чечаги.
Кўпчиб, қаварчиқланиб тасвир учун излар сўз
Ҳосилдор тупроқ мисол шоирнинг соф юраги.

Йироқдаги шамолга талпинган майсалардай,
Сизга тўкиб солади ғурурини, меҳрини.

Интиқу зор қутилган нурли лаҳза келар-да,
Эшитарсиз шоирнинг насимдай пок шеърини...

1975

У М Р

1

...Бола эди, меҳрибон падар
Олиб келди ўйинчоқ бир от.
Ярқирайди қайрилма эгар,
Парвозланар бағрида қанот.
Ота деди: «Аяб мининг, шер,
Севинг буни!» Бола демас миқ.
Сўнгра ёлғиз ўз-ўзига дер:
«Нимаси бор ичида, қизик!»
Минди, чонди... Тезда ўчоққа
Ўтин бўлди отгина бадбахт.
Вақт топмади меҳр қўймоққа,
Севмоқ учун қайда дейсиз вақт.

2

Улғайди у, улғайди қайсар,
Нохуш эрур сал ҳикояси:
...Орта қолди китобу дафтар,
Мактабларнинг пиллаояси.
Ўқидими, ўқимади ё —
На ўзи, на ота тушунди.
Киритгали ўқишга аммо
Ота-она хўнам уринди.
Уринди-ю, қолди қийноққа,
Ўқимоққа ўғил шахти йўқ.
Вақти йўқдир меҳр қўймоққа,
Севиб қолмоқ учун вақти йўқ.

...Гажак нусха мўйлабин силаб,
 Ер сузуриб шимин пойчаси,
 Ялтоқланиб олар қаршилаб
 Ялт-юлт қилиб келган ойчасин.
 Тун-кечалар кезарлар махмур
 Чеккалашиб пана-пастқамда.
 Ишқ баҳсидан топарлар ҳузур
 Бахтли сезиб ўзни оламда...
 Қолиб кетар севги йироқда,
 Қолиб кетар ваъдалару аҳд.
 Вақт топмади меҳр қўймоққа,
 Севмоқ учун тополмади вақт.

...Ота сўзи ерларда қолди,
 Ёр бермади меҳнатга бўйин.
 На ишлади, на ўқий олди.
 Билгани шул — томоша, ўйин...
 Ешлик ўтди чақмоқдай ёниб,
 Ўтиб кетди барқ урган жамол.
 Бир кун келиб ўғил ўртаниб:
 «Воҳ ҳаёт!» — деб оҳ чекди беҳол.
 Ҳаёт бўлса тинсиз учмоқда,
 Елмоқ, елмоқ унинг учун бахт.
 Вақти йўқдир меҳр қўймоққа,
 Севмоқ учун топа олмас вақт!

1975

ЧОЛЛАР

Фаргона область Қува районидаги «Ленинизм» колхозининг етмиш икки ёшли Сами ота Жалилов бошлиқ чоллар бригадаси янги ўзлаштирилган ерда биринчи терим кунийёқ планни бажарди. Биз бунинг шохиди бўлдик.

Қадимда бу ерлар чўл эди тақир,
Бўлиқ ғўзаларга қаранг, ёспирай!
Чигит ташланган кун кечайди ахир,
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Канал пастидадир Найнаво чўли,
Беш-олти чақирим келади йўли,
Чўл ёқасин тутмиш чолларнинг қўли,
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Маҳалла-кўй ичра юрар дув-дув гап,
Хайратда қолишар беш чолга қараб:
«Ўтирса бўлмасми соқолин тараб,
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!»

Бешовлон яшашар бир пўст, бир мағиз,
Қуёш хўп қиздирар, дамлар кўп тигиз,
Гап сиғмас орага ҳатто бир оғиз,
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Бақамти меҳнатнинг йўлини тонди:
Биттаси сув қўйди, бошқаси чопди,
Бирининг айбини ўзгаси ёпди,
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Чеккада бўш ётар гулдор тўрқовоқ,
Чўлларда юрибди бедана бироқ,

Киркик овози-чи, қанчалар янгроқ!
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Зеркишга қўймас кўм-кўк пахтазор
Ва лекин қишлоқда маликаи ёр —
Кампиршо зерикар, шу томони бор...
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Уртага чапг солди айрилиқ, ҳижрон,
Наҳотки беш чолга ўша бир шийпон —
Ҳам кампир, боғу роғ, иссиқ ошиён!
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Меҳрин банд қилибди пахта жамоли,
Куй олиб учгин, эй, дала шамоли:
«Сочларим толим-толим,
Қайларда қолди чолим!
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Тавба, бундай ахир келса бўлмасми?
Кампир аҳволини билса бўлмасми?
Қуш гўшти, қазидан еса бўлмасми?
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Гап шу: қараш ҳам йўқ, келишган чоғи,
Шишиб кетган бўлса барин димоғи,
Пахтадан кам эмас кампир фироғи!
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Бир дер: «Ҳой, қизлар бўлманг тошбағир,
Пахта ҳазилмиди, иши кўп оғир.
Биз бунда соч ўриб юрибмиз ахир!...
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Яхписи, орадан йўқолмай қадр,
Сиз сомса пиширинг, сиз — ёғли патир,

Мен — палов, ошни ҳам соғинишгандир...
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Чоллар-чи, гоҳида бўлишар ҳайрон,
Нечук кампирлардан дарак йўқ ҳамон!
Узлари боришга қайда вақт, имкон,
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Дилнинг шод бўлмоғи — кўзда ёруғ нур,
Оқ пахта очилса, оқ дилга ҳузур,
Мана, теримга ҳам етишди, шукур,
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Илк терим. Иш қизғин. Кўнгиллар бутук
План бажарилди худди шу бугун!
Кампирлар шайланар; қўлларда тугун...
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!

Сўрига ёнбошлар мана беш бобой:
«Хотиржам ичайлик энди аччиқ чой,
Хумордан чиқайлик, отайлик носвой
Умр ҳам оқар сув, вақт ҳам чопқир-ей!»

Кимдир келаётир яшнаб жамоли,
Рўмолни тортқилар дала шамоли.
«Сочларим толим-толим,
Қайларда қолди чолим?...»
Кампир тушмагурлар мунча топқир-ей!

1972

ҚАЛБИМ ОСМОНИДА ЮЛДУЗЛАР

Қалбим осмонида ёғдулар сочиб
Оташин юлдузлар мажлис қураарлар.
Мовий ҳаволарга бағрини очиб,
Саодат ҳақида хаёл сураарлар.
Бири Улуғбекдир, бири Алишер,
Ҳамзадир... О, улар билмаслар адад!
Улар — сувдай тирик, буюк мисли Ер,
Улар — мангу, мангу, абадул абад!
Улар билан буюк жонажон Ватан,
Мен учун дунёда танҳо бир чаман.

Юлдуз учганини гоҳи кўрганда,
Дерларки: «Кимнингдир узилди жонин».
Йўқ, улуғ юлдузлар менинг ўлкамда
Бу сўзга жойлади ўзга маънони!
Қадим Ўзбекистон осмони шаффоф,
Покиза нурларга шафеълиги бор.
Менинг юлдузларим ҳар бири — офтоб,
То ҳаёт барқарор, улар барқарор!
Улар билан буюк жонажон Ватан,
Мен учун дунёда танҳо бир чаман.

Кимнингдир уйига ҳам келса агар,
Қатагон айлабон чапнарастига,
Кўзин косасига қўйгудай заҳар
Қамрасаю олса қисти-бастига.
Менинг юлдузларим йўқотур ором,
Менинг юлдузларим потрашиб қолур!
Паррехта қушлардек чарх уриб тамом
Ул ҳамгин дил сари шитоб йўл солур!
Улар билан буюк жонажон Ватан,
Мен учун дунёда танҳо бир чаман.

Кимдир англаб етса яшаш маъноси,
Шодлигин бўйига паст келса осмон,

Суюкли кўринса она маъвosi,
Жонажон туюлса бу Ўзбекистон.
Менинг юлдузларим унга бўлур ром,
Менинг юлдузларим потрашиб қолур!
Паррехта қушлардек чарх уриб тамом
Ул шодмон дил сари шодон йўл солур!
Улар билан буюк жонажон Ватаи,
Мен учун дунёда танҳо бир чаман.

Гўдак юзидаги содда бир талқин,
Қизнинг ёниб турган чеҳран оли,
Чолнинг кўзидаги осуда ёлқин,
Камширнинг олислаб кетган хаёли,
Мен туғилиб ўсган жаннатий макон,
Самарқанд, Хоразм, Тошкент... Ҳаттоки —
Офтобдек яшнаган шу Ўзбекистон
Ўшал юлдузларнинг шуълаи поки?
Улар билан буюк жонажон Ватаи,
Мен учун дунёда танҳо бир чаман.

Қалбим осмонида ёғдулар сочиб
Оташин юлдузлар мажлис қурарлар.
Мовий ҳаволарга бағрини очиб
Саодат ҳақида хаёл сурарлар.
Сўнгра хаёлларни четга сурарлар,
Мангу мангуликдан сўйлаб қасида,
Самони янграиб қаҳ-қаҳ урарлар
Амударё билан Сир орасида!
Улар билан буюк жонажон Ватаи,
Мен учун дунёда танҳо бир чаман!

1976

ҚОРАҚАЛПОҚ ШОИРЛАРИГА

Эски гап бу: кўзда ёши
Дарё бўлиб бир банда,
Кунда узра шўрлик боши
Кесилай деб турганда,

Жаллод қўлга болта олар,
Ивирсинар, шу они
Бир ёш йигит елиб келар,
Оҳи чулғаб дунёни.

Бошин қўйиб кундага, дер;
«Мени чопгил, эй жаллод!»
Шериги дер: «Мени ўлдир!
Усиз менга йўқ ҳаёт!»

Иккиси ҳам қўрқмас, ботир,
Иккиси ҳам аломат.
Жонни жонга тикиб охир
Қолишибди саломат.

Қорақалпоқ оғайнилар,
Сизни ўйлаган чоғи,
Тездагина эсга келар
Ўша дўстлик сабоғи.

Айта қолай танти бир гап,
Ошно этай бир сирга:
Икки сатрин қўйсанг мақтаб,
Хуш ёқасан шоирга.

Йўқ, бу фикр йўқотмиш ранг,
Унутма шул ҳақда сен:
Гар шоирга ёқай десанг,
Туққан ерин мақта сен!

Туққан ерга боқиб тўймас,
Чўлдан тошиб чиройин,
«Қорақалпоқ» сўзин қўймас,
Шоирингиз Ибройим!

Шеър — кўнгилининг арзандаси,
Нурдан бўлган зувола,
Гоҳ йингиси, гоҳ хандаси
Кўнгилларга ҳавола.

Қозондаги жиққа мой, гўшт,
Тандирдаги иссиқ нон,
Оқув қушда момиқдай тўш,
Гулнор отга зор майдон:

Пахта пайкал, кенг, мўл дала,
Қирчиллама гулшан-боғ,
Амударё, Тупроққалъа,
Таппа бағир, шўр тупроқ;

Кенг қабоқли, тор мийиқли
Гули гулнор моҳи нур —
Ҳам тамизли, ҳам тийиқли
Шеъримизга ранг эрур!

Шеърингиз — бир олтин сарой,
Ватан — сарой бекаси,
Чиройга бой, талъати ой
Бекаларнинг эркаси.

Шу бекага умр тилаб
Покиза руҳ этинг бахш!
Оқ қозоғга қўйингиз лаб,
Оқлик бўлсин дилга нақш!

Ғурбатларда қолсангиз гар,
Ғам чексангиз, бовурдош,

Гуноҳингиз шоир сўрар
Ва кундага қўяр бош.

Сўз дедими — қайтмас шоир!
Бир иш бўлар аломат.
Жонни жонга тикиб охир,
Қолажакмиз саломат!

1973

НОМАЪЛУМ ЎЗБЕК СОЛДАТИГА

Москва мудофааси жангарида Луговая станцияси ёнида ҳалок бўлган номаълум ўзбек солдатининг токи келтирилиб, Тошкентда В. И. Ленин майдонида дафн этилди.

Исминг нима эди, эй ғойиб ўғлон?
Балки суюк Абурайҳондир.
Балки Йўлдош, балки Машраб, ё Султон —
Барч жаҳон ичра ниҳондир.
Ешинг нечадайди? Иигирмадами?
Тиз текканми эди муртингга?
Бугун туғ солганда зафар байрами
Қайтиб келдинг она юртингга.

Шавкатли, шарафли Тошкент пойтахт,
Қадамингга поёндов солди.
Онадеқ авайлаб, сени билиб бахт,
Оғушига оҳиста олди.

Онап Фарғонада ҳамон йўл пойлар,
Сендан сўйлаб ҳануз кўнгли тоғ.
Андижонда ёринг кутмоқда ойлар,
Синиқ хотир, паришон димоғ...

Уша ёринг, ўша сен гул тутганда
Сал жилмайиб гулинг олган қиз.
«Муҳаббат» каломи мафтуи этганда
Дунёларга сизмай қолган қиз.
Қалбида севгининг нашъасин суриб,
Хаёлида суйиб-суймаган.
Сени муюлишда ногаҳон кўриб,
Қарагану тўйиб-тўймаган...

Сўнг эса кўзингга боқишдан кўрқиб
Ҳовли ичра урган ўзини,
Мисоли оҳудай ҳайиқиб, ҳуркиб,
Жавдиратиб шаҳло кўзини.
Рўмолча тикай деб номингга атаб,
Игна ишни қўлига олган,
Ўзбек боғларининг бўлаги санаб,
Нақшин шигор турфа гул солган...

Фашист жанг бошлайди юртга ташланиб,
Жангмас, асли эски қасдку-я.
Талотўпда қолса Пушкин Ватани,
Ўққа нишон бўлса Москва,
Лат емасми ўзбек шаъни, эй ўғлон,
Бағримиздан қонлар оқмасми?
Ўзбек боғларига эсиб бодхазон,
Ғам кўксига нола тақмасми?
Тўхтамасми мавждан она Сирдарё,
Мунғаймасми далалар ахир!
Ўзбек осмонига суртилиб қаро,
Осмонларда ёғмасми қаҳр?

Бел боғладинг: «Она, сен рози бўл!»— деб,
Узбекистон сари буриб юз,
Россиянинг ботир ўғлони бўлиб,
Майдонларда от сурдинг ҳануз!..

Бу кун Узбекистон гирдиқапалак
Узида йўқ, сенга парвона.
Ахир ойлар, йиллар кутиб жон ҳалак,
Умид узиб қўйганди Она!
Бундоқ бўлишини кутмовди ёринг,—
Тушидами ахир кўрибди?—
Онангнинг ёшидан ўтган дилдоринг
Ана сенга боқиб турибди...

Сен инъом айлаган иқбол тафсири
Сигмагуси шоир сўзига.
Сен мангу ёш қолдинг — жўн буниг сири:
Тик қарадинг ўлим кўзига!
Сендай ўғил юрти нурларга тўлгай,
Осмони ҳеч кўрмагай зоғлар!
Рўмолча тикилгай, кутишлар бўлгай,
Шовулмагай мангулик боғлар...

1975

ОҚҚУШ КЎЛИ ҚУБАЛАҚ

Ёқут ёзувчиси Василий Протодьяконовга

Тухфалар турфа хил бўлур дунёда,
Аммо бу баридан зўру зиёда,
Ерда йўқ қиёси, тенги — самода!
Сен дединг: «Тухфам ол, бутун бошли кўл,
Қубалақ — музли кўл, чағир тошли кўл!»

Қубалақ, Қубалақ, эй мовий хаёл,
Ғалат эшитилур гапим аҳтимол.
Мавжланма, оғанга бир дам қулоқ сол:
Жойинг тайин эрур бизнинг томонда,
Менинг жоним юртим Ўзбекистонда!

Тошкент ўртасини эсла бир сидра:
Бир ёқ — Шайхонтаҳур, бир тараф — Хадра,
Кўчириб келгайман қатрама-қатра!
Олимлар қачондир қилмоқчийди кўл...
Қубалақ, шу жойга сизарсан буткул!

Бўйингга эккайман азим чинорлар,
Шовуллаб сас бергай фасли баҳорлар.
Қиш келиб, бўралаб ёққанда қорлар,
Ошпоқ сукунатга чўмилган онинг,
Эсингга оларсан Ёқутистонинг.

Хиёбон айлағум бир соҳилини,
Юраги ҳаприқиб, кўнгли илиниб,
Шунда кутгай ёрлар соҳибдилини...
Фақат қўш каптарлар хиёбони бу!
Достони дафтарлар хиёбони бу!

Бир четга қургайман шинам чойхона,
Ҳам мрамор ўчоқли зўр паловхона,
Яна бир четига — чинглинг майхона...
Қиттак отсақ, не тонг, хуш айём пайти,
Дўстликнинг ҳақиға тасанно айтиб!

Айтинг, қай шоирда бордир бундоқ кўл!
Манглайи ярқироқ, сийнаси оқ кўл?
Эл ичра кўксимни айлади тоғ, кўл!
Салламо дўстликнинг сеҳру сўзига!
Сеҳру сўзига-ю ўзи, ўзига!

1975

ҚҰШИҚЛАРИМ

*Жонажон республикамнинг шонли
50 йиллигига бағишлайман.*

1

Олқиш, эй меҳрибон, қаттиққўл ҳаёт,
Залворинг елкамга ортганинг учун!
Ҳайратда қолдириб ёш қалбни бот-бот
Сеҳр-ла бағринга тортганинг учун!

Менинг она юртим Ўзбекистондир,
Шу ерда тингладим булбул куйини,
Шу ерда англадим илк бор қачондир,
Ноннинг мазасини, гулнинг бўйини!

Мен энди бўстонлар ҳуснига боқиб,
Оқни оқ дегайман, қорани — қора.
Ҳаёт, айтганингга қулогим қоқиб,
Неки муаммодир — топгайман чора!

Эй, Ҳаёт! Оламдай сирли ва суюк
Сен доим ғолибсан жанги мамотда.
Сен севги қадарли юксак ва буюк,
Севгидай мураккаб, севгидай содда...

2

Отилган ўқ каби учмоқда замон,
Қўл силкиб қолмоқда ҳангу манг йиллар.
Гул уруғ сепилса, шу лаҳза, шу он,
Чанглатмоқ дардида ғувиллар еллар.

Соқолин қиртинлаб, ҳали ёшман деб
Юришган оталар ҳайрон қолалар:

«Биз-ку қаримоқни кўрмас эдик эп,
Аmmo қаритмоқда ўсиб болалар...»

Барига замоннинг шиддати сабаб,
Товуш, нур тезлиги унинг раъйида.
Кемалар учирдик биз кўкка қараб,
Замонни қўлларга олмоқ пайида!

Эй, Замон! Оламдай сирли ва суюк
Сенга етиб бўлмас ҳатто Гиротда!
Сен хаёл қадарли юксак ва буюк
Хаёлдай беқарор, хаёлдай содда...

3

Илмнинг йўллари эмасдир осон,
Гул деб тутганингни бўлур тикани.
Ўзбекнинг донғини этмоқда дoston
Улуғбек шухрати, Беруний шаъни!

Ҳаётнинг кўркидир, дўстлар, илму шеър,
Дунёга бергисиз инжиқлиги бор.
«Менга борлигингни бахшида эт!»— дер,
«Мен бутун умрингга,— дейди,— талабгор!»

Ривож топармиди улуму фунун
Завқ аён этмаса ўздан кечиb мард!
Улкан Ой сирини билмоқлик учун,
Энг кичик заррани билмоқ бўлди шарт!

Эй, Илм! Оламдай сирли ва суюк
Оламнинг ўзи ҳам сен-ла обод-да!
Сен сеҳр қадарли юксак ва буюк
Сеҳрдай серфусун, сеҳрдай содда...

Ўлка қирларида балқиган чирой
 Тириклик, умрнинг қути, неъмат,
 Обод юрт, боғу роғ, не-не уй, сарой,
 Сеинг ҳимматингдир, инсон меҳнати!

Оловдай гул ёниб турса қиш-қорда,
 Боғбонга санолар ўқилса арзир...
 Бу не саодатким, она диёрда
 Меҳнатнинг сеҳрига бўлмишимиз асир!

Бир парча ноници ҳалоллаб еган
 Халқимнинг кўкраги кўкдан баландроқ!
 Дейдилар: «Яхшидан боғ қолар эқан»,
 Бизлардан боғ қолган, биздан қолур боғ!

Эй, Меҳнат! Оламдай сирли ва суюк,
 Сен — кимё, сен — иксир, сен — асл модда!
 Сен меҳр қадарли юксак ва буюк,
 Меҳрдай керакли, меҳрдай содда...

5

Ватаним! Кўнглимнинг лавҳида борсан,
 Борлигим куйдирар ўт эҳтиросинг.
 Бугун эллик ёшга кирган диёрсан,
 Бугун тараддудда хонаи хосинг.

Йўлларга сув сепиб қизу ўғлолар,
 Меҳмон кутмоқ билан банд бўлур бу кун.
 Ўзбек жонни тикар келса меҳмонлар,
 Уйнинг тўриси ҳам бўшатар бутун!

Кўзларга жо бўлдинг, эй онаизор!
 Номинг қасамёддай тиллардан тушмас!

Ёткурмаган эсак дилиннга озор,
Оқ сутинг оқлаган эсак, Она, бас!

Эй, Ватан! Оламдай сирли ва суюк,
Бизга толедурсан хориқулодда!
Сен имон қадарли юксак ва буюк,
Имондай барқарор, имондай содда...

6

Тоғларни чорласа обиранг фалак,
Усиб тоғ бўлмоқни истар адирлар.
Хатто умри қисқа жажжи капалак
Дилида бир дунё орзу қадрлар.

Қирда униб чиққан бир дона лола,
Номдор чамапларни қилмайди писанд.
Чопқиллаб тўп тениб юрган ёш бола,
Шу топда юрт очган Колумбдан баланд.

Кампиршо юз билан юз кўришгали
Шайланиб туради, орзуга айб йўқ:
«Анув чеварамни уйлайман ҳали,
Боласин боқаман!»— дея кўнгли тўқ...

Эй, Орзу! Оламдай сирли ва суюк,
Сен тўхтам билмассан кўҳна работда,
Сен висол қадарли юксак ва буюк,
Висолдай ардоқли, висолдай содда...

7

Чашми шаҳлоларнинг нозли нигоҳи
Кўнгилга нурафшон илҳом соладир:
Туйғулар оқимп босаркан гоҳи,
Сўз топмай шоир ҳам ҳайрон қоладир.

Ер билан самони якқалам этган
Қоп-қора тунларга термилган чоғлар,
Қаро кўз шаънига мисралар битган —
Шоир юрагида оқ нур ўйноқлар.

Ўзгармас йўриқ бор азалдан, шоир,
Оловли бир боқиш, ўтли бир назар,
Ё сени бахт билан сийлайди охир,
Ё кўксинг русса-ю ғам ила безар.

Эй Кўзлар! Оламдай сирли ва суюк,
Тенгингиз топилмас асло ҳаётда!
Сиз юлдуз қадарли юксак ва буюк,
Юлдуздай ҳуснли, юлдуздай содда...

8

Асли кўнгил учун бир оғиз гап бас,
Ул ўзин сезмоғи мумкин бахтиёр.
«Агар буғдой нонинг бўлмаса, шартмас,
Буғдой сўзинг бўлсин!»— деган нақл бор.

Жилмайиб қарамоқ қийинмас ахир,
Илиқ сўз айтишлик, аслида, осон.
Кимнингдир сўзига доим мунтазир,
Кимнингдир меҳрига зор яшар инсон.

Ёнингда юрсайди меҳрибон ўртоқ,
«Ҳорма!»— деб тургувчи миннатсиз дўст-ёр,
Ногаҳон бошингга қуласа ҳам тоғ,
На заҳмат етказгай, на-да қилгай қор!

Эй, Сўзлар! Оламдай сирли ва суюк,
Ваъдаи висолдай тутарман ёдда!
Сиз чақмоқ қадарли юксак ва буюк,
Чақмоқдай шуълавор, чақмоқдай содда...

Фазода самолёт қалқса, алҳазар,
Шув этиб кетади юрак шу замон.
Баҳорда ўрикни совуқ олса гар,
Шу юрак пинҳона чекади фигон.

Онанинг шодлиги барқ урган чоғи
Юрак ўзин қайга қўймоқни билмас.
Дўсти алдаб кетса, кетмайди доғи,
Ўт олган ғазабнинг ўти босилмас!

Чанокда қолганда энг сўнгги мисқол,
Қайишиб турарди пахтакор мардга.
Юрак тўлуғ эрур лим-лим, бемисол,
Тансиқ бир туйғуга, ажиб бир дардга.

Эй, Юрак! Оламдай сирли ва суюк,
Қудратинг аёндир заррот-зарротда.
Сен қуёш қадарли юксак ва буюк,
Қуёшдек сахийсан, қуёшдек содда...

10

Пахтакор доврўғи учқур шамолдан,
Пахтакор йўлига сочилгай чечак.
У маприқ, мағрибда, жануб, шимолда
Тилдан тилга кўчар бамисли эртақ.

Манглайдан тўкилган бир қатра терда
Борлиқ жилоланиб очади жамол.
Пахтакор ўзбегим бор экан Ерда,
Заминга камолу, Заминга камол!

Қуёшнинг шаҳди жам кўздаги нурда,
Атомлар шиддати у олдида лол.

Пахтакор ўзбегим бор экан Ерда,
Заминга камолу, Заминга камол!

Эй, Инсон! Оламдай сирли ва суюк,
Монандинг бўлмаган саъю саботда!
Сен тоғлар қадарли юксақ ва буюк,
Тоғлардай камтарин, тоғлардай содда!

1974

ЕМҒИР ТОМЧИСИ

Уддалай олмайди ғазаб-қаҳрини,
Ёмғир ўзин урар тошлик йўлларга.
Бир орзу ёритган эди бағрини,
Қўшилмоқ истарди мавжли кўлларга.
Кўллар сийнасига бошини қўйса,
Она қўйнидаги гўдак мисоли
Мишлатсиз покиза меҳрга тўйса,
Юлдуздай нурланса тиниқ жамоли.
Сувнинг тағларида юзган оқ булут
Кифтига миндириб олганча уни,
Томоша қилдирса кенг ва беҳудуд
Зангори осмонни, дунё ҳуснини!
Кейин-чи! Уёғи бундан ҳам гўзал!
Чўкиб борса тошлар кўринган қаърга,
Мўъжиза юз берса, пайт келиб бир гал
Айланиб қолса у дуру гавҳарга!
Кўлдан ёри учун гавҳар излаган
Йигитнинг қўлига тушса ногаҳон!
Кўлни тарк этсаю қизнинг сиймтан
Ошпоқ сийнасида ёнса беармон!
Шу орзу ёритган эди бағрини,
Қўшилмоқ истарди мавжли кўлларга...

Уддалай олмайди ғазаб-қаҳрини,
Томчи ўзин урар тошли йўлларга.
«Бу гал ҳам бўлмади! — дер томчи ғариб.—
Тағин қуёш сари юзни бургайман.
Сўнг кўкка учгайман қанот чиқариб,
Бахтимни яна бир синаб кўргайман!»

1972

250 000 000

1973 йилда Совет Иттифоқи аҳолиси 250000000 га етди...

Улуғ Ватан урушида 20000000 совет граждани ҳалок бўлди...

Миллионлар шаънига қасида айтмоқ —
Куйчининг мукамал бахти саналур.
Миллионлар!
Қардош эл,
Дўст,
Уруғ-аймоқ,
Сизнинг кўзингизда ёниб турган нур
Менинг кўзларимда қайтарар шуъла.
Қандайдир ташвиш-ла юрган чоқда сиз,
Менинг юрагимда кечар ғулғула,
Ахир бир Ватанда яшамоқдамиз.
...Фарзандларин йиғиб донишманд бир чол
Ғаройиб насиҳат қилибди пича;
Новдалар олибди,
Кейин бемалол

Синдириб чиқибди айри-айрича.

Сўнг дебди:

«Болалар!

Бирлашмасангиз,

Новдадай синарсиз,

Бўларсиз хор-зор.

Шуни деб туғмаган сизни онангиз,

Отангиз боқмаган,

Йўқни этиб бор!»

Бу гап қачон бўлган —

Билолмас дунё,

У қуёш каби ёш,

Тунроқдай қадим.

Миллионлар!

Ембидай гапни бу аспо

Анчайин ҳикмат деб эсга олмадим.

Тарих йўлагига биқиниб туриб

Отасин чалишга мойил болалар,

Кўзларнинг

Зиндонга қамалган

Нури,

Дилдан

Эркинликка учган

Нолалар,

Саҳролар чангидай дайдиған ҳасрат,

Кўллардай лиммо-лим зардоб,

Изтироб,

Толемас,

Тоғ мисол балойи офат,

Орзумас,

Уфқда кўпирган сароб,

Кўзингга бақрайган палағда турмуш,

Ҳаловатсиз ҳаёт...

Барн борича,

Бари ўтиб кетди бамисоли туш,
Бари кеча эди,
У — кеча,
Кеча...

Бу дамлар ўзгача.
Ўзгача олам
Қуёшнинг қошида очар қатини.
Миллионлар!
Биз дилга жойлабмиз маҳкам
Донишманд қария насиҳатини!
Оққуш,
Чўртанбалиқ,
Қисқичбақадай
Ҳаёт аравасин этмадик талош,
Бизлар
Бош чиқардик битта ёқадан,
Эл—халқ,
Уруғ-аймоқ,
Ёру дўст,
Қардош!
Гарчи аримайди ҳар хил ташвишлар,
Кўнгил фахр билан тўла шу замон.
Ҳаёт!
Тинчликсевар юртни олқишла!
Бу кун
Биз —икки юз эллик миллион!

Шу замон,
Ўнгимда тикланар тасвир:
Ёзиқлик файзиёб эл дастурхони,
Теграда соллашиб кўринмас ахир,
Йигирма миллион,
Уруш қурбони...
Рўйхатчи!
Яхшироқ ҳисобла бугун,

Яхши билиб қўйсин жумлаи жаҳон!
Умр ҳасрат билан ўтмади бутун,
Бу кун,
Биз — икки юз етмиш миллион!
Энди бас,
Урушнинг ўчиб қораси,
Типчилик тантанавор кўксини керсин!
Гул бўлсин водийлар,
Чўллар ораси,
Шу улкан рўзгорнинг бахтини берсин.
Еш йигит юргандай ёр ҳавасида,
Дўстлик ҳам дилларни овлайди моҳир.
Миллионлар!
Сиз учун ёзди қасида,
Бахтлиман, демоққа ҳақлидир шоир!

1973

МОРБОЗ ВА КЎЗОЙНАКЛИ ИЛОН ҚИССАСИ

(Ҳазил)

Қадим, кўҳна замонда,
Қадим Сурхон томонда
Бўлар эди бир морбоз,
Довруғи баландпарвоз.
Уйида кўп бор илон:
Ўқ илон, кўлвор илон,
Чарх илону, сув илон,
Кўр илоцу қув илон...
Барини қилмиш тутқун,
Ваҳима, ваҳшат учун.

Аммо унга шон берган,
Ризқу рўзу нон берган,

Обрўсини оширган,
Элу халқни шоширган
Кўзойнакли илондир,
Бу ҳаммага аёндир.
Саватига солганча,
Сурнайини чалганча,
Қишлоқ оша, юрт оша
Кўрсатади томоша.

Морбоз илоннинг бирин
Одамлардан яширин
Боқар табибга атаб:
Аmmo узунқулоқ гап
Тарқади: «Нима дейсан,
Заҳри бад илон экан...
Бир чақса ўлдирармиш,
Гулдайин сўлдирармиш,
Итга заҳар солипти,
Ит-чи, ўлиб қолипти...»

Морбоз уйига бир кун
Келди юзлари сўлгин —
Келинчак, афтода ҳол:
«Агар келмаса малол,
Бор эди бир илтимос,
Аҳволимни англанг рост,
Нажот бермасангиз гар,
Кундан-кун ҳолим баттар,
Иложини қилмасман.
Не қилмоқни билмасман...»

«Хўш, нима гап!» — дер морбоз.
Кўз ёшини артиб боз
Келин сўйлар: «Ерим бор,
Турмушимиз бахтиёр.
Аmmo қайнонам заҳар,

Тинчлик йўқ шому саҳар,
Ўтирсак, ўпоқ дейди:
Турсак-чи, сўпоқ дейди,
Анқов, лакалов, лаппас...
Гапирсам гап кўп, хуллас

Сизда илон бор эмиш,
Эшитдимки, зўр эмиш.
Шуни бера қолинг сиз,
Дуомизни олинг сиз!»
Морбоз дер: «Келин шўрлик,
Кўргулик-да, кўргулик!
Билсанг, қизим, бу гап чин,
Морбозлигим сабабин,
Қўрқсин дея қайнонам,
Илон боқаман мен ҳам!

Сен айтган илон бироқ
Феъли бад, бошқачароқ
Ҳазилни билмас бутун:
Заҳар солиши мумкин!»
«Асло олманг хавотир,
Жонимдан тўйдим охир!
Ўзи қанча турар ул?
Сотинг менга, мана, пул!»—
Дегач ҳовучлаб жонни,
Олиб кетар илонни.

Ўзида йўқ келин шод
Келар чиқариб қанот.
Хаёлида режалар
Бирин-бирин кечалар:
Қайнонаси бўлса гум,
Юзларида табассум
Ери билан пкқовлон,
Токи тургунча жаҳон,

Умр майин нўш этса,
Мурод-мақсадга етса!..

Қайнонасин кўрган чоғ,
Илонни қўйди.. Эвоҳ!
Одамга ташна илон,
Заҳрин сочди беомон!
Йўқ! Қайнона сезмади,
Пинагини бузмади.
Илон-чи, чаққан заҳот,
Вишиллаб чекди фарёд.
Ўзин отиб ҳар томон,
Шўрлик охир берди жон!

1973

* * *

Баргларга бош қўйиб ухлайди шамол,
Ариқ жилдирайди бир хил йўсинда.
Ҳадсиз хаёлингга уйқашиб хаёл
Инон-ихтиёринг олади. Шунда
Дарчадан хонангга сирғалган оқ нур
Чеҳрангга соларкан қатим-қатим из,
Сочинг толасига маҳкам боғланур,
У нур — хаёлимдир, эй кўзи наргиз!

Пардани силкитар дайди бир экин,
Деворга уринар, кўз йўқ-да унда!
Ел ҳолига кулиб қўясан секин,
Боғ тараф назаринг ташлайсан шунда.

Кўрай десанг, кўзинг юмгил, шу замон!
Табиат зарриндир, борлиқ сим-симдир!
Кўзингни юмганда, кўринур чаман:
У чаман — ёп-ёруғ орзуларимдир!

Ўтруда тошойна. Тошойна ичра
Ёстиққа бош қўйиб ётибсан кундай.
Қирқ кокил кетмишдир қирқ томон сачраб,
Йиғиб олмоққа ҳам беҳолсан. Шунда
Садолар келади садога пайваст,
Қулоғинг беркитгил маҳкам шу охи!
Қулоғинг беркитсанг эшитилур сас:
У сас — дил тешиши, дилим сурони!

Ҳадемай ўрталиқ оқара бошлар,
Ватаним тонглари тенгсиз фусунда!
Мен уйқу бузгувчи одатим ташлай!
Бас, аста чекилай қошингдан! Шунда
Борлиққа қуюлар сокин сукунат,
Ариқ ҳам тинади, тўхтайти анҳор.
Ўша сукунатда — сустлик ва суръат,
Ўша сукунатда — видо ва виқор...

1974

ЭЪТИРОФ

Ошкор айта қолай, яширмай ҳаргиз;
Сизни суюдирган мен ўзим, ўзим.
Ўзбеклар алида биргина, ёлғиз,
Сизни деядирган мен ўзим, ўзим.

Неча ойлар ошиб, неча йил ошиб,
Булутдай тутаниб, шамолдай шошиб,
Мадҳу мақтовингиз дилимда таниб,
Элга ёядирган мен ўзим, ўзим.

Этай десам, сизга етиб бўлмаса,
Кетай десам, сиздан кетиб бўлмаёса,
Нетай, сифотингиз битиб бўлмаса,
Куйиб-куядирган мен ўзим, ўзим.

Оҳ десам, оғзимдан сачрайди учқун,
Ер ила самони дуд босгай бутун,
Лекин юрт тақдирин ўйлабон бугун
Тилин тиядирган мен ўзим, ўзим.

Қаро кўз, мен сизни севарман аён,
Гувоҳлик бергуси Ер билан Осмон,
Сизга меҳр қўйдим, йўқ энди гумон:
Жондан тўядирган мен ўзим, ўзим!

1974

* * *

«Хайр! Кўнгил иши нозик,— дедим мен,—
Қайта изим тушмас бўлди бу ёққа!»
Нечун кўз ёшингни дарё қилиб сен
Шижоат топмадинг «Қолгил» демоққа?

Қайтдим... Дил юзидан ўта олмай мен,
Соғинч олиб келди яна бу ёққа.
Нечун бардошингни адо қилиб сен,
Жасорат этмадинг «Кетгил!» демоққа?

Туйғулар тин олар, хаёллар қотар,
Кўнгил бола мисол тийиқсиз; фақат,
Ўзин ерга урар, осмонга отар
Икки юракдаги битта муҳаббат...

1973

БЕКИПМАЧОҚ

Оппоқ кечаларда кўчалар тиниқ,
Ўша бекипмачоқ ўйини кетар.
Бурчак-бурчакларга биқиб, беркиниб,
Сукунат кўйида болалар кутар.

Паккада қолардим мен эса ҳар гал,
Мен излаб топишни яхши кўрардим.
Садақайрагочнинг ортига гўзал —
Қизча ҳам яшринар — шундайди дардим.

Қидириб у қизни топардим доим,
Болалар норизо бўлгани онда
Ёнимда турарди кулиб мулойим,
Уни топганимдан боши осмонда.

Бугун ул дўстлардан дарак йўқ, мана,
Бугун ул қизалоқ қайдадир, ҳайҳот!
Улкан ўйинларга тортди замона,
Бурчак-бурчакларга яширди ҳаёт!

Ташвишлар тоғини орқалаб азод,
Тонг билан чиқаркан катта кўчага,
Бир лаҳза, бир лаҳза орзиққанча шод
Қайтгим келар ўша оппоқ кечага...

Дўстлар, бошингизда қандайин савдо,
Қандайин шодликдан ёнасиз бугун?
Бугун тепангизда тиниқми само?
Бугун дилингизда йўқмидир тугун?

Оппоқ кечаларда мурғак дил аро
Рўёбга чиқмоғин кутган орзулар,
Бугун барг ёздим у ям-яшил ва ё
Маъюс хотирага айланди улар?

Сен қайга яшриндинг, әй мулойим қиз?
Қидириб сени ҳам топмайин қолдим.
Беркигандай осмон қаърига юлдуз,
Сен ҳам муаммолар ичра йўқолдинг.

Сен дилбар қиз әдинг, хушчақчақ, лобар,
Топдингми, ўзингга муносиб бир ёр?
Тинчмисан, соғмисан, хабар бер, хабар,
Бахт олиб келдим сиз сен кутган баҳор!

Балки сен, моҳпайкар, гулруҳ, нозиктаъб,
Дунё маликаси дегулик бир қиз,
Қайси бир нодоннинг раъйига қараб
Турмуш кечирасан ночор ва ҳиссиз?..

Бекинмачоқ дедик, яшриндик охир,
«Беркип!» — деб ланг очди ҳаёт ҳам қўйнин.
Бугун, мана, кўрдим, қанчалар оғир,
Қанчалар шафқатсиз экап бу ўйин!

Гулни беркитгандим, қолибди хазон,
Ўтни яширгандим — кул топдим фақат.
Яшриндим, ортиқ қайтмагай имкон,
Яшриндим, қайтмас ортиқ муҳаббат!

1974

БЕШГУЛ

Менинг сокит масканим,
қутлайман сени.

А. С. Пушкин

I

Иироқлардан учиб келар битта парвона,
Мен бағрингга қайтмоқдаман, бу — менман, Она!
Аллақандай қанотли руҳ, қордай пок сурур
Тўниб қолган туйғуларга бориб уринур.
Киндик қони тўкилган ер — саждагоҳ буюк...
Инсон учун жой топилмас бундан ҳам суюк!
Болалигим билан суҳбат қуларман унда,
Асфальт йўлда машина ҳам елар қуюндай!
Қадим Бешгул, она қишлоқ, дўппидек макон,
Москвадан қайтмоқдаман, мана, сен томон.

II

Табиат-ку, сенга берган беназир чирой,
Енда — нилий ҳошияли бир ҳовлиқма сой,
Бир томонинг Шаҳрихондир, бир ёғинг — Қува,
Бир томонинг — пахта майдон, ям-яшил ува...
Соғинч ҳисси юракда-ю, ёдимда бир-бир
Олис ўтмиш, бугун, эртанг чизмакда тасвир.
Не тонг, ахир сенга битта фарзанд эрурман,
Сенинг мўъжаз юрагингда қалққан ғурурман.
Ёзмакдаман, хушнуд этсам деб умидворман,
Ёзмасам гар на шоирман, на йўқ, на борман.

III

...Ун саккизга кирганимда тошиб, тўлиқиб,
Хурсандлигим ичга сиғмай, бағрингдан чиқиб

Уқимоққа Москвага бўлдим равона,
Ортада маъюс қараб қолдинг бамисол она.
Олис ёқда қийналмасми иш кўрмаган бош?
Одам таниб, яхшиларга бўларми йўлдош?
Егли патир қўмсаб қолса, ким ёшиб берар?
Шакарпалак қовун деса, ким топиб берар?—
Қолдинг, шундай хавотирлар, ташвишларга ғарқ,
Ешлик экан, кетавердим мен эса бефарқ.

IV

Кўк «Волга»да келин-куёв ўтишди. Дарҳол
Сутдек оппоқ кечаларга стаклар хаёл:
...Ясатиғлик аравада келмакда келин,
Еш-яланглар эса тўсмак бўлади йўлини.
Белбоғлардан тугилади бирпасда арқон,
«Ёр-ёр, ўлан» садосига тўлиб ер-осмон,
Арава ҳам яқинлашар: «Тўйлар муборак!»
«Келинпошшо белбоққа бой бўлсалар керак?»
«Дастрўмоллик бўлиб қолсак ажабмас ахир!»
«Қарз»ни узиб қимирлайди арава охир.

V

«Бешкал» эди сенинг номинг подшо замони,
Девор каби қуладую Қўқошнинг хони,
Қишлоқдаги найкалларни хат қилмоқ учун
Танобчилар ер ўлчашга келишар бир кун.
Беш йигитни қўшиб берар тезда оқсоқол.
Фавқулодда, дев жуссали, соддаю ҳалол,
Яланг даврон йигитларнинг бари кал экан,
Бири ярғоқ, бири яғир, бири сал экан!
Танобчилар кула-кула дебдилар: «Беш кал!»
Ўшаларнинг ҳимматидан қолган бу ишқад.

VI

Йўлдош ота келганида қишлоққа илк бор
«Бешкал» номи оқсоқолга ёқмабди зинҳор:
«Ахир бунда тулпор отнинг туёғидай ер
Меҳнат қилсанг, ботмон-ботмон пахта берай дер!
«Бешкал» эмас, «Бешгул» дея атаглар энди,
Энди юртнинг манглайида толе кўрипти...
Булбул ичин парваришлар, бизлар-ку — инсон,
Гулзор бўлсин, боғ-роғ бўлсин жон Ўзбекистон!
Отам эслар бугун: «Топган келтираркан гул:
Йўлдош ота ҳимматида қолгандир Бешгул!»

VII

...Қиш кунлари зерикарли кечар, бесурур,
Туюлади сукунатда ўтгандай умр.
Қор қўйнида мудраб ётар суронли ҳаёт,
Чарчогини чиқармоқда балки коинот...
Лекин қарапг, жимликнинг ҳам тўлғоқ дарди бор:
Милтиқларнинг «пақ-пақ»ида қолди тўқайзор!
Қамаштирар кўзни олар қорнинг жилваси,
Афсус, ўққа ем бўлди-да, бирор илвасин!
Хув... қор узра елиб борар бир қора нуқта,
У тозидир, ов ортидан учмоқда ўқдай.

VIII

Овни шундай ардоқлайди, севади отам!
Қалби титрар эсга тушса ўша олис дам,
Хаёлида тустовуқлар юрарди чоғи,
Гала-гала ўрдакларни кўрарди чоғи.
Менинг овга меҳрим борми, йўқми, билмайман,
Милтиқ нима, ўрдак нима — парво қилмайман.
Чунки овим ўзгачадир, орзум ҳам ўзга,
Қушдан кўра муштоқдирман бир ширин сўзга,

Сўз билан дил овламоқдир мурод ва ният,
Курашлардан тап тортмасин, дейман, шеърият!

IX

...Машинага эргашар тол, югурар терак,
Олисларда ер айланар, бўлар чирпирак.
Олисларда тенқурларим қўриқ очадир,
Ҳали пинҳон чаманларга йўриқ очадир.
Чорак аср остонаси ортимда, мана,
Не-не кураш, меҳнат, синов олдимда яна.
Қалам тутсам, Алишерни кўраман погоҳ,
Арслон кўзли Ойбек боқар — шиддатли нигоҳ,
Шеъриятда қўриқ очмоқ истаса шоир,
Халқ дилида нелар пинҳон — илғасин моҳир!

X

Қарайману йиғитликнинг хаёлларига,
Ўсмирликнинг уч-қуйруқсиз саволларига,
Интиламан. Лекин мендан қочади улар,
Гўё лабдан бир умрга учган кулгулар.
Ихтиёрсиз далаларга чиқиб кетаман,
Жимиб ётган кенгликлардан садо кутаман.
Тўқайларни ҳайдаб солган пахтазор ҳам жим,
Пахтазорга термиламан, толиқар кўзим!
Жимлик, жимлик... Туриб қолдим термилиб узоқ:
Ўсмирлигим ўтган бундан мисоли чақмоқ.

XI

Апа, пайкал аро юрар суворий йиғит,
Осмондаги юлдузлардай сапоқсиз чигит
Эгатларга қуйилади. Шунда чавандоз
Хиргойисин бошлайди-ю дил ёзар бир оз:
«Хаёлимда нари бўлган, нари бўлган қиз;

Нечун бизни қолдирдингиз йўлларда ёлғиз!
Ёлғизликнинг дарди ёмон, дарди ёмон-ей,
Унга кўнгил боғлаганлар топмас омон-ей!»
Яна ерга чигит экар. Умидми, чигит?
Пайкал аро от суради суворий йигит.

XII

Бу ерларда мол боққандим неча-неча йил,
Қир ҳам билар, сой ҳам билар — барчаси кафил.
Апил-тапил мактаб бориш, қайтиш шу йўсин,
Меҳр қўйиб ўқимоққа вақт бермас изн...
Изн эмиш! Қўлимда-ку барча изн, ҳа!
Болаларча солар эдим довруқ, қаҳқаҳа!
Сассизгина тинглар эди ўйчан далалар,
Нечун ахир,— англамасдим ўша паллалар.
Бир оғиз сўз гапирмайди далалар ҳамон,
Ҳамон гоҳ нур, гоҳи ёмғир ёғдирар осмон.

XIII

Ғаройибот болалигим, қандай сеҳринг бор?
Қад ростлайсан хотиралар ичра улуғвор!
Рўза оғи кеч кирганда болалар бари
Ҳар эшикдан такрорлардик тўти сингари:
«Косага бугдой қўйгандим,
Ундимикин-о, ундимикин-а!
Фалончихонлар чиқмайди,
Тугдимикин-о, тугдимикин-а?..»

Кеч қолганлар чиқмагунча тинчимасдик биз,
Йўлга сиғмай тошар эди қувноқ сафимиз.
Сўнгра хуфтон қилар эдик рамазон айта,
«Уй-уйига!»— деб қўярдик, уйларга қайта...

XIV

Баҳор бўлса, чорларди-ю яйлов, далалар,
Чиллак-даста ўйнар эдик ҳамма болалар.

Ез кунлари хуш ёқарди зангори осмон,
Зор кутардик полизларга келмагин хазон.
Хазанаклар териб емак гашти қандай соз,
Кузги боғлар огушида дамлар сарафроз..
Бугун эса укаларим юмуш ила банд,
Бош қашувга қўли тегмас катталар монанд,
Бекинмачоқ, чиллак ўйнаш уларга ордай,
Бошларида худди дунё ташвиши бордай.

XV

Сидқидилдан эслар, билар бизнинг ёш насл,
Ҳали кезмай далаларда заъфарон фасл,
Қишлоқ аро тўй-маърака айланганини,
Эл тарафга шодумонлик шайланганини!
Тўйхонага келаверар ёшу қари — жам,
Қаҳқаҳадан яралгандай гўё бу олам,
Саҳаргача сафо этар бугдой ранг юзлар,
Қарсақлардан ухлай олмас кўкда юлдузлар!
Шундай! Қишлоқ базмларин кўрмаган инсон
Бу дунёга келмабди ҳеч, десалар, инсон!

XVI

Тўй! Демакки, ўша ерда фароғат, ҳузур!
«Тўй» сўзидан оқажакдир кўнгилларга нур!
Азон туриб қарасангиз бир бола келар,
Велосипед минганича келмасу елар:
«Мамат ака ёшасига тўйга айтади!»—
Бирпасдаёқ юртни тўйга айтиб қайтади.
Қани энди, отланинг ҳей, Муҳаммад Али!
Уйда ётиб бўлармиди тўйлар маҳали?!
«Тўйга борсанг—тўйиб боргин!»—деган замонмас!
Дўстлар ила бу тўйда бир маст бўлайлик, маст!

XVII

Келишмоқда чавандозлар! Йўлдан қоч, бола!
Ана соврин, ана гилам, ана сарполар!
Бир йил, бир йил—ўн икки ой тинмаган қишлоқ,
Ҳордиқши ҳам ёдга олиб бермоқда улоқ!
Эпчили ким? Қани кимнинг тулпори аъло?
Балки Рустам ютиб чиқар, Райимберди ё?
Йигит учун элга кулги бўлиш ёмон сўз!
Отим қани? Мен ҳеч кимга очтирмайман кўз!
Жўралар, ҳой, отни қичанг, эл турса қараб,
Юракларга шер шиддати кирар, очиқ ган!

XVIII

Чоллар эса давра қуриб, бўлишиб тўп-тўп
Кечалари дostonхонлик қилишарди хўп.
Қимир этмай тинглашарди, ўқиб берардим:
Алпомишнинг заҳматларин, Равшаннинг дардин,
Гўрўғлининг шиддатларин яқин сезарлар,
Жилмаярлар, ногаҳоний ғамдан безарлар:
«О, Кунтуғмиш! Холбекангда қолмади бардош...»
Дейдилар-да, кўзларида халқаланар ёш.
Сохрғар сўз, сен қанчалар қудрати улуг!
Шафқатли дил, сен қанчалар тенгсиз ва буюк!

XIX

Кексаларнинг бугун жуда ўйлари фузун,
Набиралар ташвиши-ку етарлик ўзи!
Бироқ сўраб қолишади: «Хўш, нима гаплар?
Тиниб-тинчиб кетишдими, ўғлим, араблар?
Сизлар ёшсиз, сиз билмайсиз уруш дегани,
Эсдан чиқмас ўғилларнинг жангга кетгани.
Фарзанд бўлса, тобутингни борса кўтариб,

Бизлар эса фарзандларни кўмдик, во дариг!
Қолавердик фарзандларнинг тортганча доғин,
Тополмадик эъвозлашга хоки тупрогин!»

XX

Мангуликни кўзлаб қолдинг қишлоғим, мана!
Мақтаб боғи гавжум, кечар мунгли тантана.
Жанггоҳлардан қайтишмади йигирма ўғлон..
«Ўғлингизга ҳайкал қўйдик»,— дейишгани он
Бўй бермаган бахт тимсоли бўлиб мужассам,
«Ўғлим кепти!»—деб чолибди Кумуш кампир ҳам!
Парда тушар. Бронзада ёнар номлари..
Вақт тополмай гўё уйга қайтмоққа, бари,
Она қишлоқ, она-Ватан бўлсин деб омон
Қаердадир бош кўтармай жанг қилар ҳамон!

XXI

...Мен хаёлкаш кечаларинг қўмсадим яна,
Мен дайдингни балки кутган эмассан, Она!
Бироқ, оддий ҳикмат борким, қайтса боласи,
Қучоқ очмоқ — волиданинг ёлғиз чораси.
Сенга томон тахтиравон йўллар тушибди,
Карнайлардан савти наво кўкка учибди,
Гапнинг ростя, шовқинингни кўрмаган эрдим,
Шовқинингга омад берсин, нима ҳам дердим;
Гўзалликни, яшаришни тан олмоқ керак,
Усиз ҳаёт қадрин, ахир, англамас юрак.

XXII

Гарчи баҳор ўтар, неча қишу ёз ўтар,
Оқсоқолнинг гапин отам ёдида тутар:
«Булбул инин парваришлар, бизлар-ку — инсон,
Гулзор бўлсин, боғ-роғ бўлсин жон Ўзбекистон!»

Ёшлик ўтди, билар — гарчи шовқинли дарё
Денгиз қадар суронини сақлолмас асло —
Отам колхоз даласида барпо қилди боғ,
Илк мевага оғиз тегди, энди кўнгили чор,
Энди хурсанд, боққа ўзин сезади масъул:
«Бу боғ Йўлдош ота айтган «Бешгул»дан бир гул!»

XXIII

Бу даҳр аро орзулардан ҳаёт битаркан,
Одам бир кун этагини қоқиб кетаркан,
Бир-бир кўздан кечирару жаҳон саройин
Ўз авлодин истиқболин ўйлайди доим.
Дунё кўрдим, ақлим кирди, бордир мақсадим:
Яшайверсин, шу диёрим — букилмас қаддим!
Қизалогим боши узра бўлсин соф осмон,
Қишлоғимнинг сукунатли бағрида шодмон
Тўйиб-тўйиб нафас олсин, билмасин алам,
Кўз ўнгида балқиб турсин қуёшли олам!

XXIV

Асрим улуғ, шу асримга фарзадман магар,
Улуғ асрим мадҳ этмакка шеърим сафарбар.
Унда зарра қусур кўрсам қалбим ўртанур,
Пок этай деб тиришурман. Тиймай бир умр
Қаергадир интиларкан жонсарак дунё,
Айланаркан аста замин бир молихулё,
Ўлим нурли хаёлларга ташларкан парда,
Ҳаёт мангу ўрмаларкан ҳужайраларда,
Тезкор замон лол айларкан ҳаттоки нурни,
Бир нуқтада қолмоқ ахир мумкин бўлурми?

XXV

...Машина ҳам кириб келди қуюн каби тез!
Саратоннинг сариқ куни эди-да, у кез —

Ҳароратдан ҳаллосларди машина жуда.
Боқдим: қишлоқ ёнаётир ёзнинг мавжиди!
Девор оша зардолулар сарғайиб пишмиш,
Яшил боғлар ўртасига йўлкалар тушмиш,
Ишкомларнинг тагларига сецилмиш сувлар...
Дил-дилигдан қайнаб чиқар масъуд туйғулар!
Меҳнат қучган, ардоқлаган ором, фароғат,
Бари, бари фаровонлик қилар баппорат...

XXVI

Кичрайгандай кўринди уй. Қотди-ку бошим:
Ёки йиллар ўтиб менинг улғайди ёшим!
Гулқайчисин қўя солиб югурар отам,
Бир лаҳзада уруғ-аймоқ, дўст-ёр бўлар жам.
Ранг-рўйимга онам қараб чиқар бирма-бир:
Москвадан келаётир фарзанди ахир!
Елкамга қўл таплашади бари басма-бас,
Улар менга, мен уларга қиламан ҳавас...
«Йироқлардан учиб келди битта парвона:
Қучоғингга қайтдим энди! Ассалом, Она!»

1969 Москва — Бешгул — Ташкент

«ИЛҲОМ ПАРИСИ» КИТОБИДАН

(1980)

Бир томчи кўзёши, беҳол хўрсиниқ,
Бир бора орақиш, бир чимдим меҳр!..
Оҳ, дарё мусаффо, осмон ҳам тиниқ,
Оҳ, қандай мўътабар бу Замин, бу Ер!
Бошимга бахт-кулфат келгани онда
Бир томчи кўзёшинг кўп кўрма, дилдор!
Токи мен мақтанай жумла жаҳонга:
«Бахтим бор, бахтим бор, дўстлар, бахтим бор!»

Шамчи роқ ёнади... Дунё қоронгу,
 Ёлғиз даричадан боқади юлдуз.
 Ё, шоир ичдими қаҳрабо оғу?
 Ёки рад этдими ўшал қаро кўз?
 Шер каби тўлғанар хонада якка,
 Оёқ остидадир хилқату охир.
 Не учун қасд қилар шўрлик юракка?
 Бусиз ҳам юракнинг юмуши оғир...
 Шеър билан олишар шоир бу кеча,
 На ёри, на дўсти беролур нажот.
 У — ёлғиз, шеър дардин шаробдай ичар,
 У — ёлғиз, шаробдир шеър дарди наҳот?
 Қаламин синдирар, кўнгли ҳам синар,
 Лекин биладики синмайди ҳаёт.
 Билар, Ер сояси қуёшга минар,
 Лекин остин-устин бўлмас коинот.
 Билади, оламда ҳали кўп ғавғо,
 Ҳасад қиличлари яланғоч ва шай,
 Ёнгил ваэн гаплар, кулгулар аро
 Ипакдай кўнгилни яралар тинмай.
 Билади ва лекин нолиш қилмас, жим,
 Барча-барчасига топади бардош.
 Гарчи такрор бўлар шу ҳолат доим,
 Шоирда қаноат бўлмайди одош.
 Йўқ, бардош дегани умрдек ахир,
 Умр-ку, аслида, бир урилган зарб!

Кўнглин асрасинми, ё ёсинми шеър,
Қай бирига етсин биттагина қалб?

1967

ЖАВЗО ҚЎШИҒИ

Елкани куйдирар жавзо қуёши,
Ёнар йўллар тоши, адирлар боши,
Қорли чўққилар ҳам тугаб бардоши,
Қуйилиб келади кўзидан ёши.
Елкани куйдирар жавзо қуёши.

Уззукун фалакда кезиб юрар кун,
Кун узун, кундузнинг сочбоғи узун,
Кўз очиб юмгунча ўтиб кетар тун,
Шу важ ошиқларга ёқмайди июнь..
Уззукун фалакда кезиб юрар кун.

Ўтлоқда бўтакўз гуллар нофармон,
Қумлоқда — исприқ, тоғда — тоғрайҳон,
Арпа пишибди, деб, адирда, шодмон
Тонгдан йўлга чиқар ўроқчи ўғлон!
Ўтлоқда бўтакўз гуллар нофармон.

Манглайин танғиган оқ яктакли чол
Пайкални оралар мамнуну хушқол:
«Мана, ўлмаган қул, умри безавол,
Яна ҳандалакка етди, назар сол!»—
Шундай дер манглайин танғиб олган чол.

Июнь — йил ўртаси, монанд умрга,
Қирчиллама ёшда тотган сурурга,
Талпиниб яшасанг ёп-ёруғ нурга,
Қалбингда жой бўлгай бешак ғурурга!
Июнь — йил ўртаси, монанд умрга..

1978.

ГУЛГА

Севишимнинг сабаби не,
Биласанми, гул?
Хандон отиб кулишларингу
Рангни бўлиб туришингдан-мас.
Ўизлар каби сарв қаддингни
Тавозе-ла эгишингдан эмас.

Ўзбошимча еллар боғда тентираб
Баргларингни силкитганида,
Дил боғимни,

ҳовли,

хонамни

Ўидинг билан кўмишингдан эмас.

Миттигина бўлсапг ҳам,
Миттигина жисмингни,
Миттигина кўксингда
Очиб буюк ишқингни,
Мўътабар Ватанимга
Армуғон этганинг-чун,
Севаман сени, ҳой гул!

1961

ХОТИРА

Ўтган кундан кимдир хурсанд, шод,
Кечган йилдан қай биров хушбахт.

Аммо барин, этмай илтифот,
Олиб кетар соҳибзамон Вақт.

Сўнг излаймиз унинг тимсолин,
Кўролмаимиз, кўзлар ҳам хира.
Қалбимизда олийдан олий
Турғун қолур фақат хотира.

Шодмон бўлса инсон бир кунин,
Кўзларидан ёришса жаҳон,
Гуллар билан безагай уни
«Хотира» деб аталган бўстон.

Аламсинса киши гоҳида,
Туюлсаю рўзгори тийра,
Уйга сирмай қолган чоғида
Сигдиrolур ёлғиз хотира.

Майли, дўстдан юзингни ўгир,
Севгидан ҳам тилама бардош.
Туйғуларин топтаб эт ҳузур,
Аммо отма хотирага тош!

Хотира, бу — тузгун бир чаман,
Беркитмасин гумонлар йўлин.
Хотирани бузма, эй суман,
Вайрон бўлган хотира — ўлим!

1978

ЧИЛИ ШОИРИ ВИКТОР ХАРАНИНГ ЁРИГА МАКТУБ

«О, Чили дилбари! Қаддингни тик тут,
Беҳуда оқмасин кўзларингдан ёш.
Энди фидойилик самарини кут,
Энди кулфатга ҳам топа ол бардош,
Топа ол бардош.

Эрк дея жон бермоқ бахтдир ҳар қачон!
Мард ёринг шахтидан эллар ҳайратда.
Азалий удум шул: кимки чин инсон,
Нурафшон ўлимни излар албатта.
Излар албатта.

Оҳ, аёл бошингга гам ортди тақдир!
Иўқ, муҳтож эмассаи сен ҳимояга,
Шарафли куйчингнинг ўлими ахир
Хамиртуруш бўлди буюк ғояга,
Буюк ғояга!»

1976

ОЛТИН КУЗ

Елдай оқиб ўтади кундуз...
Жой топмайди ўзин қўймоққа,
Қора шомда фақат ҳорғин Куз
Астагина қайтади боққа.

Андаккина ишком тагида
Ариқчага қулоқ соладир.
Сўнг анорнинг нафис баргида
Қуш уйқуси қилиб оладир.

Теваракни, борлиқни маъюс
Ширин мудроқ ётаркан босиб,

У борадир, меҳнатсевар Куз,
Фартугини елкага осиб.

Пахта терган қизлар қатори
Бели толиб эгилар у ҳам.
Тўлганида катта қанори
Хирмонгача элтади бардам.

Бригаданинг кенг шийпонида
Беланчакни тебратур аста:
Теримнинг энг қизгин ониди
Ухлаб турса чақалоқ, бас-да.

Кун тигага келса ҳовурли,
Меҳри товлаб иядир нуқул;
Пахтакор қиз юзидан нурли
Бир томчи тер бўлиб тушар ул.

Ўт пуфлаб чой қайнатаётган
Аёлга ҳам келар ёрдамга:
Шамол бўлиб оловни зотан
Ловуллатиб берар бир дамда.

Кейин эса пахтазор аро
Зангор кема бўлиб сузадир.
Буюк меҳнат юртида ҳатто
Куз ҳам ўзин масъул сезадир!

Тин билмайдир долзарб паллада:
Кундузмидир, оқшом ё саҳар,
Меҳнат қилар Куз ҳам далада
Колхознинг бир аъзоси қадар!

Мезонлардан исирға тақиб,
Елдай оқиб ўтади кундуз.

Хирмонларга, боғларга боқиб
Узалигини таниб олар Куз...

1973

КОМСОМОЛ

(Ўзбекистон комсомолининг XXI съездига)

Комсомол васиқасин қўлга олганда илк бор,
Хавойи бола эдим, ўн тўртдаги бир ўсмир.
Ажабо, қаёқдандир пайдо бўлдию виқор,
Ешимга ёш қўшилиб, қўшилди сирларга сир.

Савлат тўкиб юраман, бошқача тутумлар ҳам,
Энди ҳаёт меҳрини бошқачароқ туяман.
Биронта ёши кичик шўхлик этса дам-бадам,
«Одобли бўл ҳой!» дея дўқ ҳам уриб қўяман...

Эй, комсомол! Ешликнинг таърифи йўқ сурури!
Кўпгилларга ўт солган шаҳд-шиддатли комсомол!
Оловга ўзни урмак — шунқорларинг ҳузури!
Фалакка қадам қўймак — сен учун одатий йўл!

Дунёни ўзгартмоққа қудратинг бор бегумон,
Сен — ёшликсан, ёшлик-чи тарозидир умрга.
Оҳ, ёшлик бўлмас эса, тўлмасми эди жаҳон,
Сохта шону сохта ҳис, сохта дарду ғурурга?

Сенинг ўтли қаторинг кўзга ўтдай кўринур,
Қўша-қўша орденинг мен ўзим таққандайман.
Умрингнинг жабҳалари хаёлимга уринур:
Содда бир ҳавас билан термиламан, қарайман...

Мен ҳам комсомол эдим, оддий пўлат қуювчи,
Бир ишчидек тер тўкдим, Бекободда тутиндим.

Болаларга дил бериб, бўлиб бир ўқитувчи
Езёвоннинг чўлида илм ёймоққа уриндим.

Мирзачўлми, Қаршида — тенгқурларим от сулар,
Кўксимда қўл, айтайким фахру ифтихор билан:
Бўзни гулга кўмганлар сафида жавлон улар
Тонгларни тонгга улаб комсомол дўстим Тўлан!

Тошлоғу ботқоқ аро Тайга чангалзориди
Машриққа қадам-қадам интиларкан ўша БАМ,
Ватан деб суръат этган мардларнинг қаториди
Манглайин артиб кам-кам йўл қулар Рустам укам!

Чамаи бўлса ажабмас, тўрт томон — ҳар тарафинг,
Номинг юрса дилма-дил, ишинг ўтса қўлма-қўл!
Авлодлар кела берар куйлаб сенинг шарафинг,
Ялангтўш йигитликнинг тожисан, эй комсомол!

1978

МОМАҚАЙМОҚ

(Укамнинг шеъри)

«Момақаймоқ, тебранасан шамолда,
Эндигина ўтқазилган ниҳолдай.

Ошпоқ тожинг юмалоқ ой сингари,
Ошпоқ тожинг бамисоли Ер шари.

Сенга бордир биттагина сўроғим,
Момақаймоқ, момақаймоқ, қаймоғим!

Хўп десанг гар сени олай оҳиста,
Гул тувакка элтиб солай оҳиста,

Тинч яшайсан каттагина хонада,
Ўзбошимча шамоллардан панада.

Райҳонларга тожинг кўз-кўз этасан.
Ўсиб-ўсиб қуёшгача етасан!»

Момақаймоқ кўтаради аста бош,
Шу он шамол келар дағал ва бевош,

Гул юзига бир тарсаки туширар,
Патларини ҳар қайларга учирар.

«Момақаймоқ, момақаймоқ, қаймоғим!
Ҳозир ёшман, келар йигитлик чоғим!

Қўл солганда шамолларни бўғарман,
Довулларни битта ғорга йиғарман!

Ғор оғзига тош босарман каттакон.
Фароғатда яшайди сўнг кенг жаҳон!

Сен ўшанда ўксимоқни ташларсан,
Оппоқ тожинг кўз-кўз қилиб яшарсан!»

1973

НАСИҲАТЧИ ҲАҚИДА ҚИССА

(Диндорлар ўқимасин)

Маҳаллада бир сергапроқ одам бор эди,
Барча билан тортишмоққа талабгор эди.
Саҳардан шом, шомдан саҳар чакаги тинмас,
Гапга тушса «Вассалом!», «Бас!» деганга кўнмас.
Пенсияга чиққан ҳозир омон бўлгур чол,
Одатини тарк этмоқни қилмайди хаёл.

Кексаларга тарғиб қилар, ёшга — насиҳат,
Болаларга топиб берар бошқа насиҳат,
Қўшнисига қараб дейди: «Ҳой, Абдирахмон,
Қачон кирмай, чойхонада сени кўраман!
Уй-пуйга ҳам қараш керак, ўргилсин аканг,
Уй ҳам ахир қиздай нарса, яшнар қарасанг!»
Қурғур чолнинг ўз уйи-чи, қаровсиз ётар,
Утлар босган, кампиршонинг боши кўп қотар.
«Иш-пиш қилинг!»— деб қолсами кампири, дарҳол
Кампирни ҳам насиҳатга кўмиб ташлар чол.
Не бўлди-ю, ризқи тугаб, кўзда ёш, дилхун,
У дунёга йўл олди чол кунлардан бир кун.
Мана, аъроф. Чапда яшил дарвоза эмиш,
Номи ҳам йўқ, бироқ эшик ҳалқаси кумуш...
Унга эса катта зарҳал дарвоза турар,
Ичкаридан ажиб илиқ эшкни уфурар.
Шу дарвоза сари шитоб келар экан чол,
Бир фаришта юзланибди хўп ширин мақол:
«Қаршингизда боғи ризвон, ҳуру малаклар,
Айлагувси ҳар қандайин жони ҳалаклар.
Лекин сизга насиҳатим: қўйинг барини,
Моҳипайкар, чашми шаҳло қизу парини.
Сиз кексасиз, бундай ишлар оғир эҳтимол...»
«Тарбияси йўқ экан-ку!»— деб рижинди чол.—
Қариларни ҳурмат қилгин, ўғлим фаришта,
Билки сен ҳам йироқмассан мендек қаришдан.
Ешлар сал-пал одоб билан айтар сўзини...»—
Дегач, тездан дарвозага урди ўзини!
Жаҳаннамга тушиб борар, бир пайт қараса,
«Войдод!» дея қайтмоқ бўлиб уринди роса!
Олов рангли ҳассаси-ла йўл тўсар экан,
Фаришта дер: «Бундай бўлар насиҳат деган!
У дунёда, бандаларда — гўдакдан тортиб
Қаригача,— қулоқ-мия қолмади ортиқ!
Одамларни тинч қўймадинг, ўқийвердинг ваъз!
Ваҳий келмиш: «Ул — дўзахта шойистадир, бас!

Одамларга очиб берай раҳмат булогин:
Ҳеч бўлмаса жаннатда тинч бўлсин қулогин!..»

1972

* * *

- Қаерда кечмакда беташвиш ҳаёт?
- Фикрлар, хаёллар ичида, шоир!
- Қайда ором олар нотинч кониот?
- Емғирлар, шамоллар ичида, шоир!
- Севги, ҳеч боқмайсан, не учун, билдир?
- Жўрттага қиламан, жўрттага, шоир!
- Умид, кел, кўнглимни чақинга тўлдир!
- Эртага келаман, эртага, шоир!

1973

БАХТ

Нариги соҳилда юрибди бир қиз,
Гилам дўши узра турмакланган соч.
Суйкалиб келару пойига сассиз
Тўлқин олисларга отади қулоч.
Мавж урар, кўширар тошқинли дарё,
Босиб кетмоқчидай бутун Ер юзин.
Кўймоқчи бўлади, кўмолмас, аммо
Қизнинг ёниб турган қоп-қора кўзин!
Бу сен-ку, йўқотиб қўйган хаёлим!
Қайиғимни шартта дарёга бурдим.
Иккита эшакни қилич мисоли
Ҳиссиз тўлқинларнинг қаърига урдим!
Сен — ўша дунёга бергисиз орзу,
Сен — омол, умрга тож бўлсанг арзир!
Сен — эрксан, сен — дилда фаровон туйғу,
Сен — севги, сен — қайғу, сен — очилмас сир!

Бирдан рўбарўмда кўринди гирдоб,
Қаърига тортарди мени беаёв.
Қўл силкиб, ҳолимга куйиниб шу тоб
Ўтли кўзларига ёш олди дарров.
Бир томчи кўз ёши, беҳол хўрсиниқ,
Бир бора оразиқиш, бир чимдим меҳр!..
Оҳ, дарё мусаффо, осмон ҳам тиниқ,
Оҳ, қандай мўътабар бу Замиш, бу Ер!
Бошимга бахт-кулфат келгани онда
Бир томчи кўз ёшинг кўп кўрма, дилдор!
Токи мен мақтанай жумла жаҳонга:
«Бахтим бор, бахтим бор, дўстлар, бахтим бор!»

1974

* * *

Мартен цеҳи... Катта қозонда
Шуъла сочиб эрийди темир.
Яллиғланиб ловулар оташ,
Шу ҳолатдан тинмас бир умр.

Ўт юракли пўлат қуювчи
Алангани қуяр қолипга.
Шоир, дейман, сен ҳам шеърингни
Қуёлдингни биронта қалбга?

1959, Бекобод

ШОИРГА ТИЛАГИМ

Аламли ҳаётдан нолиб гоҳида
Боболар кўзига олишарди ёш:
«Дунёнинг беқарор қароргоҳида
Умр посангисин босарми ҳеч тош?..»
Лаълу дур ҳам бунда чорасиз қолур,

Лавозим дегани маънисиз бир гап.
Аммо яшамоқнинг файзи йўқолур
Жаҳоннинг савдосин кетсангиз ўйлаб!
Омади гап эмас, хазинаи ганж,
Нурафшон эрмак бу, буюк бир юпанч:
Озодлик туйғуси дилни яшартсин,
Руҳият тонглардан олсину нафас,
Илҳом моҳжайкари бағрига тортсин,
Фароғат гоҳида сийлаб турсин. Бас!

1970

МАЙ ҚУТЛОВИ

Шаънингга битилган шеър дostonда,
Шеър недир, дoston не, тая ила жонда,
Жонга қутқу солган майин туғёнда,
Тонг отиб келмоқда Ўзбекистонда,
Ҳали замон кулар бош узра қуёш,
Айёминг муборак, азиз ватандош!

Адирлар бағрида майсалар унди,
Ғунча боларига бол коса сунди,
Кўнгилга пар-пардек орзулар қўнди,
Баҳорга етишдинг саломат энди,
Қора қиш қўрғонин забти ҳам одош,
Айёминг муборак, азиз ватандош!

Кўм-кўкдир далалар он ўтгаң сайин,
Кўк сомса димоққа ёқарми майин?
Кўк термоқ олар-ку бир кунни тайин,
Ва лекин ҳозирча шуни айтайин:
Қозонда пишмоқда коватики ош,
Айёминг муборак, азиз ватандош!

Парвозлар руҳини берар бу ҳаёт,
Хаёлинг учқурдир, заррин, зар қанот,

Олис элдан келиб турганда фарёд,
Ўзингни ўйламоқ сенга мутлоқ ёт,
Ўзгалар ташвиши сенгадир йўлдош,
Айёминг муборак, азиз ватандош!

Ватанда кезаркан суюк бир сана,
Заминда — тантана, кўкда — тантана,
Қолмиш боболардан буюк анъана —
Саҳар тонгга боқиб тилайман яна:
Бошингдан кетмасин муаззам қуёш,
Айёминг муборак, азиз ватандош!

1977

ҲАШАР

Қуёш жилмайди-ю,
Мунда иш қизиди,
Қишлоқ йигитлари бўлиб жамулжам,
Кўҳна чалдиворга беришди барҳам,
Кўҳна чалдиворнинг чанги тўзиди...

Ана унда тошлар,
Мана бунда ғиштлар,
Қаранг, бизни кутмоқда
Қанча-қанча ишлар!
Ҳой бургутлар, ишга!
Ҳой йигитлар, ишга!
Вужудлари ғайрат,
Қалби ўтлар, ишга!

Офтоб қизитади;
Майкачап йигитнинг
Манглайдан тер келар..

— Вой бўй!

Қаранглар-ей!

Тағин жанубликмиш бу!

Терга пишилибди ҳалитдан полвон!
— Менга қуёш доим боқиб турмаса,
Аъзон баданга оқиб турмаса,
Одамларга ўхшаб юришим гумон!

Шундай ҳазиллашиб,
 Чақчақлашиб,
 Отамлашиб,
 Кўнгил ёзишиб,
Шод-хуррам,
 тепада қуёши билан
Ўзбек йигитлари қуришмоқда уй!
Офтоб қовуради;
Тер келар,
 тер келар...
Манглайдан,
 кўкракдан
 яна ва яна,
Уй аса қурилар,
Йўқдан бино бўлар.
Қуради кўпчилик:
 юзта қўл,
 мингта қўл
Бир бошга ҳовли-жой,
 бошпана!
Ана унда тошлар,
Мана бунда гиштлар,
Қаранг, бизни кутмоқда
Қанча-қанча ишлар!

1963

ОЙБЕК ВАФОТИГА

Гоҳи Замин узра булутли карвон,
Зангори осмон,
Гоҳо Замин узра зангори осмон,
Булутли карвон...
Ҳаволар осуда, собит туюлур,
Сокит туюлур,
Сойлар ҳам сойларга сокит қуюлур,
Собит қуюлур.
Фақат титраб қўяр Замин хас каби,
Замин хас каби,
Портлаб кетганида шоирнинг қалби,
Шоирнинг қалби...

1968

МАҚТОВЛАР

(Ҳазил)

Мақтовларга доим кўнгил омода,
Эшитсангиз, мойдай эриб кетасиз.
Ўзни сезиб гўё арши-аълода,
Дувёнинг ҳам туб-тубига етасиз.

Мақтовлар бор, бори буди — киноя,
Томиб турар ҳар каломдан заҳарлар.
Сўзнинг лофлик кучига йўқ ниҳоя,
Сўздан — сарой, қумдан — қаср ясарлар.

Мақтай десанг икки пайтни билиб ол,
Икки ҳолда жоиз мақтов парвози:
Тўйда келин-куёвни хўп мақтаб қол,
Юбилярни қутлаб мақта — биз рози.

Яна бир хил мақтов бордир бегидир,
Унутмагин шундай кори хайрни.
Гар савобга қолай десанг, эт қадр,
Сен аввало мақтаб қўйгин шоирни.

Шунда шоир қоим бўлиб имони,
Ипнчсиэлик дардин осон енгадир.
Завқи ошиб ёзар шеъру достонин
Шеърхонларнинг раҳматлари сенгадир.

Сен раисни мақтасанг-чи, бегумон
Бир оз виждон азобига қолурсан.
Гарчи виждон қийналса ҳам, бу аён —
Эвазига бир «Жигули» олурсан.

Қиёс айла, бунда қандай имконлар:
«Жигули»дан битта одам кўргай наф.
Шеърни эса ўқир не-не инсонлар,
Минг нимадир, миллион, миллион, миллионлаб!

Сўзларингни шамолларга сочмагил,
Қор ҳам ёнар топилса гар қалови.
Эй ўқувчи, тантиликдан қочмагил,
Ошкор бўлсин элда шоир мақтови!

1978

А Р Ч А

Тўйдаги қизлардай ясанибсан соз,
Ялт-юлт безакларга қучоқ очибсан.
Уйнинг ўртасида шуқуҳли, мумтоз,
Титроқли шуълалар ҳар ён сочибсан.

Қайда униб-ўсдинг, эй яшил япроқ,
Қайда тенгсиз ғурур бахш этган маскан,
Кўрку чирой берган жонажон тупроқ,
Қаддинг тик тутмоқни ўргатган Ватан?

Бари олисларда қолди, арчажон,
Кечикмайин дея шошиб келдинг сен.
Дийдор кўришмоққа мен билан шодмон
Тоғу дарёларни ошиб келдинг сен.

Балки маъюсдирсан, кўнглингда туман,
Балки туққан еринг соғинчи қўймас.
Ва лекин қаршингда ўзга анжуман
Жамолингга боқар, боқар-да, тўймас.

Ажиб фидойисан, эй ёрқин тимсол,
Ажиб ҳикматлисан, эй сулув дарахт!
Ўзингни унутиб эзгу қалб мисол,
Ўзгалар кўнглига солурсан ғараҳ!

Шу важким, тўзмагай ҳуснинг, арчажон,
Шу важким, букилмас сенда адл қад.
Шу важким, то-абад тургунча жаҳон
Сўлмас ёшлик берган сенга табиат!

1976

ЛЕНИНГА МАКТУБЛАР

БИРИНЧИ МАКТУБ

«Владимир Ильич. Менда тонгдай соф хаёл,
Гул баргида қалқиб турган шабнамдек пок ўй:
Бордию мен тасаввурга эрк бериб алҳол,
Қўлда қурол, дилда аъмол, тилда ҳарбий куй,
Ўн еттинчи йилда пайдо бўлсамми агар!..
Гурс-гурс борар темир қатор Қишки саройга!
Борар тоғлар кўчкисидек, ундан-да қайсар,
Борар голиб, қутқу солиб буржуй ва бойга!
Мен — қишлоқлик содда йигит, сўйлайман эрқдан,

Ениб чиқар «Хуррият» деб айтган каломим.
Мен сўйлайман қадим юртдан, олис ўзбекдан,
Шуълаларга, шиддатларга тўлар олашим!
Мен сўйлайман, табиатнинг эрка қизини —
Хурриятни охир ганга унатганларга!
Ендирмоққа вақти бўлмай, махоркасини
«Аврора»нинг ёлқинидап тутатганларга!
Сўнгра эса Қишки сарой остонасида
Ногоҳ тегса дайди бир ўқ, ўкинмай зинҳор,
Иўл оламан госпиталнинг тинч хонасига,
Қаторларга қайтмоқ учун такрору такрор!»

ИККИНЧИ МАҚТУБ

«...Владимир Ильич! Менда тонгдай соф ҳаёл,
Гул баргида қалқиб турган шабнамдек ният:
Мен йигирма тўртинчи йил измида алҳол,
Тошкентдаман: рўбарўмда — Байтулхуррият!¹
Ҳа, Зарафинон воҳасида от сурчан аскар,
Елкасидан олиб қўйди милтиғин энди.
Фарғонанинг гул боғлари бўлиб зер-забар,
Эндигина, фақат энди ором сезипди..
Мапа залга оқиб келар аскарду деҳқон,
Манглайига қўндиришиб чўғдай юлдузни.
Бу кун бунда тугилмоқда ҳур Ўзбекистон,
Минг йилда бир танимоқда ўзбек ҳам ўзни!
Расоланар назарларда ола қуроқ юрт,
Жумла жаҳон олмоқда тан мавжуд ватанни.
«Юртдош!—дерман,—Ватан номин бошинг узра тут!
Эъзов айла униб-ўсган боғу чаманни!»
Ўзбекистон! Сенга боқиб кўзим сийлайман,
Сенга боқмоқ — дилга қувват, рағбату роҳат.

¹ Яъни Эрк Уйи, Хуррият Уйи, дейилмоқчи.

Сени севиб, сени суюб-суюб сўйлайман,
Сўйлайману куйлайману тўйлайман фақат!..»

УЧИНЧИ МАКТУБ

«...Владимир Ильич! Асло хаёл эмас бу:
Қизча кўриб суратингиз умрида илк бор,
Дадасидан сўраб қолди: «Айтинг, кимдир у?»
Дада эса кулиб қўйди аста, беозор:
«Бу кишими? Оббо сен-эй! Билмайман, дегин?
Ленин бобонг бўладилар бу киши, билсанг!»
«Лекин бобом? Бизникига келганми Ленин?
Қўқонликми, андижонлик? Нима иш қилган?...»
«О, бобонгнинг ишлари кўп... Мен айтай барин:
У сени, деб билим сочган, шуълалар сочган.
У сени деб, ўйламай ҳеч жонин ҳузурин
Яслилару боғчалару мактаблар очган».
Қизча шартта ганин бўлар: «Мактаблар очган?
Кимлар ёшиб қўйган эди мактабларни, а?...»
Дада жавоб беролмади, аммо берди тан,
Ҳолиб ҳаёт одимига тан берди дада!»

ТўРТИНЧИ МАКТУБ

«Владимир Ильич! Асло хаёл эмас бу:
Қайтолмасман у йилларга, бу дилда армон,
Боболарнинг шон-шуҳрати қонмдир мангу,
Мен доимо боболарнинг меҳрига ёрман!
Хазон бўлган боғлардаю бузуқ йўлларда
Изгиринли елганида қузги саболар,
Ўн еттинчи йилни сермаб чайир қўлларда
Туғ мисоли ҳилпиратди бизнинг боболар!
Оҳ, Инқилоб! Кўкни тутган эй барқи олий,
Сен боболар насибаси эдинг ягона!»

Боғланмоқда букуи сенга дунё хаёли,
Дахлсизсан, паноҳ сенга ёруғ замона!
Мен шаънивтга гард юқтирмам, юқтирмам асло,
Тер тўкарман бўлайин деб муносиб ахир!
Ўз меҳнатинг самарини тотимоқ аъло,
Ўзгаларнинг тошган нони сен учун тахир!
Йўқ, бизларда мурод бошқа, сабот ҳам бошқа,
Владимир Ильич, хаёл эмас, ҳаёт бу:
Меросхўрлар нарвон ташлаб бугун қуёшга.
Меҳрингиздан толмас қанот боғлашмоқда-ку!
Бизга тегди ўзгачароқ иқбол улуши,
Ажиб толе манглаймиз ўтибдир силаб,
Ерда қўймас авлодларни қалблар уриши,
Энди улар самоларда ясар Инқилоб!»

1975

БЎЗЛИК ДЕҲҚОН ЙИГИТ БИЛАН СУҲБАТДАН

«Бўзда очилмаган ер қолгани йўқ...
Аслида пурҳикмат шоирсан, деҳқон!
Қадамнинг Заминга келдию қутлуғ,
Тупроқдан яратдинг ям-яшил дoston!
Айт-чи, қанча ерга эй деҳқон йигит,
Гул уруғ ташладинг, эколдинг чигит?»

«Очилмаган ерлар қолмади балки..
Аммо очилмаган бўз қалблар ҳазор!
Аслида деҳқондир бу шоир халқи,
Эксаму ундирсам деган расми бор:
Сен-чи, шоир, қанча бўз қалбни очдинг,
Очдинг у эзулик уругин сочдинг?..»

1976

КОМСОМОЛ МОНОЛОГИ

Писанд эмас менга ўтларга кирмоқ,
Олов кечмоқ ва ё шуъла симирмоқ!
Бироқ, дўстлар, асло йўқдир ҳожати!
Ўзим — олов, мен оловнинг ўзиман,
Ути йўқлар ёниб олсин, розиман!

Мен бўронлар қидирмайман ҳеч қачон,
Даркор эмас тўфонлар келтирган шон!
Шоир, ҳақсен «Бўронларда ҳузур бор!»
Ўзим — бўрон, мен бўроннинг ўзиман,
Ҳузур деган мунда келсин, розиман!

Орауларнинг қанотида учмасман,
Само ила саҳроларни қучмасман,
Учиргайман ўзгаларни мен ўзим,
Ўзим — орау, мен ораунинг ўзиман,
Қанотсизга қанот бўлсам, розиман!

Жасоратга эҳтиёжим йўқ менинг,
Йўқлигидан, ажаб, кўнглим тўқ менинг:
Эҳтиёжинг бўлса эркинг бўлмагай!
Ўзим — журъат, жасоратнинг ўзиман,
Жаҳонларга шиддат солсам, розиман!

Инсон бўлиб нафас олмоқ шарафдир,
Ўғлинг шундай шарафларга ярабдир,
Ватан! менда ҳақинг кўпдир бегумон!
Мен — ўзимман, ўз-ўзимнинг ўзиман,
Фармон айла, нима десанг, розиман!

1978

ШОИРНИНГ БИР КУНИ

(*Миргемир домлага ҳазил*)

Шоир турар эрталаб,
Нонуштага ўтирар.
Сўнг тунда битмай қолган
Чала шеърин битирар.

Ўғил кетади ишга,
Ўқингга жўнар келин.
Китобни ёпиб шоир
Гулларга қарар кейин.

Чанқаб ётган атиргул
Тагига сув қуяди.
Шамол буккан райҳоннинг
Қаддин ростлаб қўяди.

Хомтоқ қилар серманак,
Кун тегсин, деб узумга.
Вақти келиб шакаланг
Бош эгсин, деб, ўзимга.

Тиним билмайди шоир
Куннинг қизгин чоғида.
Кечгача қолиб кетар
Куйманиб ўз боғида.

«Кеч бўлди-ку! Бас, етар!
Иш қилдингиз киройи!»—
Дея меҳнат ҳақига
Бўса берар кеннойи.

1973

КЕЛМАДИ

(Навоий газалига мухаммас)

Хаста дил эрдим, девона, оҳ, у дилжу келмади,
Ул чамандин ғойибона ёки хуш бў келмади,
Еди бирла ёна-ёна тилга бир «хў» келмади,
Кеча келгумдир дебон ул сарви гулрў келмади,
Кўзларимга кеча тонг отгунча уйқу келмади.

Аҳли ишқнинг толейму не жафо еткурса ёр,
Наки танда бор мадору наки дилда бир қарор,
Гоҳ турармен ўлтириб, дунё бўлиб кўзимга тор,
Лаҳза-лаҳза чиқтиму чектим йўлида интизор,
Келди жон оғзимгаю ул шўхи бадхў келмади.

Гоҳ нурафшон, тийра гоҳи бир муаммодир ҳаёт,
Неча бор шарҳ айлабон қолсам, не тонг, минг бора
мот,

Эмдиким не наф, ўзинг гар ерга ур, осмонга от!
Оразидек ойдин эрқонда гар этти эҳтиёт,
Рўзгоримдек ҳам ўлғонда қоронғу, келмади.

Ул ситамкор сабридинким сўзладим хор, хокисор,
Ул жафокор жабридинким бўзладим зор, зор-зор,
Не ажаб дил қонмаса, ортиқ ўзимдан этмай ор,
Ул париваш ҳажридинким йиғладим девонавор,
Кимса бормуким, анга кўрганда кулгу келмади.

Заъфарон эрсам вале сўлмам, ки сўлдурманг мени,
Бўлдиму қонимга ташна, қайта бўлдурманг мени,
Мен-ку ундан олмағум кўз, зинҳор олдурманг мени,
Кўзларингдин неча сув келгай деб ўлтурманг мени,
Ким бори қон эрди келган, бу кена сув келмади.

Севгида Тур тоғи бир ён, бир тараф чоҳи адам,
Олмашиб тургай наво, ҳар бир навода зеру бам,

Ваҳ, унга ҳасрат — оно, ғурбат—ото, сингил—ситам,
Толиби содиқ тошилмас, йўқсаким қўйди қадам
Йўлғаким, аввал қадам маъшуқи ўтру келмади.

Ул гули ҳумро келур, фармонига сунғил бўйин,
Эй Али, дард созин ол, чалгин гирифторлик куйин,
Гар келурман дебди ёр, бас, сен шукур қилғил, суйин,
Эй Навоий, бода бирла хуррам эт кўнглинг уйин,
Не учунким бода келган уйга қайғу келмади.

1976

* * *

Кўпдан ўқимадим сенинг хатларинг,
Хаёлда этмадим сиймонг тасаввур.
Едимга тупмадинг шодмон пайтларим,
Фақат ғамли онлар эсладим. Узр.

Йиллар айландилар сўнган бир ҳисга,
Замонлар чопмоқдан тондилар ҳузур.
Ғамли дамларда ҳам тупмадинг эсга,
Энди ўзга кимса эсланар. Узр...

1973

С О З

Шоирларда ҳар хил ҳолат бўлар намоён,
Улар гоҳи тошқин селдай қуйилажаклар.
Гоҳи эса дардларини этгунча баён
Туйғулари селгиб-селгиб тийилажаклар,
Тийилажаклар.

Хира тортиб қолдими ғам ҳаёт ранглари?
Сохтароқдек сасланурми булбул айтган роз?
Билиб бўлмас.. Шоир ўзин қийнаган сари

На тийилар, на қуйилар қўлидаги соз,
Қўлидаги соз.

Уйлаб кетар аразликка борган ёрини,
Аччиқ-тирсик, гина-кудрат, ўринсиз зарда
Изғириндай жунжитирар дил гулзорини,
Қалтирайди қалб минг турли иштибоҳларда,
Иштибоҳларда..

«Муҳаббатнинг умри боқий!— деб қўяди у,—
Мишмишлардан юксакроқдир севги деган ҳис!»
Ширин дейди, Зухро дейди, у мангу туйғу
Юрагига тўлқин-тўлқин солар нурли из,
Солар нурли из!

Уйлаб кетар ҳарбий хизмат қучоғидаги
Бурчин адо этиб юрган укасин шу он.
Яланг даврон эмас ахир қишлоғидаги,
Оти билан хизмат дерлар, батартиб дoston!
Батартиб дoston!

Ватан бурчи — мард ўғлонга мардона шараф,
Умидини сенга тикмиш жонажон ўлка!
Буюк халқнинг авлодисан, сен шунга қараб,
Буюк Ватан хизматини ўтагин, ука,
Ўтагин, ука!

Уйлаб кетар олис Чили фожиясини,
Қизил қонга ботирилган инсон ҳуқуқин,
Эркнинг синмас, сўндирилмас сайроқ сасини,
Одамзодни лол этгувчи Альянде руҳин,
Альянде руҳин!

Ўжрагига қадалганда заҳри қотил ўқ,
Марсияга бормади ҳеч қалам тутган қўл.

Бу — эрк йўли, унинг асло ниҳояси йўқ,
Бу — барчани эргаштирган эътиборли йўл...
Эътиборли йўл!

Йўл-йўл бўлиб қоғоз узра оқаётир шеър,
Куйдиргуси, ёндиргуси не ўтли хаёл,
Ўт ила сув, тупроқ, ҳаво, Осмон ила Ер,
Орау-армон, меҳру ғазаб, ўтмиш, истиқбол,
Ўтмиш, истиқбол..

Бирдан яна тишиқ тортар ҳаёт ранглари,
Сеҳрлардан товланади булбул айтган роз.
Шоир ҳайрон.. Ўз-ўзидан афсун сингари,
Тийилмасдан жаранглайди қўлидаги соз,
Қўлидаги соз!

1974

* * *

Тенгингни кўрмасмен бу баҳру барда,
Мислингга мос эрмас кун-да, қамар-да!

Кўзларинг нуридан чекилур, «мен» деб
Юлдузлар ўртага тушса агарда.

Сўйласанг, сўзингга қулоқ бергали
Иштиёқ зўр эмиш қанду шакарда.

Жилмайсанг, тишингдан уялибди дур,
Денгизга урибдир ўзин гавҳар-да!

Висолинг баёни сафҳаларда жо,
Камолинг битилмиш тўртта дафтарда.

Тонг чоғи ният эт, дерлар, етарсен,
Илтижо қилурман шу важ саҳарда.

Васлу висолингдан умидвор Али
Номингни атагай ҳатто маҳшарда!

1975

ЎҚ ПАРЧАСИ

Дийдор кўришарди дўст-қадрдонлар,
Даврада кезарди тантанали руҳ.
Хотирга тушарди уруш замонлар..
Бир жангчи сўз олиб деди шунда:
«Ўҳ..
Эсласам, ҳали ҳам зирқирар таним,
Умид узишганди дўстлар барчаси.
Орёлда фалокат босдию мани,
Юрагимда қолди бир ўқ парчаси.
Қолмадим, урушни охирлатдим ҳам,
Билмайман, каттами-кичикмиди ўқ,
Ўшанга ўттиз йил бўлмоқда кам-кам,
У парча юракка дам бергани йўқ...»
Сиз, эй ватанпарвар, олижаноб қалб,
Юрт дея жонини аямаган жон!
Шаъну шавкатингиз бир умр алқаб,
Ардоқлаб ўтса гар арзийди замон!
Сиз, эй мўътабар зот, мурувватли дил,
Суронга тўлдирган ер ила кўкни,
Ишонинг, табобат топиб такомил
Бир кун осонгина олгай у ўқни!
Фароғат топгайсиз, жони жафокор,
Моҳир жарроҳ қўли нималар қилмас?..
Аммоки, дунёда яна бир ўқ бор,
У теккан юраклар давони билмас!
Севги номин тутиб тотли, мазали,
Маънодор сўз ташлаб гоҳи-гоҳида,
Сизга ер тагидан боқиб ғамзали
Вужудга ларзалар солган чоғида,

Баъзан, ёгаётган ўқлар бамисол,
Дудоқлардан кинли сўзлар учган он,
Ўйлайсан, ё фалак, бу зоти аёл,
Қандай меҳрибону, қандай беомон!
Унинг отар ўқи биргина холос,
Ва лекин юракка ботгувси чуқур,
Сўнг юрак ҳовучлаб, моҳир тирандоз
Ҳимматин кутарсиз, балки, бир умр...
Жангчи оға, мумкин юрагингизни
Аритиб юборса ул ўқдан табиб.
Рост айтсам, даволай олгувси бизни
Фақат ул зарифу, фақат ул ҳабиб.
Қувонч ҳамдам шунда, қайғу ҳам шунда,
Замин ҳам ташвишли, осмон ҳам шаффоф.
Ишқилиб, охири хайрли бўлсин-да,
Фақат инсоф берсин, ўзига инсоф!

1974

* * *

Рост, севгинга тараф йўқ, жоним
Ловиллагай Осмон ила Ер.
Мен борман-да, йўқса дунёни
Кул қиларди сендаги меҳр!

Қаҳринга ҳам мен балогардон!
Мен бўлмасам, музалар коинот.
Бу жаҳонда қолмай тирик жон,
Бошланади янгидан ҳаёт...

1974

ИЛҲОМ ПАРИСИ

Ажаб, дўстлар, бўлибман ошиқ
Сочи узун ғаройиб қизга.
Ўйлайману, оҳ, завқим ошиб
Бериламан жунбушли ҳисга.
Бироқ севгим айласам изҳор,
Сўзларимга қулоқ солмайди.
Йигитларнинг ёридай, дилдор,
Гулдасталар берсам олмайди.
Боқмайди. Ё ёқмайди сўзим,
Ё севгани бошқа, аҳтимол,
Койинаман ўзимдан ўзим,
Кезинаман гумон ичра лол..
Қайга борсам, қалбимда ёлғиз
Ул қиз ўйи, ул чечак иси..
Кейин билсам, мен ёқтирган қиз —
Илҳом экан,
Илҳом париси!..

1958, Бекобод

БАЛЛАДА

I

1945

«Умидингни уз!» — деди жонон,
Карам қилмай ҳоли тангларга.

217

«Умидингни уз!» — деди жонон,
Оқ урди-ю, бош олиб ўғлон
Кетар бўлди олис жангларга.

Сарҳадлардан, тоғлардан ошди,
Дарёларни ўтди айланиб.
Сарҳадлардан, тоғлардан ошди,
Уқ отганда чақмоқ туташди,
Қалдироқлар қолди бойланиб.

Жангга кирди аламли туйғу,
Оёқости қилинган қадр.
Жангга кирди аламли туйғу!
Ет ўлкада ҳалок бўлди у,
Кўзларини юмди-я ботир!

Гул эқдилар қабр ёнига,
Оқ мраммардан қўйдилар ҳайкал.
Гул эқдилар қабр ёнига,
Қўшиқ тўқиб жангчи шаънига
Байрамларга бердилар сайқал...

II

1975

... Бир қиз келар тараб сочини,
Қарашида ҳавасли армон.
Бир қиз келар тараб сочини:
«Қандай бахтли қизнинг лочини —
Гул остида ётган бу ўғлон!»

Қиз жангчига қиёслар ёрин,
Қиёслару кўнгли тўлмас ҳеч.
Қиз жангчига қиёслар ёрин,

Назарида, унинг шунқори
Бу йигитдай машҳур бўлмас ҳеч.

Келар, келар, қабр узра турар,
Оқ мрамардан узолмайди кўз.
Келар, келар, қабр узра турар,
Хаёлида эса чарх урар
Минг андиша, истиҳола, сўз...

«Умидингни уз!» — дейди жонон,
Карам қилмай ҳоли тангларга.
«Умидингни уз!» — дейди жонон.
Оҳ урару, бош олиб ўғлон
Кетар энди олис жангларга...

1975

* * *

Сапамгул! Ухшашинг йўқдир жаҳонда,
Сен мангу яшайсан сирли маконда.
Балқиган жамолнинг кўргани онда,
Уялиб ловуллаш беради қуёш.

Сапамгул! Сочларинг эрк тимсолими?
Узин ҳар ён ташлар толим-толими,
Недандир хомтама ошиқ ҳолини
Ҳолингдай қорайтма, волим қаламқош.

Санамгул! Дилимни доғлама пинҳон,
Дилимни, йўлимни боғлама пинҳон,
Бургутга — осмон, полвонга — майдон,
Йигитга ёр керак, ёрга-чи, сирдош.

Санамгул! Башарнинг порлоқ фарзанди,
Исмингни ким айтса бўлгувси банди,
Бунча сеҳргарсан, тантисан, танти,
Битта жон сенгадир, омон бўлса бош.

Санамгул! Ухшашинг қани жаҳонда?
Жабру жафойингдай жабр қаёнда?
Зулм қил, не бўлса, майли, имконда,
Тоғликлар отгувси ахир фақат тош!

1973

* * *

Балки қудратлисиз, гум бўлган йиллар,
Бебаҳо кунларни қайтиб берарсиз.
Балки сиз сеҳрли, чақинкор йўллар,
Менга эҳтирослар раво кўрарсиз?
Йўқ-йўқ, бунинг барин мен истамасман!

Сизлар кўн дилкашсиз, бир дамлик дўстлар,
Тўкин дастурхонлар узра фидойи.
Сизлар ҳам офатсиз, махмура кўалар,
Қайноқ ҳисларингиз қилгай адоий.
Йўқ-йўқ, бунинг барин мен истамасман!

Қўнимин топмаган ширин хаёллар,
Бўм-бўш юрагимни овунтирган ҳис,
Эҳтирос, ҳаяжон, видо, висоллар..
Бир қалбнинг муносиб безаклари — сиз!
Йўқ-йўқ, бунинг барин мен истамасман!

Фақат бир маҳаллар бошим силаган,
Дўлвор юрагимга бахш айлаган роз,
Гоҳ силтаб ташлаган, гоҳо сийлаган
Илк севгим... илк севгим истайман холос!
Илк севгим... илк севгим қўмсайман холос...

1970

ҚИЗЛАР ЎН ЕТТИГА КИРГАНДА

Анҳорнинг бўйида ўлтирар қизлар,
Юракда қайнайди ноаниқ ҳислар.

Бўтана сув оқар лим-лим, лиммо-лим,
Сувдай олиб кетар қизлар хаёли.

Ўн еттинчи марта, ўн еттинчи бор
Шундоқ кириб келар қалбларга баҳор.

Бу гал қандай бўлур баҳор туҳфаси?
Нелар билан тўлур хотир саҳфаси?

Келармикин ўша ўтлуғ муҳаббат?
Зор, интиқ айлаган қутлуғ муҳаббат?

Рангоранг туйғулар айларми инъом?
Орзулар қатини очарми тамом?

Ва ё маъсумалар бағрин тилурми?
Ранжу изтироблар олиб келурми?

Ким билар? Ким жавоб бера олур? Ким?..
Бош узра осмон ҳам қараб турар жим.

Йироқ-йироқларга қочади шамол,
Бир нима деёлмай дунё боқар мол...

Фақат бўтана сув оқар лиммо-лим,
Фақат чувалади қизлар хаёли...

1978

Сен бир гулсан, гулки, уфор исларин
Шамолларга таратмаган, сочмаган.
Илтижоли эсса ел сарин-сарин,
Истаб туриб оғушни очмаган.
Сен бир шароб, қадаҳдаги лолағун,
Лим-лим тўлган, тўкилмоқни билмаган.
Тўкилса ҳам тўкилмаган мен учун,
Қатраси ҳам менга насиб қилмаган.

Фил лайчага деди: «Кўриб турибсан,
Нима толдинг мендай филга ҳуриб сан?»
«Ҳуришми...
Бу — менинг ишим!» — дер лайча.

«Сендайлардан қўрқмайман-ку, биласан,
Шуни билиб, акиллаб не қиласан?»
«Қўрқмасанг...
Бу — сенинг ишинг!» — дер лайча.

АЛЛА

Тун қоплар Ер юзин,
Чўл ҳам осуда.
Ухлай қол, жон қизим,
Пайтидир жуда.

Аста олиб қўйдим
Уйинчоғингни.
Еруғ нурлар кўмди,
Чаман-боғингни.

Сен туғилган чоғинг,
Чўл ҳам шодланди.

Ухлагин, чироғим,
Дилимнинг банди.

Баҳорий ўлкада
Барча билан жам,
Наҳорий ўлкада
Борасан сен ҳам.

Шивирлайди булоқ...
Чўл бирам сокин.
Аллалай вақтим чоғ,
Сен ором олгин.

Улғайиб ўсарсан.
Замонлар келиб,
Чўл кўксин безарсан
Битта гул бўлиб!

Ухлай қол, жон қизим,
Кўзинг уйқуда.
...Ухлайди Ер юзи,
Осмон осуда...

Иўл бўйида турарди тўнка,
Қоңиларди одамлар унга.
У-чи, дилда туярди ғурур:
«Бир чеккада ётсам ҳамки хор,
Одамларга кераклигим бор...
Кетмаётир бекорга умир!»

(Ҳазил)

Суманбарим, қайгурмагин ҳеч,
 Санамагил ташвиш деб буни.
 Шу ташвишинг дея эрта-кеч
 Қўзларимдан қувдим уйқуни.

Кундузлари йўқ менда тиним,
 Ҳар кун тургум субҳи саҳарда.
 Наҳот сен-чун топилмас, меним,
 Биронта уй азим шаҳардан?

Уртанамаи, ёнамаи ёлғиз,
 Шаҳри азим боқади лоқайд.
 Прописка бўлмаса, ҳой қиз,
 Қайтурмисан қишлоғингга, айт?

Қисматимиз бир экан, ҳайҳот,
 Чигаллигин, майли, қўятур.
 Юр, азизим, шу эрса ҳаёт,
 Кўрмаймизми бахт синаб бир қур?

Балки ишлар келар ўнгидан,
 Бахт ҳам кулиб боқар бизларга.
 Уй олармиз, ҳатто сўнгиди
 Вай бўлармиз ўғил-қизларга.

Гар шаҳарда йўқ бўлса уй-жой,
 Қўй, чиқмасин оҳинг фалакка.
 Кўк бағрида яшагандек ой,
 Прописка қилгум юракка!

Ҳеч чораси бўлмаса агар,
 Бу жойларни кетармиз ташлаб.

Қишлоқ бор-ку, майли шу шаҳар
Яшаб кўрсин, бизларсиа яшаб!

ОҲУ КЎЗИНГ

Термилар оҳу кўзинг, ёҳу, кўзим яйратгали,
Кўздаги қайғуларин қайғуларимга отгали.

Кўз қирин ташлаб шу дам ҳазрат Алишер оҳ чекиб
Лайлию Қайси юбормиш ишқ сириин ўргатгали.

Бу фалак юлдузу ой не-не нигоҳни ўйнатур,
Лек ёнар икки кўзинг икки кўзим ўйнатгали.

Термилар кўзинг, валеқ боқсам хумор уйқусидир,
Не илож, бечорамен чарх уйқусин тарқатгали...

Бул тараф келмоқда Машраб, ул фиғон ичра ҳануз,
Билмам уйқудин сеними ё мени уйғотгали.

Бир жафосига жаҳон мулкин сўраб олгай, ажаб,
Ёр, вафо борму десам, ёр истамас сўз қотгали.

Ёр, сени севдим ғурур-ла тарки ишқ айлай нечун?
Мен жаҳонга келмадим-ку минг гуноҳга ботгали!

* * *

Умр ҳам бир жойга бориб қолмоқда,
Жарангли келмоқда кўнгил наъраси.

Чунки сиз чорлайсиз бир чаман боғдай
Дўстларим давраси, дўстлар давраси.

Душман ёвузлиги душманликданмас,
Дўстиягдан айирар, усули шундоқ.
Сени зарра билиб этса хору хас,
Заррадан ҳам чоғроқ кўнгли бўлар тоғ.

Ишониб сирингни айтгувчи фақат,
Дўстлар борлигидан боши осмон бўл!
Дўстиягдан топ, деган сўзга йўқ тоқат,
Дўст топ, деб, дўст топ, деб юрган инсон бўл!

Севги ўтар кетар, кетар мансаб ҳам,
Ешлик ҳам мункиллар бир куни ҳолсиз.
Фақат дўстлик билан боқий бу олам,
Дўстлик қаримайди дунёда ёлғиз!..

КўНГЛИМ ГУЛИ

(Халқ қўшиқлари усулида)

I

Ҳув тоғларга қор тушар,
Боғларда анор пишар.
Қачон менинг тоғ қалбим
Сен боғ билан топишар?

Эй, тоғдаги мағрур қуш,
Совуқ тошга босма тўш!
Ҳув дарада бир қиз бор,
Естинининг ярми бўш...

Чўққидаги қоя тош
Ёлғизликдан эгар бош,

Яккаласа ёмғирлар,
Кўзларидан тўкар ёш.

Боғда ҳам бир танҳо гул,
Танҳоликда аёло гул,
Кўз ёшига юз ювар
Сўнгсиз гамларга машгул.

Сен ёлғизсан, мен — диққат.
Иккимизга йўқ шафқат.
Ўртамизда овора —
Сарсон бўлди муҳаббат...

Хув тоғларга қор тушар,
Боғларда анор пишар.
Бир кун менинг тоғ қалбим
Сен боғ билан топишар...

II

Боғ кезаман тунлари танҳо,
Ёндиради ўтлик муҳаббат.
Гули раъно, эй гули раъно,
Кўнглим гули ўзингсан фақат.

Шамолларга сўйлайман ишқим,
Табрик этар мени кенг жаҳон,
Бошим узра осуда-ю, жим
Жилмаяди юлдузли осмон.

Севишимни билади бари,
Бари билар дилдан суйганим.
Бу дунёда Мажнун сингар
Ўртанганим, ёниб-куйганим.

Уволимга қолмай десанг гар
Ташла бир бор кўзинг қирини.

Елғиз сенсан дунё бежабар,
Сен билмайсан кўнглим сирини.

III

ТЕРМАЛАР

Оҳу кўзи қийиқдир,
Бийрон тили тийиқдир,
Елғончи ёр дастидан
Бағри-дилим куюқдир!

Оққина олма экан,
Назаринг солма экан,
Ёр бўлса ўз йўлига,
Ўзингдан қолма экан...

Шохи синиб шафтоли,
Танг бўлибди аҳволи.
Ҳазир бўлинг, тутмасин
Биздақалар уволи!

Кўлдан ўрдак учибди,
Нимадандир чўчибди.
Ёрим қошин қароси
Юрагига кўчибди.

Хирмон сомонсиз бўлмас,
Кўнгил гумонсиз бўлмас,
Бу беш кувлик дунёда
Умр армонсиз бўлмас.

IV

Бу баланд тоғ тепасига
Чиқса, тушиб бўлармикин?

Икки дил ҳам мисли ўтдир,
Бирга қўшиб бўлармикин?

Икки дилни қўшсалар-ей,
Лов-лов ёниб кетмасмикин?
Шуъла сочиб алангаси
Фазоларга етмасмикин?

Шуъла сочиб алангаси
Еритгуси тунларни ҳам.
Ҳижрон қолур бир чеккада,
Бир четда мунг, бир четда ғам.

Қўл ушлашиб юрганда биз,
Рашик айласин олам ўзи.
Тилларига зўр берганлар
Кўрсин, кўриб куйсин кўзи!

Элда кўкрак кериб юрмоқ
Кўнгилда бор, кўнгилда бор.
Дунёларни забт этарман
Енгинамда сен бўлсанг, ёр!

V

Ойдай тиниқ, кундай ёруғ жамолинг.
Кўз олдимда кеча-кундуз тимсолинг.
Сени ўйлаб хаёлларим толади,
Хаёлимга дармон яна хаёлинг.

Камалакнинг қўшилишган ёйига
Термиламан кўркига, чиройига.
Келарми деб оқиб бир тола сочинг,
Тўр ташлайман Шаҳрихоннинг сойига.

Юрсанг борлиқ олам байрам қилади,
Гуллар яшнаб, қушлар ҳар ён елади.

Эпкин эса ўзида йўқ бахтиёр
Нафасингни менга олиб келади.

Лолаҳойи ранг-баранг гулбоғларим,
Дардинг билан хуррам эрур чоғларим.
Бу жаҳонда ўзинг борсан, бас менга,
Бўлмагай ҳеч дилгинамда доғларим.

VI

Мен қайтарман қишлоғимга,
Униб-ўсган гулбоғимга.
Парвонадай урилгани
Ениб турган чироғимга.

Дилгинамда соғинчим бор,
Танҳо ўзим кезарман, ёр.
Ҳавуз мактаб чорбоғида
Шовуллар биз севган чинор.

Учирма қуш бўлдикми ё,
Бир ширин туш бўлдикми ё,
Парвоз этдик турли тараф,
Учдик-кетдик биз бепарво.

Олисларда ҳориб юрдим,
Кўп элларни бориб кўрдим,
Баридап ҳам зўр экансан,
Зўр экансан, она юртим!

Ахир сенда мисли баҳор,
Ўсиб бўйга етди дилдор.
Қаердасан, эй қиз, бугун
Қаердасан, сўлим нигор?
Мана кўча чароғондир,
Хаёлларим фаровондир.

Фақатгина сен йўқсан, сен,
Йўлингда кўз нигорондир.

Қайтмасмисан қишлоғингга,
Униб-ўсган гулбоғингга,
Парвонадай урилгани
Ениб турган чироғингга?..

1972

БУЛБУЛ

Булбул чаманларда айласа наво,
Ўғлон бобосидан сўрайди нуқул:
«Овози яхши-ку! Нимага, бово,
Фақат баҳор чоғи сайрайди булбул?»

Чол кулар: «Биларсан уйлик бўлганда,
Бир куни бошингга тушар бегумон».
Аmmo булбул зорли чах-чах қилганда
Яна бобосини тинчитмас ўғлон.

«Билиб ол!— дейди чол.— Булбул ҳам ёр деб,
Кечалар чарчамай сайраб чиқар маст.
Ерига етишгач, ташвиши ортиб
Шўрликнинг сайрашга вақти ҳам қолмас!»

1973

СЕН...

Сен бир гулсан, гулки, уффор исларин
Шамолларга таратмаган, сочмаган
Илтижоли эсса ел сарин-сарин,
Истаб туриб оғушини очмаган.

Сен бир шароб, қадаҳдаги лолагун,
Лим-лим тўлган, тўкилмоқни билмаган.
Тўкилса ҳам тўкилмаган мен учун,
Қатраси ҳам менга насиб қилмаган.

Сен бир кўзгу, опноқ тонгдан тиниқроқ,
Тун ярмида ёнган юлдуз нуридай.
Жамолинга термуламан мен, бироқ
Кўзим кўрмас сени сеҳринг зўридан.

Сен бир қўшиқ ҳиссиётли, туғёнли,
Оҳанглари серфусуну сержаранг.
Куйлай дейман кўнгилдаги имон-ла,
Кўнгилнинг ҳам, овознинг ҳам ҳоли танг.

Сен бир орзу, милтираган олисда,
Гарчи ўзга томон элтар йўлларим,
Мажлисингни, висолингни дил истаб,
Қўл чўзаман, аммо етмас қўлларим.

Сен — пиятсан, сен — умидсан, сен — ҳаёт,
Борлиқ-йўқлик ғамларини емассан.
Сен — роҳатсан, фароғатсан умрбод,
Фақат менинг жонимга жон эмассан!

1973

Заъфарон боғларни оралаб юрган
 Тўлишган аёлга ўхшаб кетар куз:
 Хаёт салмоғин ҳам чамалаб кўрган,
 Турмуш лаззатин ҳам тотиган гулюз.

Гарчи қолиб кетди оловли ёшлик
 Умрининг ўткинчи баҳор, ёзида,
 Ҳали қарашида пинҳон бебошлик,
 Завқларга сирдошлик бор пардозида.

Табиат! Аёлга бахш этгил ҳуқуқ!
 Ҳозир у не йўлни тутмоқни билмас:
 Қаҳратон қишга-ку қўл бергиси йўқ,
 Нурли ёз қўлин ҳам қўйгиси келмас..

1973

СЕНГА БАҒИШЛАНГАН СОНЕТЛАР

1

Мен сени севардим севгандай гулни,
 Ортиқ даражада қўйгандим бино.
 Маҳлиё этардинг ошиқ кўнгилни,
 Нозли қўлларингга қўйганда хино.

Ҳижронли дамларга бўлмиш ошино,
 Соҳру ситамишга шайдо бу қулни
 Бир сийла—қўксига аста бос қўлни,
 Сўнг қўйиб юрмассан қўлингга хино.

Ҳасадгўй дугонанг қўлингни кўриб:
 «Қаердан тондинг?— дер.— Шу ёшга кириб,
 Бундай зўр хинони учратмовдим мен!»

Мамнун жилмаясан, ловуллар юзинг,
Дейсан: «Топганим йўқ.. Бор эди ўзи..»
Хино сифатини сен биласан, сен!

2

Сочинг тараганда ойнага боқиб,
Дедим: «Ҳа, қизларнинг қирқта жони бор».
«Йигитлар жони-чи, — дединг тутақиб, —
Унта-ю, ўқлогдек, қилмагудек ор!»

Мен-ку фидойилик қилмоққа тайёр,
Тантилик бобида бормикин рақиб?
Бир тола сочингга юрагим ёқиб,
Унта жонимни ҳам этгайман нисор!

Жабрингга ҳад билмай хунобман яна,
Кўйингда ётибман ўздин бегона,
Унтадан битта ҳам қолмади жоним.

Худди шундай кўнда чарх урган бургут,
Еларкан, самога тополмай ҳудуд —
Узин ерга отар қуриб дармони.

3

Уммондай хаёлинг айлайман эъоз,
Орзу-умидларинг хўп авайлайман.
Дилингда жунбушга тупса аҳтирос,
Мен ҳам юрагимни шунга шайлайман.

Қошу қабоғингга доим қарайман,
Ки, бугун об-ҳаво ёзми ё аёз?
Имо эт, керак-са, маҳбусларга хос
Ҳатто қўл-оёғим ўзим бойлайман.

Қушлар юраверсин озод фазода,
Шамол елаверсин арзу самода,
Уларнинг ишқи йўқ, эрки бор фақат.

Менга эрк на ҳожат, на ҳожат менга
Интилиб, ялиниб-ёлвориб сенга
Тошиниб яшамоқ — буюк саодат!

4

Гардиш ичидаги суратингга гоҳ
Орзиқиб тикилсам, ҳайрон қоласан.
«Ахир ёнингизда юрибман-ку соғ!»—
Дейсан-да, одатим ёмон оласан.

Шўхлик, соддалиқда ҳали боласан:
Бу—сурат эмас, йўқ! Бу—нажот, паноҳ!
Қишда аҳволимдан шу эди огоҳ,
Олис эканингда мисли лола сан!

Ҳамма гапларимга унарди сурат,
Аччиқ-чучукка ҳам кўнарди сурат,
Дилимга ботгувчи сўз демасди ҳеч.

Сен-чи гиналардан ясабон қалқон,
Қора қошларингни айлабон камон,
Тилингнинг учида тутасан қилич!

5

Тамом! Умид қилмоқ энди бефойда,
Энди икки ёққа кетган йўллармиз.
Эҳтимол ногаҳон кўришган жойда,
Етти ёт бегона каби бўлармиз.

Энди ҳижронларга ҳижрон улармиз.
Ўтмишни ўгириб қолсак кун-ойда,

Унда ўзни кўриб камалак, ёйдай,
Гоҳ ширин йиғлармиз, аччиқ кулармиз.

Шундоқ: эсга олиб кечмишин кам-кам,
Сусайган қалбига куч бериб алам
Аччиқ кулганида борлиқда қиш-қор,

Кўриб, пар-пар бўлиб бутун бардош,
Томлардан томаркан чак-чак кўз ёши,
Беҳол, ширингина йиғлайди баҳор...

1973

ЧИНОР

.Шарқона удум бу: қадаҳдан олдин
Нақл келтирурлар бўлсин деб ибрат.
Мен дўстлик қадаҳини қўлимга олдим,
Сўзлайман, тегибди менга ҳам навбат.

...Бир чинор ўсарди Кашмир шаҳрида,
Подшо Аврангзебнинг севган чинори.
Давлат ишларини қўйиб нарида
Тез-тез бурар эди шу ён тулпорин.
Ногаҳон битта шайх кўнглини ёрди:
«Ҳеч ҳам тилим бормас сизга айтгани,
Балдаи Кашмирда зўр масжид бор-ку?
Ибодат маскани, тоат маскани...
Ениб кетмиш! Кечир, э парвардигор!..»
Подшо сапчиб турар ўридан шу он:
«Унинг ёнидаги чинор-чи, чинор?
Чинорга не бўлди? Тез айланг баён!»
«Чинор бут! Чинорга ўт тушгани йўқ!»
«Хайрият!»— дер подшо.
Хай-ё, бу калом
Аъёни салтанат, аъёни қутлуғ

Шайхларни ҳайратга солганди тамом!
Ибодат маскани бўлса-ю кул-кул,
Бу мудҳиш хабарга қилмасдан парво,
Қандайдир чинорни сўраб турса ул...
Шаҳаншоҳ динидан қайтдимикин ё?
Сўнгроқ сўрадилар буни подшодан.
Подшо кулиб деди: «Аён кўрурман:
Ибодат маскани ёнса мабодо,
Сизга юзтасини тиклаб берурман.
Аммо билинг, ёниб кетсами чинор...
Гарчи зўр подшоман, узундир дастим,
Гарчандки истасам, этсам ихтиёр,
Битта чинорни ҳам тиклай олмасдим!..»

Дўстлик!

Сен чинорсан, бўй-басти улуғ,
Уса бер бақувват, белинг толмасин!
Шундай чинор бўлки, зўр, заволи йўқ,
Истаса, подшо ҳам тиклай олмасин!

1974

* * *

Хатларни аямай йирта бошларсан,
Ёқиб юборарсан қўймай парчасин.
Шўрлик суратларни қийиб ташларсан,
Майиб-мажруҳ этиб барча-барчасин.

Даврада кечганда байрам айёми,
Эски оғайнилар бўлишганда жам,
Қунту чидам билан ўшанинг номин
Дўстлар хотиридан ўчирарсан ҳам.

Унутдим, даярсан, ширин куларсан,
Ясама роҳатдан яйрарсан, аммо

Юракдан чиқмаса қандоқ қиларсан,
Бу дардли юракка қайда бор даво?

1974

* * *

Емғир ёғар майдалаб,
Мусаффордир боғлар ҳам.
Шаффоф томчига қараб
Сени эслаймав, санам.

Икков бирга бўлган он
Емғир шундай ёғарди.
Гуллар тараниб алвон,
Балдоқчалар тақарди.

Чехранг яшнаб кетарди,
Томчидай тиниқ жамол.
Сирғанг ялт-юлт этарди
Емғир томчиси мисол...

Емғир томчиси мисол
Талшиндик олам сари.
Бизни чорлади иқбол,
Орзуларнинг йўллари

Йўллар экан хилма-хил,
Хатар экан сафарлар,
Юрар манзилма-манзил,
Мағлубият, зафарлар...

Дийдор кўришмоқ гумон,
Қайда энди хаёли?..
Яшасак-да ёнма-ён
Икки сирғанг мисоли...

1974

«Ер-ёр» жаранглайди тун-кечаларда,
Тинмас чилдирманинг пақ-пақ овози.
Чўкиб қолиб борар кенг кўчаларда
Шодликка бар берган йиғи парвози.

Хувиллаб кузатар ҳовли-ю хона,
Райҳонлар бир ёқда — бошларин эгиб.
Бағри узилганин сезару она
Ўлтирар жолаваши кўзларин тикиб.

«Ер-ёр» жаранглайди тун-кечаларда...
«Ер-ёр» қулоғинга эшитилган он,
Билмайсан, қалбинга тушар-да ларза,
Йиғлагинг келади, бесас, беармон.

Оҳ, она ҳис этган тотли изтироб!
Оҳ, қизнинг қувончи, турмуш йўриғи!..
Ифода этолур на сўз, на рубоб,
Елғиз ифодаси — йиғидир. Йиғи...

1975

Ошноқ қоғоз бор эди.
Ошноқдан ҳам оқ,
У назардан нарида
Ётарди бироқ.

Ногоҳ шоир келди-ю,
Шеър битди унга!
Қоғоз юзи қорага
Бўялди шунда.

Энди унга боқмасдан
Утолмас ҳеч ким.
Боқару узоқ-узоқ
Кетолмас ҳеч ким!

Оқ қоғоз қора кийиб
Чекканда фиғон,
Ажаб, шоир шаънига
Уқилди дoston...

1976

САККИЗЛИКЛАР

* * *

Йўл четида турибди бир қиз,
Бирин-кетин ўтар одамлар.
Ким жуфти-ла, ким эса ёлғиз,
Ўз ишига кетар одамлар.
Қиз юзлари ёнар лоладай,
Ҳижолатин боиси: гўё
Ўтар эди бу ердап атай
Барча бўлиб унга маҳлиё...

* * *

Сурон солар бузгунчи бўрон,
Булутларни овора қилар.
Дам у ёнга ҳайдар, дам бу ён,
Юлқир, тортар, садпора қилар.
Сир бой бермас барибир булут,
Хурпаяр у ваҳмали. Бироқ
Унинг аянч ҳолини кўриб,
Хаҳолайди момақалди роқ.

Мурғак бола иштиёқ билан
Онасидан тинглайди эртак:
...— Узун бўйли маймоқ дев бирдан
Чиқиб қопти худди шу ерда!..
Қўллариши мушт қилар бола,
Манглайида резгиланар тер.
Кўзлари ҳам чақпар шу палла..
«Қани энди, ҳой, дев, келавер!»

* * *

Боғлар саҳни — хазонларга кўшк..
Заъфар барглар чирт-чирт узилур.
Йўлкаларга юраги бўм-бўш
Ҳорғин фасл дарди ёзилур.
Эҳ, бу дардлар қай дилга малҳам?
Балки бўм-бўш қалблар оладир?
Йўқ, бу дамда бўм-бўш қалблар ҳам
Ўз дардлари ила тўладир..

1976

ЭПИТАФИЯ

Ундан сўрадилар эпитафия.
Шоир ёзиб берди жўшқин ва равон.
Айниқса, жарангли чиқди қофия:
«..Ҳеч кимнинг умри ёш бўлмасин хазон».

Кунни кун демайин, тунни тун демай
Хаттот ҳам мармарга бир ой ўйибди.
Сўнг шеърнинг тагига, билибми билмай,
Авторнинг номини ёзиб қўйибди.

Мана, қабр тоши турибди чўкиб,
Зар лавҳа қуёшда ёнар бир жаҳон.
Мозорга келганлар бу шеърни ўқиб
Кимнинг ўлганини билолмай ҳайрон...

1977

* * *

Агар шуълаларга бўлсам маҳлиё,
Дилимдан отилса ўтли бир калом,
Шуъла деб ўйлама, ўйлама асло,
Орзу-армонингдан бари бу илҳом.

Дашту саҳроларга сифмаган бўрон
Шахту шиддатига тўхталсам агар,
Бўрон деб ўйлама, балки беомон
Ғазабингдир, халқим, қаҳринг муқаррар!

Агар чўнг самони кийган тож мисол
Азамат қуёшга айласам таъзим,
Қуёш деб ўйлама, эй умри ҳалол,
Меҳринг бу, меҳрки, дарёи азим!

Зангори осмонга тикилиб гоҳи
Ҳадди йўқлигидан сўзласам мағрур,
Осмон деб ўйлама, сенинг даргоҳинг,
Кенг феъл эканлигинг тимсоли эрур.

Агар роҳатингни куйласам ошкор,
Ҳузур-ҳаловат деб битсам агар шеър,
Ҳузур-ҳаловат деб ўйлама зинҳор,
Сенинг меҳнатинг бу, бу — сен тўккан тер!

Агар... жимиб қолсам гунг-лол монанд маъ.
Тилдан қолдимми деб чекмагил ғиғон!
Йўқ, мен қиёсингни излаш-ла бадман,
Топмасдан қўймайман, жон Ўзбекистон!

1979

ЯШИЛ РАНГНИ СЕВАМАН

Яшил рангни севаман!
Ана кезмоқда баҳор,
Гоҳ тебраниб чечакдай,
Гоҳ қушлардай талпиниб.
Ҳеч кимга сездирмасдан
Қуппа-кундузи ошкор
Яшил ранга бўляйди
Ариқларнинг лабини.

Ўтин қалаб ўчоққа
Ўрик қайнатар она,
«Илик узилди» кунлар
Шарбати бўлур дармон.
Она қабрингизда ҳам
Майсалар унди яна,
Тағин баҳор сепини
Езаётир беармон.

О, афсунгар баҳорим,
Нафасингда ҳикмат бор,
Қандай очилганин ҳам
Билмай қолар бинафша.

Беш кунлик давронидан
Мағруру беихтиёр
Ўзин бозордан олиб,
Бозор солар бинафша.

Очилмоқ вақти келди,
Очиламан, дер, энди,
Ибо сақлаб қирларда
Ниҳон ётган лолалар.
Ўйнай деса шахтига
Торлик қилиб Ер энди,
Осмонларга ютоқиб
Варрак боғлар болалар.

Яшил рангни севаман!
Оҳ, қандай соз ул санам
Кийиб олмиш бошига
Тож мисоли толбаргак.
Мен севаман! Демак, бас,
Мангуликдир бу олам,
Гуркирак бўлур баҳор,
Табиат бўлур барҳақ!

1979

БИР ЎПИЧ

Хурсанд ўлтиришар йигит-қиз боғда
Ўтган-кетган ҳавас билан қарайди.
Йигит айлантриб гапни узоқдан
Қиздан биттагина ўпич сўрайди.

«Кеча олувдингиз... — ноз қилади қиз. —
Шохингиз чиқарми, бир ўпган билан?»
«Чиқади! Чиқади! Мана кўрасиз!» —
Йигит жавоб айлар завқ-шавқи балад.

Ажабо, шох чиқса... Наҳот, чиқса шох?
Ҳазилга ўхшамас йигит гаплари.
Алданишга мойил қиз ҳам баногоҳ,
Оҳиста бўсага тутар лабларин.

Фақат шуни пойлар йигити тушкур!
Бўса чақмоқ янглиғ қисқа бўлса-да,
Йигит вужудига югуради нур,
Бир бойиб олади ўтли бўсадан!

«Қани шох чиққани?— қовоғин уйиб
Қиз дейди:— Е ўша алдашми тағин?»
«Йўқ! Йўқ! Мана!»— йигит бошига қўйиб
Шох қилиб кўрсатар икки бармоғин.

Муҳаббат — ғаройиб, кўнгилларга зеб,
Унинг ихтиёри бари бу ишлар...
Начора, севгимас, шох чиқарми деб,
Қурбон бўлиб кетди не-не ўпичлар!

Менинг-ку йўригим бошқача, жонон,
Ҳақнараст одамман, менда инсоф бор:
Қайноқ ўпичларинг ҳеч қачон, инон,
Қурбонлар сафига қўшмайман зинҳор!

1979

МАНГУЛИК НАФАС

(Ҳамид Олимжон хотираси)

Машъум ҳалокатга учради шоир,
Изтироб ичида тўлғанди қалблар!
Шоир ётар, нафас олиши оғир,
Сўз демас, демоққа қодирмас лаблар...
Изтироб ичида тўлғанди қалблар!

Чақиндай келади ғамдидә бәри,
Нафаси оғзига тиқилар оғир:
«Мен қаерда әдим, соҳибқарорим,
Нега бұллолмадим ёнингда ахир?»—
Нафаси оғзига тиқилар оғир...

Оҳ!... Шоир дунёдан юмаётир күз,
Суюкли ёридан бўлмоқда жудо.
Қолмоқда қанчалар айтилмаган сүз!..
Күзлардан ёрилар унсиз бир нидо!
Суюкли ёридан бўлмоқда жудо...

«Дилбарим, кел!»— деди шоир бемажол,
Меҳрибон дилдори эгилди аста.
Енма-ён турарди кечмиш — истиқбол,
Қўшилишиб кетди шунда нафаслар!
Меҳрибон дилдори эгилди аста.
«Бас!— деди.— Нафасинг менга кифоя!
Мен энди, Зулфиям, ўлмайман асло!
Энди умримизга йўқдир ниҳоя,
Замонлар, замонлар тургунича то!
Мен энди, Зулфиям, ўлмайман асло!»

Масиҳо нафасли суюкли дилдор
Қалбида то ҳануз жаранг берар сас:
«Ўлмайман... Ўлмайман. Ўлмайман зинҳор!»
Мангу бўлиб қолди энг сўнгги нафас!
Ҳануз ёр қалбида жаранг берар сас!..

1979

Тонг билан уйғондим, товланди саҳар,
 Оҳ, саҳар тўлғанди муаззам шаҳар:
 Шаҳар узра елар зафарли хабар!
 Сендан хабар кутиб бўлдим-ку илҳақ,
 Азиз она халқим, азиз она халқ!

Олтин далаларнинг зилдай қутқуси
 Пардай кўпгилларда макон тутгуси,
 Не тонг, ҳаволанса ўзбек туйғуси,
 Кезса дунёларни мисли кўкда барқ!
 Азиз она халқим, азиз она халқ!

Бунда меҳнат қилар қуёшнинг ўзи,
 Сир — Аму, икки дўст, қурдошнинг ўзи,
 Тоғлар янглиғ қоим бардошнинг ўзи,
 Роҳат-фароғатга йил бўйи бефарқ
 Азиз она халқим, азиз она халқ!

Ғўза — тилсиз гўдак, гўдак бамисол
 Қўлга қараб турар сассизу беҳол,
 Бир боқишдан дардин билиб, англаб ол!
 Мунис қалбинг бордир, меҳрибон филҳақ,
 Азиз она халқим, азиз она халқ!

Ўзбек сўз бегидир, дилга этса жо
 Бас, айтар сўзини айлагай адо,
 Битта чигитни деб йигитлар фидо,
 Қизларинг меҳнати қошингда барҳақ,
 Азиз она халқим, азиз она халқ!

Ажабмас, чарх урса фазогир фарзанд,
 Оқ олтин тоғ ўрса тоғларга пайванд,

Ҳимолайдан баланд, Помирдан баланд!
Ёқа тутиб қолмиш, жаҳон, фарбу шарқ,
Азиз она халқим, азиз она халқ!

Эй, умри покиза нурга тўлуғим!
Қабул эт таъзимим, менинг қуллуғим!
Тўйга изн берсин юртнинг улуғи!
Шодлик, кўнгилларда қўзғол энди, қалқ!
Азиз она халқим, азиз она халқ!

1979 йил 26 ноябрь

ОЛИМПИА УЙИНЛАРИ

Олимпия ўйинлари — ҳаётдай қизғин,
Кўнгилни тортар.
Мудраб ётган туйғуларинг йўқотиб тизгин,
Кенг қулоч отар,
Кўнгилни тортар.

Ана, биров югурмоққа, эътиқод билан
Шайланар аста.
Ютиб чиқсам, номим бўлса ҳаммадан баланд
Деган ҳавасда,
Шайланар аста.

Ана, биров қиличини яланғоч айлаб,
Саваш қурмоқчи.
Ана, биров ўзидан ҳам баландга сакраб
Кўкрак кермоқчи,
Саваш қурмоқчи.

Биров эса найзасини отибон олис,
Шараф топсам дер.
Биров эса ҳакам — барин кузатиб, холис —
Бўлмоқ ғамин ер.
Шараф топсам дер.

Биров боксада — мушт тушириб моҳир ва чаптаст
Олқиш олмоқда.

Биров эса томошабин — завқдан бўлиб маст
Қарсак чалмоқда,
Олқиш олмоқда.

Сен кимсан, эй ҳакаммисан, томошабинми?
Курашчимми ё?

Не танладинг? Танлаганинг қатъий ва чинми?
Қатъий ва аъло?
Қатъий ва аъло?

Ҳакамлик-ку қўлдан келмас, удда қилолмай
Замон ҳатто лол.

Бу — қуёшни узиб олсам ердан қўзғолмай —
Янгли бир хаёл,
Замон ҳатто лол...

Томошабин бўлма, сени шунга йўйганлар
Асли бадбиндир.

Ҳаётидан умидини узиб қўйганлар
Томошабиндир,
Асли бадбиндир.

Сенинг жойинг, дўстим, билгил, сал ўзгачароқ:
Имон неники —

Фармон этса, ижро айла! Манглай бўлур оқ,
Замон — сеники!
Замон — сеники!

Ҳолибликни тан олади бу ҳаёт фақат,
Бу ўйин, ўйин...

Бир чеккага итқитади сени бешафқат,
Гар эгсанг бўйин,
Бу ўйин, ўйин...

Жоним олиб, бизга тағи «жон», дейдиларму?
 Жонинг, жоним, жонима дармон, дейдиларму?

Лаб устида якдонаи холингиз бордир,
 Хол эмас у, жон қушига дон, дейдиларму?

Асли ани кўрмакка йўқ тоқат, демишлар,
 Сўз десалар, ҳай-ҳай, парижон дейдиларму?

Икки дилни эзма, ҳижрон, ўртага тушма,
 Бузғунчилар ўртада сарсон, дейдиларму?

Сайлаб сени минглар ичра мағрур бу Али,
 Мадҳинг атар эл аро дoston, дейдиларму...

1980

«РАМАЯНА» ОҶАНГЛАРИДА

(Туркумдан)

Узоқ йиллар давомида қадимги ҳинд эпоси «Рамаяна»нинг ўзбек тилига таржимаси устида иш олиб бордим. Шу муносабат билан жуда кўп китоблар ўқиб чиқдим, ҳинд ҳаёти, халқ афсоналари, мамлакат тарихи, ведалар олами, улуғ сиймолар кечирган умрлар — бари, бари менинг хаёлимни чулғаб олди.

«Рамаяна»—шундай бир асарки, уни ўқиб таъсирга тушмай илож йўқ. Бу уни ўқиганда пайдо бўладиган ҳолат. Йиллар давомида бундай ажойиб асарга ошно бўлиб, уни ўз тилига ўгирмоққа чоғланган, меҳнат қилган ижодкор эса унга иқтибос боғлаб шеърлар ёзмоғи табиийдир. Ушбу «Рамаяна оҳангларида» туркуми шу тариқа дунёга келди. Бу фантазияларга бой, тафаккури беиҳоя кенг, инсон нигоҳи илғай олмас, шундай бир сеҳрли эпосни дунёга ҳадя этган улуғ ҳинд халқига миннатдорчилик туйғусидир, шукроналик белгисидир.

Зангор осмон, ям-яшил ҳаво,
Мовий тусда Дондак ўрмони...
Тапҳо борар Валмики доно
Хаёлида Рама достони.
Тўхтаб қолди шоир баногоҳ,
Қулоғига чалинди-да сас:
Дарахт узра бир жуфт қашқалдоқ
Чирқилларди шодмон, басма-бас.
Гоҳ модаси потрарди хушнуд,
Гоҳ сўнаси учиб-қўнарди:
Унут эди, кенг дунё унут,
Васлу висол ичра ёнарди!
Писиб келар сайёди санг дил,
Мўлжал қилар нияти ёвуз...
Бас, бас, қушчам, роҳатдан тийил,
Фароғатдан энди илик уз!
Атрофинга боқсангчи бир бор!
Париллаб ўқ отилган заҳот...
Модасини бўзлатиб зор-зор
Ерга қулар сўнаси... Ҳайҳот!
Титраб кетди Валмики доно,
Уртар эди алам ва афсус.
Не демакни билмас шу асно,
Пурғазабки, тилга келмас сўз!
Сўнг нелардир деди пичирлаб,
Қарғавани кейин англади:

Дуоибад сўзлари, ажаб,
Шеърий сатр бўлиб янгради!
Шеър яралди дунёда илк бор,
Илк бор оҳанг шаклга кирди.
Ва майдонда қолди устивор,
Кураш деган фаслга кирди!

Кўнгилларнинг сийловисан, Шеър,
Еруғ дардлар ила тўлуғ сен.
Эзгуликнинг яловисан, Шеър,
Ёвузликка отилган ўқ — сен!

ҚАСОСЛИ ДУНЕ

Рама кетди Дашаратҳа кўнглини ғашлаб,
Волидаси Қовшалайнинг кўзини ёшлаб.
Кетди ғамгин, ғамгузори Ситани бошлаб,
Элу юртни ёнар-ёнмас ўтларга ташлаб,
Ўтларга ташлаб.

«Ҳайҳот!— деди Дашаратҳа, пуркуч шаҳриёр,—
Эй — тангрилар, манглайимда не ёзиғим бор?
Рама ўғлим тахтим олса эдим бахтиёр,
Бу не ҳолки, қувдим уни мен ўзим, бадкор!
Мен ўзим — бадкор!..»

Бир воқеа ҳаёлига келади шунда:
Паст-баландга парво қилмас ёш эди унда,
Қай бир кундир у шикорга отланди тунда,
Тунда балқир Сарою¹ ҳам ажиб ғусунда,
Ажиб ғусунда...

Бутазорда биқинганча пойлар, мана, ов,
У овозни ура олар мерган эди дов.

¹ Сарою — дарё номи.

Шу дам гүё бир фил келиб соҳилга, дарров
Хартумини сувга солди, босмоққа чанқов,
Босмоққа чанқов.

Қулқиллаган шу овозни нишонга олар!
Зар патли ўқ соҳил томон шувиллаб қолар!
Бирдан келар «иҳ!», «ух!» деган ингроқ садолар,
Дашаратқа пастга тушар, назарин солар,
Назарин солар...

Оҳ, отгани — одам экан, зинҳор эмас фил!
Чол-кампирнинг ёлғиз ўғли, дуркун ва норғул,
Сув олгани кўза тутиб, келибди соҳил...
Шаҳзода лол: «О, Вишну!» — дер, кўнгли ҳам хи-
жил,

Кўнгли ҳам хижил...

Дуоибад қилди шунда чол-кампир уни:
«Эй, шаҳзода! Пайт келади, билиб қўй шуни,
Уғлонингдан айри тушиб, сен ҳам бир куни
Куйиб-куйиб кул бўласан, чекиб ҳажрини!
Чекиб ҳажрини!..»

Чол-кампирнинг сўзларини эслаган асно,
«Воҳ!» — дер подшо. Бандаликни келтирар бажо...
Яхшиликни билмаймизу, қадимдан аммо
Евузликнинг қайтими бор, қасосли дунё!
Қасосли дунё...

СИТАНИНГ ҚАСАМИ

«Эй, Равана! Сенга ёр бўлмоқ тугул,
Босган изимни ҳам кўрмасман раво.
Менинг ёрим Рама, Рама мард ўғил,
Қўллар уни ўзи соҳиби само!»

Сенга боқайинми шайдо кўз билан,
Пинҳон айлайнми ширин табассум...

Шундоқ сўзни дединг қайси юз билан?
Билгил, давлатингга йўқдир ҳавасим!

Онт ичай: гар сенга жилмайиб боқсам,
Битсин ўшал заҳот бахтли кунларим!
Пешонамга лаънат муҳрин боссин ғам,
Ич-ичимга урсин ваҳший унларим!

Жазо берсин, ҳайҳот, улуғ тангрилар,
Зинҳор зор этмасин садақамга ҳеч!
Аждодларим эса тентиб, гангираб,
У дунёда жанжал қилишсин ҳар кеч!

Дон сочсам, қалбимга солиб аламни,
Чириб кетсин, майли, униб-унмасдан.
Четлаб ўтақолсин ёмғир даламни,
Битта томчиси ҳам иниб-инмасдан!

Ҳали тугилажак авлодларим ҳам,
Йитсин келмай туриб туғилмоқ фасли!
Нур сочмай қорайсин офтоб ростакам,
Ҳаволар бўғилсин, диққинафасли...

Вафо деган гулнинг япроғи нафис,
Хиёнат бўрони совургай осон.
Аммо иддаойинг бекор ва нафсиз,
Сен — бир хас, мен — баладд бамисли осмон!

Мен — Сита, эгатдан туғилганман-ку,
Эгатдай тўғридир Она-ер қизи!
Маъбуда Лакшмий, бас, ардоқлар мангу,
Мангуга асрагай Вишпунинг ўзи!»

ҲАНУМАЪН ВА СИТА

Уммон узра учиб ўтди Ҳанумаън,
Булут янглиғ кўчиб ўтди Ҳанумаън,
Буюк Рама илтижоси дилида,
Дўст деб жондан кечиб ўтди Ҳанумаън.

Елдай бўлгин, хилват ўрмон қолмасин,
Йўл қолмасин, сарой, қўрғон қолмасин.
Кўз илғамас шарпа каби шаҳар кез,
Кейин дилда чексиз армон қолмасин.

Сита қайда, ул моҳитоб кўз олар?
Сита десанг оламдай ғам қўзғолар.
Куйиб қолди шўрлик шундай бир ўтда,
Исинмоқда энди унда ўзгалар.

Ситани деб, қараб-қараб Ҳанумаън,
Дарахтлардан борар сакраб Ҳанумаън.
Ашўказор ўрмон ичра ниҳоят,
Муштипарни турар сўраб Ҳанумаън.

Ҳ а н у м а ъ н

«Рама нотинч, кўнгли яримта, узук,
Берди хоси ҳотамини — зар узук.
Бу — узукдай аҳдим маҳкам дегани,
Узукни ол, тузукми, кўзи сузук!

Шай маймуну зўр айиқлар лашқари,
Буюк Рама — ул лойиқлар сарвари.
Соҳибжамол, ўз сўзингда турдингми?
Раванага ён бердингми ё пари?»

С и т а

«Үйлай дедим, қирқ кун муҳлат сўрдим мен,
Демадим ҳеч пешонамдан кўрдим мен.
Мен — Ситаман, Она-ердан туғилган,
Ет ёндошса, тупроққа юз бурдим мен.

Кўйлагимнинг бурмасида бир тош бор:
Тош бўлганда ақиқу лаъл, шуълавор.
Авваллари манглаймни безарди,
Сигмай қолди, ки манглайм экан тор,

Ушал тошни Рамага элт саломат.
Дегил, Сита бардошидан аломат,
Тошни олсин, фармон этсин лашкарга,
Ланка ёққа келсин энди валломат!»

Уммон узра учиб ўтар Ҳанумаън,
Булут янглиғ кўчиб ўтар Ҳанумаън.
Гўзал Сита илтижоси дилида,
Дўст деб жондан кечиб ўтар Ҳанумаън...

* * *

Хаёлимни, ўйларимни водийга сочдим,
Ажаб, водий яшнаб кетди, кўрк-чирой очди.

Гуруримни инъом этдим кўк ўпар тоққа,
Тоғ гердайиб назар солди йироқ-йироққа.

Осмонларга баланд қўйдим овозим бирдан,
Осмон яна юқорилаб кетди-ку Ердан!

Алаимни жарликларга солгандим тўкиб,
Жарлик баттар чўкиб кетди, яна ҳам чўкиб...

СИРЛИ ҚУШЛАР

Тахтда чўкиб ўлтиради Ушинор,
Диёнатли, саховатли шаҳриёр.

Мамлакати обод, эли шодмон, ҳур,
Бу дунёнинг саккиз ёғига машҳур.

Ажаб бирдан тахт пойнга пориллаб
Каптар қўнар, тилга кирар зориллаб:

«Мурувватли валинеъмат, нажот бер,
Ахир, барча сени одил, ҳақгўй, дер.

Ортдан қувиб келар мени бир лочин...» —
Каптар сўзин тугатолмади локин.

Шувиллабон учиб тушди лочин ҳам:
«Шоҳим! — деди. — Каптар менинг насибам.

Сен ҳақгўйсан, ҳақгўйлигинг бир кўрай,
Каптарни бер! Ебон нафсим қондирай!»

Ушинор дер: «Ажаб бир қуш экансан,
Бу сўзингни, билмам, қандай дегансан.

Каптар мендан сўраб турсаю паноҳ,
Сенга берсам... Ахир гуноҳ-ку, гуноҳ!»

«О шаҳриёр! — деди лочин. — Ҳақ қайда?
Гапларингдан қорин тўймас, йўқ фойда.

Бир каптарнинг жонин сақларсан омон,
Мен-чи! Мени унутдингми батамом?

Емак кутиб уйда қолган болалар,
Қуруқ қайтсам, қилса не тонг юлалар?

Бирни деб ё кўпга завол тиларсан?
Наҳот, шуви ҳақгўйлик деб биларсан?»

Ҳайратланиб қарар экан Ушинор,
Доно лочин сўзларига тушунар.

«Даъвойинг рост. Муштдеккина бир каптар,
Тўйғизурми сенинг қурсоғинг магар?»

Эвазига истасанг гар буғу ол,
Хўкизни кўр, қобонга ҳам назар сол!»

«Йўқ, тақдирнинг ишида ҳам бор маъни:
Каптар эрур пешонага битгани!»

Шоҳ эса дер: «Кўнглинг тўлмаса агар,
Не хоҳласанг олгин — дуру инжу зар!»

«Майли, каптар қолсин, аммо, — лочин дер, —
Уз этингдан каптарчасин кесиб бер!»

Хурсандликдан қаҳ-қаҳ отар Ушинор!
«Мен розиман, бундан осон не иш бор?»

Уз этидан кесиб олар шаҳриёр,
Торозига аста солар шаҳриёр.

Каптар оғир келганини кўрар ул,
Иккинчи бор баданга тиг урур ул.

Илми ғайбдай сирли эди бу каптар,
Торозини босмас эди эт магар.

Бўлак-бўлак кесавериб қўли қон
Подшо кўрди, қолмиш қуруқ устихон!

«О, Ушинор, бўлди, бас қил!— дер лочин.—
Саховатда зўр экансан чиндан-чин!

Бил, мен — Индра, худоларнинг подшоси,
Бу валломат — Агни, олов худоси.

Етиб борди шаън-шукуҳнинг самога,
Нақ Бароҳим назар этган маъвога.

Саховатнинг учун мангу қолурсан,
Мангу руҳлар сафидан жой олурсан!

Сен худолар ичра каси аъло, сен!
Сен инсонлар ичра худо, худо сен!»

Подшо номин буркаб шарафга, шонга,
Сирли қушлар парвоз этди осмонга..

* * *

Бойликлар худоси Кубера бир кун
Чап кўз билан боқди гўзал Хумога.
Ишқ тугён урди-ю, қалбида бутун
Ўхшаб қолди, шўрлик, мажнуннамога.

Дунёни унутди ишқнинг сеҳридан,
Тарк этди ошиқни андиша-ю, ор,
Бироқ қайга қочар Шива қаҳридан,
Қочай деса унга уч олам ҳам тор.

Барибир ўзини тиймади қурғур,
Шиванинг ёрига кўз тикди пинҳон...
Хумо жамолида оловланди пур,
Кубера кўзини куйдирди ёмон!

Ўша-ўша — ожиз Кубера кўзи.
Ҳасрат-аламини ичга ютармиш.

Уэр хоџишида туну кундузи,
Шивага сигиниш билан ўтармиш.

Гўзаллар шунақа бўлур дилозор,
Фақат истиғнолар — раво кўргани.
Истиғноси майли, куйдириши бор...
Бир умрга етар бир куйдиргани!

ПУРУРАВАС ВА УРВАШИ

«Сенинг билан айласак биз жасоратлар.

Эҳ, Урваши,

Дилимизда қолмасмиди асоратлар?
Ҳасратларнинг биқинига муштлармидик,

Учиб кетган орзуларни ушлармидик,

Эҳ, Урваши!

Сенинг билан айласак биз жасоратлар?»

)
«Учиб кетган орзуларни ушлаганда,

Пуруравас,

Армонларнинг ўксиз кўнглин хушлаганда,

Дер эдикми: «Мунча кўпсан орзу, орзу,

Ер ҳам орзу, кўк ҳам орзу, умр оз-ку,

Пуруравас?

Дер эдикми орзуларни ушлаганда?»

«У орзулар орзумиди, саробмиди?

Эҳ, Урваши!

Севгимизга ё муносиб жавобмиди?

Худди қумда қурилган уй каби ночор,

Ё сув узра паға-паға ёғилган қор...

Эҳ, Урваши!

У орзулар орзумиди, саробмиди?»

«Тақдирнинг бир ўйинидан учди-кетди,

Пуруравас,

Борса-келмас йўқликларга кўчди-кетди.
Бера олди на дилга ўт, на кўзга ёш,
Қаттиқ эди мисли ҳисси тоғ узра тош,
Пуруравас,
Тақдирнинг бир ўйинидан учди-кетди.»

«Эҳ, адои тамом бўлди Пуруравас!
Эҳ, Урваши,
Апсарага¹ бир уйландим шу етар, бас,
Подшо эдим, фироғингда бўлдим-ку, хас,
Ўлдим дейман, куйдим дейман, бари абас,
Эҳ, Урваши,
Эҳ адои тамом бўлди, Пуруравас!»

«Муҳаббатда менга подшо даркор эмас,
Пуруравас,
Қул бўлмоққа, билгил, асло йўқдир ҳавас!
Ишқ йўлида бир қоида бордир тугал!
У тенгликни хуш кўргувси азал-азал!
Пуруравас,
Муҳаббатда менга подшо даркор эмас!»

МАРКАНДЕЯНИНГ ТУШИ

I

Маркандея, донишмандлар донишманди бир куни
Билмоқ бўлди бу дунёнинг сир-асрору мазмунини.

Қурбонликлар қилди, тавоф этди азиз жойларни,
Айш-ишратдан илик узиб ўткарди не ойларни.

«Қоинотни ким яратди?— деган фикр келган чоғ,
Боқса, тушиб бораётир Ернинг остига ногоҳ.

¹ А п с а р а — самовий ҳурлар, раққосалар номи.
Урваши апсаралардан бири эди.

Қора бахмал янглиг сувлар жаҳонни тутмиш эди.
На ер, на ой бор, барчаси гўё йўқ, битмиш эди.

Аммо, ана, сув устида ухлаб ётар бир одам,
Бор вужуди нурланарди ёритиб осмонни ҳам.

Тоғ деса ҳам бўлар эди, булут деса ҳам уни,
Маркандея таниб олди буюк тағри Вишнуни.

Яқин борди, шу он Вишну оғиз очганди, ҳайҳот,
Тортиб кетди донишмандни пчига ўшал заҳот.

Бир дам боқса, чиқиб қопти донишманд Ер юзига!
Тоғлар, боғлар, дарё, чўллар — бари таниш кўзига.

Ҳайратидан ёқа тутиб, йўқотганча эсу ҳуш,
Маркандея ўз-ўзига деди: «Бу туш, фақат туш...»

II

Бу дунёни чаппараста кезди яна донишманд,
«Койнотни ким яратди?» — шу ўй уни қилмиш банд.

Ғаройиб туш кўрди тағин Маркандея бир куни,
Яна ўша қора осмон, бахмал сув, ел қуюни...

Шундай сувнинг юзасида ухлар бир бола, ёҳу,
Нигоҳларни ёндирарди ундан таралган ёғду.

Маркандея кўзларини қўли билан беркитди,
Бола деди: «Ўғлим, айт-чи, нима сени қўрқитди?»

Донишманднинг қаҳри келди: «Бу не густоҳлик, оё,
Ҳурматимни ўз жойига қўйгай Бароҳим ҳатто!»

Сен кимсанки, она сути ҳали оғзида гўдак,
Нақ болага тенг қилдинг-а, ўзингдан кетиб жуца!»

Бола эса қаҳ-қаҳ урди: «Уғлим, бу мен — Пуруша,
Сенинг авлод-аждодингни яратган зотман ўша.

Менман — Вишну-Нарояна, мен ҳаёту мамотман,
Дунёни мен яратганман, соҳибни коинотман.

Дунёни сув босганида, гаройиб сирли балиқ,
Қи Монуни халос этди — ўшал менман, мен — холиқ.

Раванани яксон қилган паҳлавон Рама ҳам мен,
Кришна ҳам, Инсоншер ҳам, Парашурама¹ ҳам мен.

Тримурти² менман, саъи шахтим устивор қилдим,
Мен Бароҳим тимсолида йўқдан Ерни бор қилдим.

Вишну бўлиб бу оламни балолардан асрагум,
Шива бўлиб коинотни кун-паякун айлагум.

Бандаларнинг бир йил умри тангри учун бир кундир,
Коинотнинг умри эса жуда-жуда узундир.

Шундай кундан пайдо бўлган ўн икки минг йиллик
вақт

Бароҳимнинг бир кунига тенг келади оқибат.

Кун тугаса Бароҳимнинг туни бошланур, ҳайҳот,
Ҳайҳот, ҳайҳот, ҳалокатга юз тутгувси коинот!

Тонг отгунча ўтгай тагин ўн икки минг йил, билсанг,
Коинотни босгай тамом сув, тунроғу кул, билсанг.

¹ Пуруша, Рама, Кришна, Инсоншер, Парашурама — Вишну тажассумлари (санскритча: аватара). Вишну ўндан ортиқ тажассумга эга бўлган.

² Учлик, дегани. Унга Бароҳим, Вишну ва Шива кирган.

Тонг отганда коинотни такрор тузар Бароҳим,
Бу коинот кўп яралган, назар солсанг, қароғим.

Дастуримга амал айла, коинотни кезабер,
Вужудимда жо бўлмишдир бутун олам, осмон, Ер.

Жамолимда тажассумин аён этмиш коинот,
Бу сир эрур, шундай сирким, еча олмас бирор зот..»

..Вишну ютиб юборди сўнг Маркандеяни яна,
Ер юзига чиқди яна довишманди замона!

Боқса тагин ўша олам, ўша боғ, ўша тоғлар,
Тагин нурли, жозибали имлар уни йироқлар.

Маркандея билмай қолди: бу рўёми, нимадир?
Ҳайратидан бир лаҳзага кўзларини юмадир.

Қайси бири ҳақиқатдир: ёруғ дунёми магар,
Ёки Вишну юзиб юрган зулумотли тубсиэз қаър?

Маркандея худовандни тушида кўрдими ё,
Ва ё ўзи улуғ тангри рўёсими, ажабо?

Коинотни ким яратди?— Кўзларин очса ногоҳ,
Яна тушиб бормоқдайди Ернинг остига, эвоҳ...

Бир маънони англаг энди Маркандея: «Ё фалак!
Давру даврон елдишимдир, дунё шундай чархпалак!..»

МАНГУЛИК ДАЪВОСИ

Худолар амритдан нўш этар бу дам,
Елғиз мангу руҳлар насибаси ул.
Мангу қолай дея иблис Роҳу ҳам
Пинҳон зар косага узатади қўл...

Амрит — оби ҳаёт, илоҳий шарбат,
Улмас бўлиб қолур ким ичса уни:
Найдана¹ ўрмони аро беғурбат
Мангулик ҳаётнинг сургай гаштини.

Роҳу ича бошлар шарбатни шошиб,
Қўшиб ичар келган севинч ёшини..
Ногоҳ Вишну тангри ғазаби ошиб
Қилич билан олди шартта бошини!

Мангу қолмоқ қийин, қайғурма, инсон!
Битта шарти бордир, оғирдир магар:
Вишну қиличидан ким қолса омон,
Мангулик ўшанга бўлгай муяссар!

ҚИТЪАЛАР

* * *

Ким ёвузлик айласа
Мудом чекар изтироб,
У дунёю бу дунё
Виждон кўзи билмас хоб.

* * *

Оқилни мақтов билан
Эритмоқ душвор эрур,

¹ Индра салтанатидаги сўлим ўрмон. Бу ерда худолар ва самовий донишмандлар кезиб юрадилар.

У елларга дош берган
Қоядай пойдор эрур.

* * *

Эзгу ишлар қилмоққа
Шошил, эй гофил инсон,
Наҳотки ёвузликдан
Яйрар танангдаги жон?..

* * *

Оқ дил — баланд чўққидай
Йироқдан нур сочар, бас,
Қаро дил — тунги ўқдай
Яқиндан ҳам кўринмас.

* * *

Душманлар орасида
Яшамоқ дўсту аҳил —
Бизлар учун чинакам
Иқбол ушбу эрур, бил.

* * *

Аҳмоқлигин англаган
Аҳмоқ бешак донодир,
«Дономан» деб лоф урган
Аҳмоқ — қони риёдир.

* * *

Эҳтиросдай олов йўқ,
Макрдан зўр тузоқ йўқ,
«Хоҳиш» деган дарёдан
Улуғ дарё мутлоқ йўқ.

Минг бир жангчини енгган
Голиб эмас ҳамиша,
Ким енголса ўз-ўзин —
Энг асл голиб ўша!

Атторнинг қутисига
Ухшар оқил суҳбатдош:
Қутининг серфайзлигин
Хушбўй ҳидлар айлар фош.

Жаннатдагига аъроф
Мисл дўзах туюлур,
Дўзахдагига аъроф
Баайни жаннат бўлур.

Бизлар дўстмиз, бир жонмиз,
Вақти келганда бироқ
Замон барчамизни ҳам
Айрича қилгай сўроқ..

1980—82

Ваҳобжон Усмоновга

Созимнинг торлари нечадир, неча,
 Гоҳида ўзим ҳам билолмай доғман.
 Тинимсиз жаранглаб чиқди бу кеча,
 Тагин бу тонг саҳар хўп вақти чоғман.
 Гоҳ тоққа сизмасдан чўлларга чопган
 Шиддатли сойларга ўхшайди созим.
 Гоҳ — ғамгин, даралар ичра улоққан,
 Адашган садога монанд парвози.
 Сен кетсанг белгисиз йўл бошин тутиб,
 Изинг ғойиб бўлса йироқ-йироқда,
 Соз Мажнун мисоли жонидан ўтиб
 Лайли деб бўзлайди аччиқ фироқда.
 Эҳ, ҳижрон онлари қилмади шафқат,
 Шўрликнинг узилди не-не торлари.
 Не-не кунлар ботди, ўтди не фурсат,
 Аммоки битмади кўнгил зорлари.
 Муҳаббат, муҳаббат, эй хуш сасли тор,
 Ҳолим танг бўлганда, сен қўлладинг, рост.
 Сен ёруғ дунёда эрсанг барқарор,
 Куйлашдан тўхтамас минг бир торли соз!
 ...Созимнинг торлари нечадир, неча,
 Гоҳида ўзим ҳам билолмай доғман.
 У бўзлаб чиқади тун-оқшом, кеча,
 Дўстим, агар сендан тушсам йироқ ман.
 Агарчи тимсолинг ўнгимда турар,
 Гарчи қуруқ тимсол қалбни илитмас,

Сен деса барибир торлар бонг урар,
Эол чилторидай сас таратур, сас!
Қишлоққа қайтсам гар, кўз ёшин тийиб
Кутиб олар эди раҳматли опам.
Титроқ кўлларини елкамга қўйиб
Бағрига босарди тўймай сира ҳам.
О, ёруғ дунёни бағримга босиб
Эгу туйғуларни айласам эъвоз
Севсаму севилсам, шунга муносиб
Сочсайди самога садоларин соз!
Томчилар рақси-ю, майсалар саси,
Мавжлар куйидаги пинҳон зеру бам,
Гоҳо ғам, гоҳ шодлик — барча, барчаси
Нозик пардалари аро мужассам.
Аmmo бир тор бордир, суюкли бир тор,
У тор узилмагай минг йиллар балким.
У сени васф этар, эй суюк диёр,
У сени васф этар, эй буюк халқим!

Созимнинг торлари нечадир, неча,
Гоҳида ўзим ҳам билолмай доғман...

1980

ИЗТИРОБ ЧЕКМОҚ НИМА

Сен уни севасан пок туйғу билан,
Кўнглингда яшайди офтобдай сиймо.
У сени севади зўр орзу билан,
Сен билан ёруғдир бу қадим дунё.
Бироқ тан олмоққа журъат йўқ ҳисоб...
Изтироб мана шу, шудир изтироб.

Дўстингдан айрилиб қоларсан гоҳи,
Шундоқ тирик туриб айри тушарсан.
Йироқдан илғарсан совуқ нигоҳин,

Қулиб кўришарсан, қўлин ушларсан.
Асли-ку, кўрмакка тоб йўқ сенда, тоб...
Изтироб мана шу, шудир изтироб.

Табиат, ўзингсан ҳаками замон!
Нечун изғиринлар саратонда ҳам?
Уч қулоқ ғўзалар тебранар нимжон,
Сел қуяр, кўнглингда тил-забонсиз ғам,
Осмонга боқасан: «Қайдасан офтоб!»
Изтироб мана шу, шудир изтироб.

Ватан деб туғилган ўғлонлар ҳаққи,
Туялар шеър битасан, излайсан оҳанг.
Фазони тўлдирар кўнглил қаҳ-қаҳи,
Армон наърасидан қалбинг ҳам батанг...
Ватанни севасан, севгинг серитоб...
Изтироб мана шу, шудир изтироб...

Ҳаёт — оқар дарё, осойиш билмас,
Ҳаёт эҳтиросга ташна майдондир.
Ўзингни инсон деб атай олсанг, бас,
Илоҳий фазилат шундан аёндир.
Бироқ шу фазилат топилмас, ноёб...
Изтироб мана шу, шудир изтироб...

1980

КИЧИК ЕР

Қайда қолди ул нурафшон осмон?
Осмонларга юзин тутган чўнг уммон?
Қаттол душман босиб келар беомон...
Боқ-чи, кўзинг нималарни кўрмоқда?
Замбаракдан замин қулоғи батанг,
Жанг боради, жанг боради, борар жанг,
Бир «Кичик ер» деб аталган пучмоқда.

На бунда бор чуваланган ўй-хаёл,
На йўлини йўқотганга бир мисол.
Қара, сени енга олмай душман дол..
Чунки сени қалбдай билди ҳар бир эр!
Бош қўйдилар, не-не азиз бошларни,
Еш тўқдилар, не-не аччиқ ёшларни,
Бермадилар аммо сени, Кичик ер!

Юрак! Кичик ерга ўхшашлигинг бор,
Долгаларда сеп ҳам собит, барқарор,
Гоҳи офтоб кулар, гоҳи ёғар қор,
Гоҳи шодлик босар сенга тўшини.
Баъзан узлат пардасида бағри қон,
Дунёга тенг оғушингни беомон
Ишғол этар лоқайдликнинг қўшини.

Бош эгмоқни одат қилма гамларга,
Ногаҳоний забт этган ситамларга,
Тик назар сол ул чоҳи адамларга!
Сен ҳам жиндай шижоатга куч, эрк бер!
Билки, дунё мужассам қат-қатингда,
Замни руҳи бор азал шиддатингда,
Дунё — сенсан, эй сеп, юрак, Кичик ер!

Саёз тортган Орол гамин ейсан сен,
Афгон дўстим дард қолмасин, дейсан сен,
Сен имонсан, йўқса, парча этсан сен!
Илвиллаган бир буюмсан кераксиз!
Сендан эса айру тушмоқ — мушибат,
Айру тушмоқ — бўлмоқ жонсиз тан сифат..
Яшаш нечун, яшаш нечун юраксиз?

Жанг боради, жанг боради, борар жанг
Бир «Кичик ер» деб аталган пучмоқда...

1980

АЗИМ ДАРЁ БЎЙЛАРИДА

*(Термиз — Хайратон кўприги қурилиши
муносабати билан)*

Азим дарё бўйларида юрсам мен,
Кўнглим яшнар дўстларимни кўрсам мен.
Кўнглим яшнар, она тувроқ яшнайди
Дўстларимга сара гуллар терсам мен.

Бугун бунда олтин кўприк яралди,
Яралганда савту садо таралди.
Олтин кўприк олтин камар мисоли
Азим дарё белларига ўралди.

Қўл беришди Самарқанду Қандаҳор,
Бундоқ ажиб дўстлик гули қайда бор?
Афгон эли дўст тилайди жаҳонда,
Дўстим дея ўзбек айлар жон нисор.

Муҳаббатдир икки дилнинг кўприги,
Дўстлик азал икки элнинг кўприги.
Ёруғ жаҳон дўстларимга кенг бўлсин,
Давлат эрур ёру дўстлар кўнглиги!

1982 йил, 11 май

* * *

Қаро кўзинг қаро тунлар
Қароридай қаро бўлсин,
Қаро менга, қаро кўздан
Кўнглим жаннатсара бўлсин.

Меҳр тугён уриб қўймай
Оловлансин фалак қирмиз,

Фалакнинг руҳидан баҳра
Олиб меҳри гив бўлсин.

Қуёш чехрам, илинжингда
Енай дерман, ёнорим йўқ,
Инобат қил, бирор учқун
Шарорингдан раво бўлсин.

Муҳаббатда таомилдир
Жафодан сўнг жафо кутмак,
Жаҳон билсинки, бир марта
Вафодан сўнг вафо бўлсин!

КЎҲНА УРГАНЧ МИҶОРАСИ ДЕЙДИ

Йиқилмоқда дерлар мени,
Йиқилгувчи йўқ ҳали.
Паноҳ тутган эрлар мени
Қирғин жанглар маҳали.

Чингиз босиб келганида
Эгилмаган бу бошим.
Жалолиддин ўлганида
Тўзган эмас бардошим.

Аmmo бошим эгилмоқда,
Она Ерга таъзим бу.
Замон-замон алмисоқдан
Асраб келган орзум бу.

Она Ерга фидо бўлсам,
Ўздан рози бўларман.
Мен ўлмайман! Агар ўлсам
Тикка туриб ўларман!

1982

ҲАЙРАТ

Мана, сенга қўлим — яхшилаб қара:
Унда на қилич бор, на бошқа қурол.
Дўст бўлмоқчи эсанг, дўстликка яра,
Дўстман, де, майли элга довруқ сол!

Мана, сенга қўлим — яхшилаб қара:
Унда на қилич бор, на бошқа қурол.
Ёв бўлмоқчи эсанг, ёвликка яра,
Мард бўл, душманликни адо эт ҳалол.

Аммо, ярамайсан дўстликка, аёв,
Ёвлик ҳам келмайди қўлингдан, ҳайҳот!
Сенда симоб янглиғ қўнимсиз имон,
Сенда сароб янглиғ беқадр ҳаёт!

Шундоқ қилминингга сени табиат
Кесак яратибди, бу гапда жон бор.
Бироқ не ишимга мени табиат,
Сендай кесак билан айлади дучор?

Мана, сенга қўлим... Яхшилаб қара!..

1982

ФАҲРИЯ

СССРнинг 60 йиллигига

Помир чўққисининг қулласи нурли,
Ғурур-ла бош қўймиш осмон-фалакка.
— Чўққи! Бугун жуда кўнглинг сурурли...
— Бугун шодликларим сизмас юракка!
Бугун туғилгандир азиз Онамиз,
Онамиз, дунёда энг ягонамиз!

Сибирь кенгликлари ям-яшил дийр,
Урмон шовуллайди кета-кетгунча.
Ўша шовуллашда бир салобат бор...
— Ўрмон! Садоларинг сеҳрли мунча?
— Бу кун туғилгандир азиз Онамиз,
Онамиз, дунёда энг ягонамиз!

Қозоқ саҳролари чексиз, бепоён,
Шовқинли сас келар Кавкасиондан.
Болтиқ соҳилида издиҳом, сурон...
— Сўзланг, эй, барчангиз не ҳаяжонда?
— Букун туғилгандир азиз Онамиз,
Онамиз, дунёда энг ягонамиз!

Россия келмақда, азамат ўгил,
Хурматли оқсоқол зўр хонадонда.
Барчага бош-қош, кўмакчи, оқил...
— Нимадан маскурсан шу пайт, шу онда?
— Букун туғилгандир азиз Онамиз,
Онамиз, дунёда энг ягонамиз!

Украин келади белорус билан,
Литва, латиш, эстон, молдаван шунда.
Келар озарбайжон, гуржи ҳам арман,
Гурс-гурс қадамлари янграб Заминда.
— Букун туғилгандир азиз Онамиз!
Онамиз, дунёда энг ягонамиз!

Туркман ўзида йўқ хурраму шодмон,
Тожикининг қалбида қувончи улкан.
Қирғиз ҳаволаиған Олатовсимон,
Барчаси фараҳли, ҳайқирган, кулган:
— Букун туғилгандир азиз Онамиз,
Онамиз, дунёда энг ягонамиз!

Алилар қаторида кўкраги баланд
Паҳлавон ўзбегим келмоқда мана,

Кифтда олти миллион олтини билан...
Наъра тортаётир, тингла замона:
— Бу кун туғилгандир азиз Онамиз!
Онамиз, дунёда эпг ягонамиз!

Эй, ўн беш ўғилнинг онаси — Ватан!
Ўн беш забардастнинг қиблагоҳи сен!
Минг-минг фарзандларинг сенга ҳурматам
Сигинар, сен — эркин, ҳур даргоҳи, сен!
Муборак, туғилган кунинг, эй Она!
Эй, она, дунёда ўзинг ягона!

1982 йил 21 декабрь

ИККИ КАРРА ТЎҶҚИЗ

(Ҳазил)

«Ўнта ўпич бермоқчи эдинг,
Мана энди бўлди саккизта».
Қиз куюнар: «Йўқ, тўққизта денг!
Сал ҳисобдан адашибсиз-да!..»

Бир бошидан сапаб чиқар қиз,
Ўзгачароқ ҳисоблар йигит:
«...Икки, уч, тўрт, беш... олти.. саккиз!»
Бечора қиз хит бўлади, хит.

Айланди-ю ҳазил гап чинга,
Йигит деди: «Билсанг, ойжамол;
Зор эмасман, жа... ўпичингга!
Берганларинг барин қайтиб ол!»

Шундай қилиб қув йигит, мана,
Олганларин қайтариб берди:
Гул лаблардан бўсанинг яна
Тўққизтасин бирма-бир терди...

ОЛТИН КЎПРИК

(Шу номли достондан парча)

1

...Ўн тўққизинчи йил. Замон шиддаткор!
Афғонистон узра чарх урар баҳор.
Баҳор жунбушига бера олмайд тоб
Ўзанидан тошар Ҳерируд, Мурғоб.
Баҳор — Паропамиз этакларида,
Қирларнинг бинафша, чечакларида...
Ҳаттоки Ҳиндуқуш тоғларида ҳам
Ҳаётбахш сеҳрини кўрсатур кўклам:
Минг йиллик қорларнинг ўчар уйқуси,
Борлиқда ушмундоқ баҳор қутқуси...

Муҳаммад Валихон — афғон элчиси,
Қизил Москвага отланар мана.
Москва, Москва, эллар йўлчиси,
Бир афғон дўстидан шодланар мана.
У баҳор кўрк очган жойлардан ўтар,
Савр шиддат берган сойлардан ўтар,
Қадим Ипак йўли унинг роҳида,
Кўҳна юрт тарихи ҳам — нигоҳида...

Мана Паттакесар гузарида у
Жайхун, Жайхун билан келар рўбарў:
«Жайхун, она дарё, сен она бизга,
Ҳамдарду ҳамнишин, ҳамхона бизга.
Кечган умримизга гувоҳ сен ўзинг,
Сен—армон, сен—фараҳ, сен—оҳ, сен ўзинг.

Шаҳарлар онаси деб саналур Балх,
Эрлар шаҳри дейди Термизни эл-халқ.
Сен-чи, улуғ дарё, уммул анҳорсан,
Осиё кўксида бор, барқарорсан.
Дарёлар онаси, қабул эт таъзим,
Менга оқ фотиҳа бермогинг лозим!»

Жайҳун дер: «Асрлар кўрган кўзим бор,
Қадим Қорақумда қолган изим бор:
Дунёга сизмасдан баъзан тошдим-ку,
Элни мунгсиратиб ҳаддан ошдим-ку.
Аслида мазлумлар кўздан тўккан ёш,
Менинг бардошимни айлади одош.
Бундан ишак ортиб ўтди карвонлар,
Карвон қувиб йитди не-не замонлар...
Бундан душман ўтди, дўсту ёр ўтди,
Шоҳу қулдор ўтди, йўқу бор ўтди...

Ортингда қолибди Кобулу Боғлон,
Сен нечук белингни боғладинг, ўғлон?
Парвозинг балаанд-ку бургутлар мисол,
Кўнгилга руҳ солган умидлар мисол,
Тулпоринг жиловин қайларга бурдинг,
Йўл бўлсин! Йўлингда не маъно кўрдинг?
Эзгу юмуш бўлса йўл очиқ доим,
Фотиҳа этмакка қўл очиқ доим».
Андак шовуллашдан тин олди Жайҳун,
Тин олди бамисли бу гардуни дун.

Муҳаммад Валихон — афгон элчиси,
Кўксин ёрай дейди фарзапдлик ҳисси:
«Она дарё! Йўлим шимолга тушар,
Эҳтимол, бемисол иқболга тушар.
Октябрь бонг урди, оламшумул бонг!
Отди Русь ерида инқилобий тонг!
Дўстлик риштасини боғламоқ — мурод,

Халқимнинг номидан элчи бўлиб шод,
Масковга боргайман, элтгайман бу дам
Амирал-муслимин мактубини ҳам...»

II

...Москва атрофи ўрмонларида,
Ватан кенгликлари, ёбонларида
Заъфарон нафасли ҳайқирмоқда куз,
Баҳорий руҳ билан яшар аммо Русь,
Баҳор, инсоният баҳори бунда
Чирой кўргизмакда фазлу фусунда.
Москва, Москва! Элар йўлчиси!
Мана кутиб олар афгон элчисин.
Элчи Кремлга кириб боради,
Ленин ишхонаси томон юради.

Элчи ҳайратлардан тонг қолди тамом!
Ахир, «Лешин, Лешин» деган улуғ ном
Тутиб кетган чоғда жумла жаҳонни,
Тонг кўриб, қадрлаб битта афгонни
Қабул этса, ундан сўрса ҳол-аҳвол,
Эски қадрдонлар, яқинлар мисол...
«Мамнунман, мен қизил пойтахтда бугун,
Дўст афгон вакилин кўрганим учун.
Кураш байрогини тутганча маҳкам
Зулмин енгажак афгон халқи ҳам!»

«Ташаккур айтаман, муҳтарам Ленин!
Дўст каби қўл бермоқ учун келдим мен.
Нафақат мен, балки Афғонистон ҳам,
Бутун Шарқ, Эрону чўнг Ҳиндистон ҳам
Сиздан умидвордир, бордир пияти:
Ки ўшал Оврупо барбарияти
Шарқ илгига синмас кишанлар солмиш,
Ўзига ҳадди йўқ ҳуқуқлар олмиш.

Асорат занжирин узмак истаб бот,
Ғамзада Шарқ Сиздан тилайди имдод!»

Элчи бир ҳикматни эсга олади:
«Улуғлар ҳамиша содда бўлади».
Нақадар кичик феъл, соддадир бу зот,
Ки бори тасаввур мот қолгувси, мот!
Мана, мийиғида кулганча секин
Элчига термилиб сўз қотар Ленин:
«Ҳа, Совет — мазлумлар ҳоқимияти,
Худди сиз айтгандек унинг нияти:
Бироқ унга ҳурлик жангида бешак
Мусулмон Шарқининг имдоди керак!»

«Инонинг, англағай мусулмон Шарқи,
Ки қайда озодлик, қулликнинг фарқи,
Ки ёрдам қўлини чўзгай бешак у,
Асорат занжирин узгай бешак у!
Шундай он келажак, ки Афғонистон,
Дўстликдан бўлғуси гўзал бир бўстон!»
«Ким дўстлик тиласа дунёча тургай,
Замонлар такроран унга юз бургай.
Ота-боболардан бизга мерос бу,
Қуёшдай муҳаққақ аён бу, рост бу!

Дўст эллар эрк туғин кўтарса агар,
Хурликка етишгай бу бани башар.
Дўстликдан Шарқ узра порлагай зиё,
Яшасин Осиё, озод Осиё!
Уртоқ элчи! Дўстлик улуғ бир туйғу!
Халқлар ўртасида энг зўр кўприк у!»
...Муҳаммад Валихон — афғон элчиси,
Кўксин ёрай дейди, қардошлик ҳисси!
Тасанно бу кўприк меъморига, дер,
Улуғ рус элининг шунқорига, дер!

1982

Уйчан йигит, инонма ўзинга асло
Илҳомдан қўрқ, мараз деб бил уни рўй-рост
Илҳом — хаста қалбингнинг алаҳлаши, ё —
Банди бўлган фикрнинг титраши холос.
Ундай илоҳий белги изламоқ недир?
Куч ҳам ошиб-тошмоқда, кўпирмоқда қон!
Ундан кўра умрингни ташвишларга бер,
Тўкиб юбор огули шарбатни альфон!

РАВАНА САРҚАРДАЛАРИ ТАЪРИФИНДА

(«Рамайна» эпосидан)

Вибҳишона Рамага сўз айтади шу замон:
«Мисранг чехрали жангчи, ҳов анов марди майдон,

Минган фили бошини тебратиб бормоқда-ку,
Ўзи ҳам офтобдай нур таратиб бормоқда-ку.

Акомпана ўшадир. Изма-из борар ботир,
Тутиб олган туғида шер расми балқиб ётир.

Аробада еларкан, илгида ёй барқ урар,
Мисли Раъдвор қўлида камалакдай ярқирар!

Филнинг эгик дандонин икки тарафга кермиш,
Гойиб бўлмоқ инъомин Бароҳим унга бермиш;

Бу — Равана ўғлидир, сўйлоқтиш Индражит.
Ҳов баттол тирандоз-чи, Маҳендра, Аста тахлит,

Баҳайбат қаддин тутиб аробада турибди,
Улкан ёйин тараглаб душман сари бурибди —

Юракли Атикойя. Бундан азамати йўқ.
Анов-чи мискўз ботир, кўзлари ёниб чўғ-чўғ,

Қўнғироқли асов фил миниб олганга қара,—
У таптортмас жангчи-ку, довқалбли Маҳодара,

Саботу матонатда номи чиққан, наъракор,
Исми ҳам жисмига мос — каттакон қурсоғи бор.

Булутдан совут кийган оқ чўққи шафақда соз—
Кўринган янглиғ балқиб, елиб борар чавандоз.

Жангларда омади ёр, барқдан ҳам тез учган-чи,
Остида зар абзалли от ўйнатган ўша-чи,
Шижоатли отлични элда дерлар — Пишача.

Манови ким — ясанган кимхоб либос ичра гарқ,
Қўлида ўтмас найза, зарҳали қилар ярқ-ярқ,
Ой мугузли буқани миниб йўртгувчи тарақ?

Қўлдаги яроғ ила дунёни айлар безор,
Ҳар қайда уни дерлар, Тришира, ҳукмдор.

Энди ановга қара, қора танли, чорпахил,
Булутдай тунд башара, исми зоти Кумбҳа, бил.

Тенги йўқ мерган ўзи, олар душман жонини,
Туғига нишон қилмиш илонлар султонини.

Михлари чиқиб турган олмос нақшли чўқмор
Ўйнатиб бош устида, келмоқда-ку газабкор,

Бу — Никумбҳа, доврўғи тилларда дoston эрур,
Тутаб ёнар десанг-чи қўлда чўқмори тушкур!

Яроғлар кўплигидан қалқиган аробада,
Олабайроқлар осиб балқиган аробада,

Минг қирра қоя тошни ўпирганча бесабр,
Елар кушандаи ёв Нарантака такаббур!

Кўзлари ўтдай ёнган янови Унбош бўлса,
Худоларга беомон, рокшасларга бош бўлса,

Тахтиравон ичида ўлтираркан, бир қара,—
Атрофин ўраб олмиш не-не ҳайвон башара,

Қаҳру ғазаб қопланти Виндхёдай чўнг юзини,
Нақ жинлар ўраб олган Рудра дейсан ўзини.

Ҳарис рокшаслар аро у офтобдек балқибди,
Бошга кийиб олмос тож, олмос сирға тақибди.

Ланка шоҳин кўрарсан, беги шаҳар шул эрур,
Яма ила Раъдворни эзган қайсар шул эрур!»

Раванага боқди-ю Рама, шарафи қутлуғ,
Вибҳишнага деди овоз қўйиб: «Шубҳа йўқ,

Тунги Парвозчиларнинг ҳукмдори муалло,
Бритгичдек балқибдир, тик қараб бўлмас асло.

Ёғдуларга кўмилмиш, нурга ботмиш сиймоси,
Айни найзага келган офтоб эрур қиёси.

Инон, бундоғ шукуҳни кўролди на подшолар,
На девлар, на худолар, на Еру на самолар!

Чопарлар турфа тусли дарғазаб жинлар саф-саф,
Йигирмақўл ҳукмдор орқасидан ҳарб тараф.

Адад йўқ бу қўшинга! Тоғлар қўпориб, дегин,
Тоғдай силжиб келмоқда не-не бад турқ деву жин.

Қўлига сиртмоқ олган Ямадек соҳиболам,
Тирик жонин йўқ қилсам, дегувчи — Равана ҳам!»

Сўнг деди Хушфикрлик: «Қисматда бор—яъни, мев
Ўз кўзим-ла кўргумдур қаттол Раванани, мев!

Одил қаҳримга қолур, таъзирин ер уввало,
Ситани олиб қочган ўшал ножинс, ҳўл бало!»

СОВЧИЛАР

(«Шаҳриёр» эпосидан)

«Отлар чопдим дузларда,
Оқмасми ёш кўзлардан,
Эй, хабар ол бизлардан,
Уйдамысан, бой буво?»

Элни кезган элчимаи,
Йўлни тузган йўлчимаи,
Қушни солган овчимаи,
Уйдамысан, бой буво?»

Улдай кўрган қизингга,
Дунёда ёлғизингга
Хондан келган совчимаи,
Совчи дема, овчимаи.

Хоннинг жойи қутлуғ жой,
Осмонўпар кенг сарой,
Бўз уйда, ҳой ким бор, ҳой,
Алибойми, Донобой,
Е кичиги Сарибой?»

Хотирингиз жам бўлсин,
Шод қилгани келдик биз.
Сиз гурурда мисли тоғ,
Эгилгани келдик биз.

Сиз кўкламги яшил қир,
Қир ошгани келдик биз.
Бизда ул бор, сизда — қиз,
Чирмашгани келдик биз.

Бизлар — кўмир, темир — сиз,
Эритгани келдик биз.
Сизлар — табиб, дардимиз
Аритгани келдик биз.

Лаълу маржон садафдир,
Хизматда бағрим кабобдир.
Қуда-авда, совчилик
Эскидан қолган гацдир.
Совчи юрмоқ орада,
Биздан эмас сира-да,
Хон бизни ишга солган,
Бизларни кутиб толган,
Совчилик урфи, билсанг,
Бурунгилардан қолган.

Минган бедов келганда,
Ҳақдан фармон бўлганда,
Совчи бўлиб юрмоқ ҳам,
Зору интиқ турмоқ ҳам,
Қудағайнинг пойига
Баланд бошни урмоқ ҳам,
Биздан қолган расм эмас,
Одам Атодан қолган.
Момо Ҳаво онамиз —
Ақли расодан қолган.

Той ёлини ўрасан,
Давру даврон сурасан,
Улдай кўрган қизингни,
Уша кўрар кўзингни,
Кўз не, ёруғ юзингни,

Яккаю ёлгизингни
Хонимизга берасан!

Хоннинг жойи улуғ жой,
Улуғ жойга борасан.
Хоннинг адлу инсофин
Ўз кўзинг-ла кўрасан:
Тарозини қураб хон,
Қизинг бўлар бир томон,
Иккинчи палласига
Тилло солар бир жаҳон.
Ялтирайди тилло, зар,
Қизингни берма магар:
Қизинг турган паллапи
Тилло босмаса агар!
Ёйдан чиққан ёлгиз ўқ
Каби бизга қайтмоқ йўқ.
Хондан келган совчига
Ажал етмай ўлмоқ йўқ.
Хон фармони тез фармон,
Фармон ўзингга аён.
Ўзинг билгил, бой буво,
Нима десанг, де, чаққон!»

Н А Қ Ъ

Кемага чиқди бир кун машҳур олим, тилшунос,
Ва даргадан сўради мағрурлиги беқиёс.

«Сарф-наҳвни ўқурсан?»

«Йўқ» — деди дарга почор...

Олим дер: «Ярим умринг, афсус, кетибди бекор!»

Бу гап дарга кўнглига ботган бўлса-да оғир,

Аmmo оғиз очмади ул мустаҳиқ баҳодир.

Тўлқинларни гиж-гижлаб ногоҳ қутурди бўрон

Ва мўътабар олимдан дарга сўради шу он:

«Билурмусан сузишни?»

Титраб олим қурмағур,

Деди: «Билган эмасдим, омон бўлгур, бир умр!»

Денгизчи дер: «Минг афсус, донишманди замона!

Умринг елга кетибди: кема чўкмоқда мана».

АСОРАТДАГИ ПЕГАС

Хаймаркетда¹ бўларди от савдоси,
Сотиларди ҳатто жуфту ҳалоллар.
Чор-ночор оч қолган шоир Пегасин²,
Мана, бозорга солар.

Елларин силкитар, кишнар асов от,
Кўкларга сапчийди. Одамлар ҳанг-манг,
Ҳайратдан ёқасин ушлайди: «Ҳайҳот!
Қанақа зўр от-а! Савлатин қаранг!
Фақат қанотлари бўлмаса борми,
Бундайин топмайсан излаб дунёдан.
Айт-чи, ҳой, бу отинг жуда зотдорми?
Миниб олиб тагин юрмай ҳавода?»

Отга яқинлашди харидор бир дам:
«Ҳа, қаноти кўркин бузиб турибди...
Бу — осон гап. Мана, бекор юрибди
Бу ишлар сардори — уста байтар ҳам,
Сўнг отга ўхшагай. Марҳамат, олгин,

Мана, беш олтин.

Шоир, дер: «Бор-барака!»

Отни олиб Ханс жўнар.

Қараганлар-қараган,

Ҳасадчилар ютинар.

¹ Жой номи.

² Қадимги юнонларда афсонавий илҳом аргумоғи.

Оғир аравага юкларни ортиб
Йўл олар Ҳанс. Учмоқ истади Пегас,
Олижаноб ғазаб, қаҳри олийдан
Кўкка пнтилди-ю, юганин тортиб,
Эс-ҳушин йўқотиб учиб тушди Ҳанс.

«Ҳа-ҳа-ҳа!— деди Ҳанс.— Шундайин
тулпор,

Юк торта олмасмиш! Ҳеч бокиси йўқ!
Тонг билан почтага ўтарман бир бор,
Унда аравага қўшиним аниқ!
Унда у уч отнинг ишини қилгай,
Балки шу йўсинда ақли ҳам киргай».
Юки енгиллашган эҳтиётсиз от,
Учқур шамолларни қолдирди ортда.
Арава учади. Ногаҳон, ҳайҳот,
Фоний йўл чангига ўрганмаган от-да!—
Осмон-фалакларга айлади парвоз,
Пинҳон қудратини этиб намоён,
Қуйида ўрмонлар бўй чўзмиш, дароз...
Бирдан кетди ҳамма отлардан имон,
Жилов ҳам, қамчи ҳам йўлга сололмас,
Даҳшатдан титрашар сайёҳлар бари.
Кеч кирди ва мана, тупда бир нафас
Бир тепа ёнида тинди сафари.

«Эҳҳе!— Ҳанс ўйлайди.— Ҳазилми, ё чин?
Ахир, нима тортар сени осмонга?
Парвозини эсидан чиқарсин учун,
Туну кун ишлатиб олайин кучин
Ва емдан оз берай қайсар ҳайвонга!»
Айтдими — бас. Емсиз қолган шўрлик от
Тўрт кунда чўп бўлди-қолди танаси.
Бизнинг Ҳанс шодликдан қоқади қанот:
«Энди сен қушларга қилмассан таъсиф!
Ва қўшга тушарсан новвос-ла бот-бот!»

Мана, шармандали қисматга банди,
Тулпор новвос билан чиқар майдонга.
Беҳуда ер теңар само фарзанди,
Беҳуда интилар она ссмовга.
Новвос-чи? Судралар эгганча бошини,
Эгилар дарддан Феб! аргумоғи ҳам.
Фақат занжирлари жаранлар машъум,
Фақат қанотлари қайрилар бу дам.
Худо манглайини силаган тулпор
Йиқилар, азобдан ёш тўкиб зор-зор.

«Эй, ҳайвон!— Ҳанс қаҳри ловулар ногоҳ,
Савалай кетади отни беқарар.—
Қўшга ҳам ярамас, не гап бу, эвоҳ,
Алдаб кетибди-да мени ул маккор!»—
Ҳанс тинмай Пегасни калтаклар чунон;

Тоғдан тушиб келди бир йигит шу он.
Созидан қуйилар тотли бир нағма,
Очиқ чеҳрасидан ёғилади нур.
Манглайин безаган олтиндан тасма,
Ўзи ҳам куйидан қиларди ҳузур.
«Биродар! Жаҳлингни тарк айла бирпас!—
Деҳқонга боқади йнгитча похуш,—
Сен ўзи, афтидан, бу ерлик эмас,
Айт, ҳеч кўрганмисан, ҳайвон билан қуш
Бир қўшда юрганин? Диққат бўлма, бас!
Яхшиси, отингни берақол менга,
Сўнг унинг ҳикматин кўрсатай сенга!»

Дарҳол эгарланди тулпор: шу замон
Йигит табассум-ла миниб олди тез.
Пегас чавандозни сезгани ҳамон,

¹ Қадимги юнонларда қуёш ва нур худоси Аполлоннинг исмларидан бири.

авага юклару

р Ханс. У

газаб,

Учқунлар чақнади кўзида бу кез
Ва кишнаб юборди! Қани у Пегас?
Қадим замондаги девлар мисоли,
Турар у занжирдан, таҳқирдан холи.

Гўё қанотида элтмоқда бўрон,
Ложувард осмонга интилар Пегас.
Мана бир дақиқа, мана бир нафас...
Ожиз нигоҳлардан бўлди у ниҳон!

ЙЎЛДАГИ ТУНАШ

Қолиб кетдим тоғда кечаси,
Юзларимни чимчилар бўрон.
Кўз олдимда қорнинг пардаси,
Жой йўқ эди тунашга бирон.

Толемга бир қиз ногихон
Учраб қолди кетар йўлимда.
Таклиф этди уйига, шу он
Олиб кетди тутиб қўлимдан.

Таъзим этдим у қизга лутфан,
Тишда қолди қорли изғирин.
Сўнг сўрадим, тавозе билан
Солиб беринг менга, деб, ўрин.

Нафисгина чойшабдан жонон
Жой ташлади менга бирпасда,
Шароб ила қилди-ю меҳмон,
«Яхши ухланг» — деб қўйди аста.

Айрилишни истамасдим мен,
Кетмасин деб топдим баҳона:
—...Агар сизга бўлмаса қийин,
Олиб келинг бир ёстиқ яна?...

Ёстиқни ҳам олиб келди қиз
Ва бошимга қўйиб берган чоқ,

Енар эди, қарасам, гулюз!
Қучиб олдим уни баногоҳ!

Чехрасига югурди ол ранг,
Шўх кўзлари ёнди беқиёс:
— Гар севгингиз чин бўлса, **тегманг,**
Тегманг менга фақат, илтимос!..

Сочлари-чи, бирам жингалак,
Ипакдан ҳам майинлиги бор.
Таратишда хуш бўй ул малак
Атиргулни айлар шармисор.

Турар кўкси нафис қалқиниб...
Гўё илк қор нафаси атай
Ушбу икки кичик чўққини
Оқартириб, силаб ўтгандай...

Менга ўрин солиб берган қиз
Лабларидан тердим мен бўса.
Ул соф эди, тишдаги чексиз —
Қор софлиги қандайин бўлса.

Гап қайтармас эди тозагул,
Очмас эди кўзларини ҳам.
Мен ва девор ўртасида ул
Ухлаб қолди ниҳоят бир дам.

Тонг саҳардан уйғониб дарҳол,
Маъшуқамни суйдим қайтадан.
— Эҳ, умримга бўлдингиз заво! —
Деди менга гулим дафъатан!

Лабим босдим намхуш кўзига,
Зулфларини ўнган маҳалим,
Юпантирдим:— Жоним, ўзимга
Кўп жой солиб бергайсан ҳали!

Сўнг қўлига игна олди-да,
Тякиш учун тутинди шу он:
Январь тонги, дарча олдида,
Кўйлагимни тикди ул жонон...

Гул очилар, учқунланар қор,
Кувлар ўтар, ўтар йиллар ҳам.
Хотирамдан чиқмайди зинҳор
Менга ўрин солган у санам!

* * *

Кўмилгандир зулматга дунё,
Бизлар учун ёруғдир аммо.
Пиво тўла қадаҳ — моҳитоб,
Май тўла жом эса бир офтоб.

Ҳисобинг қил, бекач, ўлтир,
 Ҳой бекач, бекач!
Қадаҳни ол, майдан келтир,
 Биз келтир, дегач!
Қачон боқма, бойнинг иши беш,
Эл шўрликнинг кўкси доим реш.
Ичган бунинг фарқига бормас,
Ўз-ўзига хон эрур сармаст.

Ҳисобла-чи, бекач, ўлтир,
 Ҳой бекач, бекач!
Қадаҳни йиғ, майдан келтир,
 Биз келтир, дегач!
Табаррукдир ушбу қадаҳим:
Даво топгай ундан дил оҳим.
Шодликларни излайман унда,
Энг зўр шодлик — унинг тубинда!
 Пулингни ол, бекач, ўлтир,
 Ҳой бекач, бекач!
 Қадаҳни ол, майдан келтир,
 Биз келтир, дегач!

Т У Ш

I

Икки юзлик бу ҳаёт; бор Туш минтақаси,
 Ҳаёт-ўлим ораси деб атарлар уни,
 Рост эмас бу: Тушларнинг ҳам дунёси бор кенг,
 Поёни йўқ, ажаб қизиқ, аломат дунё.
 Тушлар яшар, топар экан ўз такомилни,
 Гоҳ кўздан ёш оқизгай, гоҳ бергай фароғат.
 Гоҳи улар тафаккурга малол келади,
 Гоҳ кундузги ташвишларни қувиб хаёлдан,
 Биз кечирган турмушнинг бир бўлаги мисол
 Кириб келар қалбимизга, ҳаётимизга,
 Улар гўё мангуликнинг худойчилари,
 Улар кечмиш руҳи мисол пайдо бўлар тез,
 Валийлардек келажакдан қилар башорат.
 Улар турар бошимизда, ҳокими мутлақ
 Янглиғ мумкин шод этмоғи, азоб бермоғи;
 Ҳайратларга солар бизни ўтганлар руҳин
 Бир сония кўрсатаркан соялар монанд.
 Ёки ўтмиш соямасми? Унда надир Туш?
 Ёки ақл ижодими? Ақл ҳаттоки
 Тириклардан ҳам ёрқинроқ одамлар ясаб,
 Сўнг бахш этиб мангулик руҳ вужуд тимсолин
 Мумкин тавжум айламоғи сайёраларни.
 Битта тасвир ўчмайди ҳеч, рўёдай турар
 Уйқум ичра,— тафаккурда ахир меъёр йўқ,
 Иилларни жам этар ўзда мудроқ тафаккур,
 Бир соатга жойлай олур узоқ умрни.

Йигит-қизни кўрдим — улар яшил дўнгликда
 Туришарди, иккиси ҳам гўзал, навнихол;
 Денгизни сал туртиб кирган бурун сингари
 Эди дўнглик, аммо унинг этакларини
 Денгиз ювиб ётмас эди, аксинча сўлим
 Манзаралар ташланарди кўзга: далалар,
 Тўлқин-тўлқин ўрмонлару кўкаламзорлар
 Аро гоҳ-гоҳ учраб турар ғиштин томлардан
 Кўкка ўрлар эди тутун. Дўнглик атрофин
 Табиатнинг ўйинимас инсон эккан дов —
 Дарахтларнинг чўнг баргига ўраб олганди,
 Дўнглик бундан чиройлироқ эди яна ҳам.
 Икков эди улар, қиз жим ўзидай сулув,
 Жозибали манзарага турарди боқиб,
 Успирич-чи, тикилганди ёлғиз у қизга.
 Иккиси ҳам ниҳол эди, ўғлон ёнроқ сал,
 Қиз бўлса-чи, қиз зебойи бир гунча эди,
 Чиқа ётган ой мисоли етилиб аста
 Яқинлашар латофатнинг гул-гул фаслига.
 Уғлон эса дунёни кўп кўрганлигидан
 Ёши катта туюларди: дунёда шу он
 Нурга тўлиб ёнар экан бир чеҳра ёнда,
 У тикилар дил тубига кўмиб ҳадикни:
 Нурли чеҳра мангу ғойиб бўлар, деб қўрқар.
 Уғлон фақат шу қиз билан оларди нафас,
 Фақат қизнинг гап-сўзлари кирар қулоққа,
 Фақат қизнинг кўзи билан қарар маҳлиё
 Қиз тикилган томонларга; дала-ўрмонни
 Ранга кўмар, сўнг берилиб тикилар қизга,
 Гўёки бир бўлиб кетар, қиз уммон каби
 Уғлон хаёл оқимини жамлар ўзида,
 Қиз сўзларкан ўғлон бўлар масту мустағриқ,
 Ногаҳон сал тегиб кетса қиз қўли, опшор
 Бўзараркан, қизараркан — тўлиб юраги

Дард ичида ширин-ширин титраб кетади...
Аmmo ўғлон туйғулари қизга мутлоқ ёт,
Қиз дилига ўт ташлаган мутлақо бошқа,
Бу ўғлон-чи, холос қизга укайди, ука.
Укаси йўқ эди қизнинг, шу вайдан ўғлон
Болаликдан бир укадай бўлиб қолганди.
Қадим-қадим сулоладан сўнгги сурх новда
Эди-да қиз. Ўғлонга-чи, ёқмас укалик,
Нечун?— барин ғира-шира англаб олди у,
Қиз ногаҳон бегонани севиб қолганда,
Мана энди ҳозир ҳам у севар, шунданми,
Узоқларга тикилади дўнгликда туриб,
Эҳтимолки, ошиқ йигит ошиққанича
Тулпор отда дийдорига келмоқда елиб!

III

Туш ўзгариб кетди шу он қутилмаганда.
Товараги томорқа-боғ бир ҳовли кўрдим.
Эскирган уй қаршисида эгарланган от.
Ўша ўғлон изтиробдан рангги оқариб
Кўҳнагина бутхонада кезинар ёлғиз.
Сўнг столга ўтирар-да, топиб қаламни
Неларнидир ёзар тез-тез, бироқ мен қараб
Ҳеч на ўқий ололмадим. У ушлаб бошин
Эгилди-ю, қалтиради безгак тутгандай
Чоғи фиғон чекар эди, сакраб турди сўнг,
Ёзганини парча-парча қилиб ташлади,
Лекин унинг кўзларида ёш кўрмадим мен.
Кейин ўзин мажбур этиб сал хотиржамроқ
Кўринай деб турганида, рўнарада боз
Пайдо бўлди муҳаббатнинг эрка дилдори.
Қиз оҳиста жилмаярди, биларки, ўғлон
Уни севар,— ишқни пинҳон сақлаб бўлурми?—
Ўғлон қалби доғда қолди шу қизни дебон,
Қайғуларга юз тутмоқдан бахти ҳам қора.

Қиз буни ҳам билар, лекин барини билмас.
Ўғлон аста, илтифотсиз олди қиз қўли,
Олган замон унинг лоқайд юзида хира,
Тасвирига тиллар ожиз ўйлар сояси —
Кўринди-ю шу заҳоти ғойиб бўлди бот.
Ўғлон қизнинг қўли қўяр ва жим, оҳиста
Хайр-маъзур ҳам қилмасдан тарк этар зални.
Айрилдилар жилмайишиб бир-бирларига.
Шошилмасдан дарвозадан ташқари чиққач,
Сакраб отга минди-да, сўнг қамчи босди у,
Ортиқ қайтиб келгани йўқ бу эски уйга.

IV

Туш ўзгариб кетди шу он кутилмаганда.
Ўғлон энди йигит бўлди, саҳролар аро
Мақон тутди жазирама жануб томонни.
Дил-дилига сингиб борар куннинг оқ нури,
Атрофда хўп ғаройиб ҳол ҳоким, ўзи ҳам
Хўп ўзгарган, эмас асло бир пайтдагидек.
Ўлкаларни кезди, денгиз-кўлларда юзди...
Еприлдилар тўлқинлардай рўёлар бирдан,
Ададини билмоқ мушкул: аммо у йигит
Тушларнинг бир бўлагийди: мана у танҳо
Дим ҳаводан қочиб, ётар хароба ичра,
Устулларнинг соясида оларкан ҳордиқ,
Қурган меъмор аллақачон кетмиш йўқ бўлиб,
Хароба-чи, турар ҳануз, туялар ўтлар.
Ёнгинада, фонтан узра боғланган отлар,
Бугдой ранг юз карвон боши башанг либосда
Ўтирарди барчасига посбонлик қилиб,
Осойишта ухлар эди бу пайт бошқалар.
Бошлар узра балқимоқда ям-яшил само,
Шундай тиниқ, шундай софки осмоннинг юзи.
Кўринарди ундан фақат тангрининг ўзи.

Туш ўзгариб кетди шу он кутилмаганда,
 Севимли қиз бўлган эди ўзгага nasib.
 Аммо эри сева олмас у севган мисол.
 Ундан олис яшар энди қиз, ўз уйида
 Бола-бақра — гўзалликнинг зурёди аро
 Рўзгор билан бўлиб. Бироқ юз берди не ҳол?
 Ногоҳ дилбар чеҳрасига ғамнинг шарпаси,
 Пинҳон қайғу кўланкаси ўтди из солиб,
 Гўё йиғи кутиб, қотиб қолган ёшлардан
 Титрадилар бирданига тийри мужгонлар.
 Аёл дардин боиси не? Севилганди у,
 Бу ерда йўқ, уни севиб кўкка кўтарган.
 Ортиқ ранжлар пардасида пинҳон умид-ла
 Оромига гулгулалар солмайди йигит.
 Аёл дардин боиси не? Севмасди ахир
 У йигитни — буни йигит биларди, шундан
 Кечмишларнинг арвоҳидай аёл узра у
 Чарх уролмас, буза олмас хаёлларин ҳам.

VI

Туш ўзгариб кетди шу он кутилмаганда.
 Юртга қайтди сайёҳ йигит. Меҳроб олдида
 Гўзал, дилбар қайлиғи-ла туради мана,
 Аммо ёшлик Юлдузининг Ёғдуси, афсус,
 Узага гўлрў, ўзга дилдор, ўзга бир чеҳра...
 Меҳроб олди турар экан, пешанасида
 Пайдо бўлди ўша кўҳна бутхона ичра
 Танҳо-ёлғиз кезинганда чеккан изтироб,
 Саросима, ҳаяжонлар.. ўшандагидек,
 Ҳозирда ҳам унинг лоқайд юзида хира,
 Тасвирига тиллар ожиз ўйлар сояси —
 Кўриндию шу заҳоти ғойиб бўлди бот.
 Никоҳ онтин ичди йигит бамайлихотир,

Аммо қайлиқ сўзларини эшитмади у.
Гўё боши айланарди, сөзмас, не ҳолат
Юз бермоқда, нима ишлар бўлмоқда алҳол.
Бироқ ўша кўҳна зал ҳам, эскирган уй ҳам,
Хоналар ҳам, ўша жой ҳам, ўша айём ҳам,
Уша он ҳам, опшоқ кун ҳам, ўша соя ҳам —
Бари, унинг ҳаётини қачон-қачондир
Ураб олган нарсалари ёприлдилару
У ва меҳроб ўртасида туриб олдилар.
Шундай пайтда қайдан улар бўлдилар пайдо?

VII

Туш ўзгариб кетди шу он кутилмаганда.
Моҳи тобон, муҳаббатнинг эрка дилдори
Телба бўлиб қолди, ёрқин эс-ақлидан у
Адашди, хираланди мусаффо идрок.
Кўзларида жило сўнди, нигоҳи эса
Ғайри оддий тус олмишди, қироличадай
Туюлар у ўзин сирли салтанатида.
Узуқ-юлуқ гаплар чиқар дудоқларидан.
Ўзгалар ҳеч илғай олмас тимсолий дунё
Бўлмиш унга кўз кўрарли одатий нарса.
Девоналик дерлар буни, ва лекин дово
Бундан баттар телбароқдир, солғай бу ҳолга
Молихулё, ғам жилоси — тухфаи ваҳшат.
Шу эмасми ҳақиқатнинг кўзгуси ахир?
Олис-олис кенгликларни қилгай яқин у,
Бор ҳолича рост кўргизгай ҳаёт юзини,
Воқеликни айлантиргай чин ҳақиқатга!

VIII

Туш ўзгариб кетди шу он кутилмаганда,
Сайёҳ йигит аввалгидек ғарибу танҳо,
Йироқлашди теградаги одамлар бари,

Ё ғанимга айландилар, ўзи ҳам ночор,
 Нафрат ила адоватлар қаърида қолиб
 Ноумидлик тимсолига айланмиш эди.
 Энди унга барчаси ҳам бермоқда азоб,
 Энди ул ҳам қадим понтий подшоҳи¹ мисол
 Заҳар-заққум ютар асло қилма хавотир,
 Кўникай деб ичар ҳатто таом ўрнида.
 Кўплар бундан ўлди, у-чи, шу билан тирик,
 Қорли тоғлар оғушига чиқиб кетар-да,
 Юлдузлару, коинотнинг руҳияти-ла
 Суҳбат қураб! Қулоқ осар, ўрганмоқ истар,
 Сеҳру жоду сирларини билмоқ истар хўп,
 Барақланар қаршисида туннинг китоби,
 Тубсиэ қаърдан учиб чиққан садолар эса
 Сеҳр-афсун аён айлар. Шундай бўлсин-да.

IX

Ғойиб бўлди тушим бирдан шу жойга келиб,
 Ғаройиби бул эдики, ҳар икки тақдир
 Тушда қандай инъикосин тополган эса,
 Ўнгдагига мос тушганди,— телба кетди қиз,
 Иккиси ҳам бебахтлиудан ўтмади нари.

Июль, 1816

¹ Понтий подшоҳи Митридат (эрадан олдин 120—63 йй.) душманларнинг заҳар бериб қўйишидан қўрқиб, кўникаш мақсадида доим заҳар ютиб турар экан. (*Таржимон*).

* * *

Тун ели ғир-ғир
Таратур сеҳр.
Келар,
Елар
Водиул Кабир¹.

Зар тусли ой чиқди кўк аро,
Сукунат... О... гитара янграр..
Ёш иснаи қиз балконда танҳо
Панжарага суяниб қарар.

Тун ели ғир-ғир
Таратур сеҳр.
Келар,
Елар
Водиул Кабир.

Рўмолингни ташлаб бу чоғда
Кун мисли кел, ҳой қизгина, қиз!
Панжарани қолдириб доғда
Нозиккина оёғинг ўткиз!

Тун ели ғир-ғир
Таратур сеҳр.

¹ Испанияда бир дарё номи.

Келар,
Елар
Водиул Кабир.

1824

ШОИРГА

Шоир! Халқнинг меҳрига ҳеч тикиб юрма кў!
Мақтовларнинг ўтажақдир оний шовқини,
Эшитарсан галварс тўда ҳукмини маъюс
Қоим бўлу, осуда тут кўнгил лавҳини.

Сен подшосан: танҳо яша. Эрка буриб юз,
Ҳур идрок-ла топа билгил ҳурлик завқини,
Ардоқлагил хуш ўйларинг самар-шавқини,
Мардлинг-чун эҳсон кутма, очма бундан сўз.

Ўзингдадир эҳсон бори. Сен олий ҳакам,
Қаттиққўлсан ўз-ўзинга сен барчадан ҳам,
Кўнглинг тўқми ёзганиндан, эй соҳибкамол?

Кўнглинг тўқми? Майли, авом койиса уни,
Булгасаю шамъинг ёнган меҳроб юзини,
Минбарингни ўйин қилса болалар мисол.

1830

ЎЗИНГГА ИНОИМА

Gue nous tout aqres tout les vul Eaiies adoljs
De tous ces charlatans, puidouent de la vojx
les marchands pathos et les leiseurs d'emphase
Et tous baladins pui banssut sur la ghrase?

A. Barbier¹

Уйчан йигит, иноима ўзингга асло,
Илҳомдан қўрқ, мараз деб бил уни рўй-рост.
Илҳом — хаста қалбингнинг алаҳлаши, ё —
Банди бўлган фикрнинг титраши холос.
Ундақ илоҳий белги изламоқ недир?
Куч ҳам ошиб-тошмоқда, кўпирмоқда қон!
Ундан кўра умрингни ташвишларга бер,
Тўкиб юбор оғули шарбатни альфон!

Сукутларга ғарқ бўлган қалбингда агар
Етиб вақти фурсати, келиб шундай чор
Отсанг ҳеч ким билмаган, шаффоф, жилвагар,
Содда, ширин сасларга тўлиғ бир булоғ,—
Қулоқ солма сасларга, бўлма маҳлиё,
Унут барин, фарқни бил ушбу аснода:
Совуқ калом, бир текис шеър билан илло
Мушкул улар мазмунин этмак ифода.

Пянҳона ғам дилингда бўлганда пайдо,
Е шиддатли аҳтирос кечганда аён —

¹ Гапнинг сирасини айтганда, бу жумлаларни рақсга туширадиган, баландпарвоз сўзлар устаси-ю, пафос олиб-сотари бўлган бақироқ товламачиларнинг дағал қичқирқиқлари билан қанчалик ишмиш бор ўзи? О. Барбье (франц.)

Илҳоминг парисини етаклаб асло
Чиқа кўрма одамлар базмига томон.
Пастга урма ўзингни. Ор эт мардона,
Гоҳ ғазабинг, гоҳ маъюс аламинг сотма,
Дил яранг фасодларни такаббуруна
Содда авом олдида томоша этма.

Бизга нима, ёндингни, ёнмадинг, жўрам,
Идрокинг ўкинчию туғёнингки бор,
Болалигинг бемаъни умидларин ҳам
Шартми бизга билмоқлик, бизга не даркор?
Боқ: қаршингда ер депсиб ўйнаб сарафроз,
Ўз одатий йўлида борар халойиқ:
Байрамий чеҳраларда ташвиш изи оз,
Кўзларда-чи, томчи ҳам ёш йўқ полойиқ.

Асли улар барчаси ғамли, нидоли,
Азоб чекмиш ва лекин сўйламас важин,
Улар қилмай жиноят, кўрмай жудолик
Манглайига тушмишдир бемаҳал ажин...
Инон: улар кулишар кўз ёш, таънангдан,
Кулгилидир уларга сийқа мақолинг,
Юзин бўяган актёр фоже оҳангда
Қоғоз қилич ўқталиб турган мисоли...

1839

ТУРКМАННИНГ

Жайхун ила Баҳри Хазар ораси,
Чўл устидан эсар ели туркманнинг.
Гул ғунчаси, қора кўзим қораси,
Қора тоғдан келар сели туркманнинг.

У ҳақ дейди, унинг бор ҳимояси,
Чирпанади чўлларда нор туяси,
Гуллар очар рангин қиру қияси,
Ғарқ бўлмиш райҳона чўли туркманнинг.

Ол-яшил безаниб чиқар париси,
Гуркираб барқ урар анбарин иси,
Оқсоқол, бек — юртга эга бариси,
Шаҳарлар қуради эли туркманнинг.

У марддир, мард ўтган асли аجدодлар,
Қардошдир Гўрўғли сингари зотлар,
Тирик ола билмас қувса сайёдлар,
Иўлбарсдай ёвқурдир ўғли туркманнинг.

Кўнгиллар, юраклар бир бўла бошлар,
Лашкар йиғса — эрир тупроқлар, тошлар,
Битта дастурхонда тортилса ошлар,
Иқболдан ёришар дили туркманнинг.

Кўнгил ҳаволанар отга чиққанда,
Тоғлар лаълдай ёнар қия боққанда,

Бол келтирар жүшиб дарё оққанда,
Банд тутдирмас ёмғир, сели туркманнинг.

Гофил қолмас, саваш куни хор бўлмас,
Қарғишу назарга гирифтор бўлмас,
Булбулдан айрилиб сарғаймас, сўлмас,
Доим анбар сочар гули туркманнинг.

Улуғлар қон-қардош, ҳамдўстдир бари,
Иқболлар терс келмас, ҳақ нури ёри,
Мардлар отга минса майдонлар сари,
Ев устига тушар йўли туркманнинг.

Сархуш бўлиб чиқар, дили доғланмас,
Тошларни синдирар, йўли боғланмас,
Шоир билиб айтар, бекор мақтанмас:
Маҳтумқули — сўзлар тили туркманнинг!

* * *

Вафот этса яқин дўст, ғамли инсон,
 Қазо кўрган юраги ярали, қон,
 Кўз ёшига чўмилар ўлани ҳам,
 Боқишлари кўп маънос, мунгли нолон.

Ёринг билан овулда кезсанг ёлғиз,
 Ё кувни кутсанг, ё узатсанг қиз,
 Тортишув ҳам «бет очар», «ёр-ёр»лар ҳам,
 Ҳеч қачон қизиганми шўх ўлансиз?

Чақалоқ туғилганда тўй зўр бўлар,
 Тўйлик овул ўланга, куйга тўлар.
 Бурунги яхшилардан қолган мерос...
 Ўланга донолигини солган улар.

Дунёнинг эшигини очар ўлан,
 Ўлган кирар қабрга ўлан билан.
 Тирикликнинг шериғи ўлан, билсанг.
 Бир ўйлаб кўр, бош қоқмай аланг-саланг.

Ўланни айтмоқ тугул, уқолмайсан,
 Айтсанг ҳам уддасидан чиқолмайсан.
 Ёниб-ёниб айтади ўлан айтган,
 Сен ҳатто бу гап маъзиз чақолмайсан.

Ўлан сўзлар нақшидир, ўландир соз,
 Унда сўзлар куйлайди жам, жўровоз.

Сўзи тотли, маъноси тузук келса,
Бундай ўлан шубҳасиз бўлар эъзо.

Қорни тўқ сўз уқмайди, бил, ҳеч бир пайт,
Сен ўлани оқ кўнгил кишига айт.
Унинг ҳам ўланга хуш вақтини топ,
Тополмасанг, яхшиси, бу ўйдан қайт.

Ўлан учун сўрмагил сийлиқ ҳеч бир,
Ўлан айтдинг, нима йўқотдинг ахир?
Йироқ бўлгин ўлани сотгувчидан,
Ўлан сотиб пон есанг, нонинг тахир.

Нодонларга шеър айтиб бўлма мазоқ,
Қадрингга етадиган тўпда озоқ.
Бири у ён қарайди, бири — бу ён,
Тугал сўзни тинглашга йўқ-ку қозоқ.

Бухор жиров, Чўртанбой, Дулот бироқ,—
Ўлани бири ямоқ, бири қуроқ,—
Ўлан айтар: сўз танир киши бўлса
Дер эди: «Ўлан йироқ, улар йироқ!»

Муродим — тилни чархлаб ҳунар сочмоқ,
Нодоннинг кўзи тутул, кўнгилни очмоқ.
Ўрнак олишсин дейман ёш йигитлар,
Шул гапларни айтганда димоғим чор.

1888

* * *

Етиб келди куз фасли ҳам,
Тўхта десанг, кўнарми?
Йироқларда қолган кўклам,

Қайт, деганга унарми?
Баҳорда ҳам гоҳ дилда қор,
Чечак қорда уварми?
Қай дилдаки, ўт, олов бор
Қор ёққанда сўнарми?

Одам деган ҳамма жойда
Олисроқни кўзламас.
Фойда дейди, доим фойда
Узга сўзни сўз демас.
Гап ўгирлар у тўш-тўшдан,
Пишиқ ва қув — ўзгамас.
Тўй, ҳайитда ёғли гўштдан
Бошқасини изламас.

Алдадим, йўлдан урдим деб,
Ҳаддан ошиб ётмасми?
Эшигинг пойлаб турдим деб,
Пулга қувлик сотмасми?
Мўминларни қўрқоқ санаб,
Инсон дерми айёрни?
Макр-алдоқсиз, бу қандай гап,
Бу жаҳонда бахт борми?

1894

ЭЪТИРОФ

Беҳудага кетган йиллар ёниб битсин, ўт, ўт ёқ!
Рутубатли тунлар ичра йўлим бўлсин ёруғроқ.

Кимдир довул қоқар, туннинг орасидан келар сас,
Садо берар сокин қалбим у довулга басма-бас.

Қоп-қоронғи кечаларда кўрган бўлсам қанчасин,
Тарк этдилар рўёларим — яхши-ёмон, барчаси.

Сен, эй, олға кетаётган, мени ҳам чорлармисан?
Кимсан, билмам. Нима дердим! Тақдиримга бердим
тан.

Сен бўлдинг-да майда-чуйда орзуларим заволи,
Хаёлимга шиддат бердинг тошқин нафас мисоли.

Ярқ этиб сен чақмоқ каби кўзни қамаштирган дам,
Оқу қаро бир лаҳзада бўла олди мужассам.

* * *

Бизни йўлга бошлай дер — кўндир йўл бошловчи эр,
Йўлларнинг йўқ саноғи аммо, эй худо!¹

¹ Ҳиндларда ўттизу уч худо бор дейилади. Уч худо, яъни Тримурти-Бароҳим, Вишну, Шива. Бу ерда нажоткор тангри Вишнуга мурожаат қилинмоқда. Бундай мурожаат ҳинд шеъриятида таомилга кярган. (Тарж.)

Ҳамма оқилу фозил, валақламоққа мойил,
Эсдан адашгай ҳатто доно, эй худо!

Беҳуда уринмадим егай деб сенга ғақат,
Ахир дудоғинг ғақат сўйлар менга ҳақиқат.
Минг хил гап бор атрофда — барчаси пуч, мағзи бад,
Қаерда ҳақ — ул асл маъно, эй худо?

Ҳижолатман қошингда, тилда нола тафсири,
Бари пинҳон ҳақойиқ, аён эмасдир бири.
Пешонамда не бўлса, кўргайман юриб-юриб,
Хоки пойинг эт менга ато, эй худо!

Минг бўлакка бўлинди «Мен» — барчаси исенда,
Жанжал ила қолдилар қирғину қатағонда.
Бўлак ҳам йўқ, бутун ҳам. Назар қилгил бу онда,
Ҳориб-толиб бўлибман адо, эй худо!

Минг бўлакни имон-ла жо этиб боғла маҳкам,
Тариқатни кўрсатгил айлабон менга карам,
Улармен изтиробда, лаънат деб толега ҳам,
Бас, пойинг ўпиб бўлай фидо, эй худо!

УКРАИНА

Рўё каби. Қон дарёсидан
Лолазор сийна.
Оҳ чекади тўп садосидан
Шўрлик Украина.
Интизорман. Юракка алам —
Санчилган вина.
Уйғонаман. Гул ичра олам,
Яшнар Украина!

* * *

Йиғладинг... Жаҳлидан тушди ёмғир ҳам,
Тароват келтирди хомуш боғларга.
Бебаҳо дилрабо бўлурсан эркам
Шашқатор ёшларинг тинган чоғларда.

Тивиклик касб этар борлиқ шу асно,
Бирдан фазо билан ўпишар ер ҳам.
Ёмғирдан сўнг Замин бирам дилрабо!
Кўз ёшдан сўнг бирам хушрўйсан, эркам!

* * *

Шеърим — оқ-қорадан туғилган зурёд,
Вақти соатини ўлтирмай кутиб,
Гоҳида қаттиққўл, гоҳи эса шод
Сўйларман мен унинг номини тутиб.

Юлдузли самолар ичра умрбод
Ғам-қувонч келтириб бизга тобора,
Учгил, оқ-қорадан туғилган зурёд,
Замин деб аталган гўзал сайёра!

* * *

Ҳиндистонда, дейдилар, илк бор
Ер юзига тушгандир илон.
Уз бургутин мақтаб тоғликлар
Қадимроққа йўйишар ҳамон.

Бошқа менинг фикрим: аввалда
Ерда пайдо бўлган инсонлар,
Кўпларидан бургут яралди,
Қолганидан эса илонлар.

О Н А

Она тонгда ўғли сари
Йўллайди хаёл,
У хаёллар қайтар бари
Шамоллар мисол.

Кўз ёшларин йўллар она,
Ғамларга тўлиб;
Кўз ёшлар ҳам қайтар мана,
Тунд булут бўлиб.

Она энди қўшиқ йўллар
Олис сафарга.
У қўшиқ ҳам қайтиб келар
Бамисли қарга.

Учиб келгач қарга деди
Қудуқ олдида:
«Ўғлинг кутма, она, энди
Ўғлинг қолди-да...

Қолмай, елиб келарди-ку,
Йўқдир чораси:
Қорағатга уйланди у —
Дала ораси.

Илдизи-ла уни маҳкам
Оғушга олган,

Боши узра шохлари ҳам
Соялар солган...

Шовуллайди қорағат хўц,
Билмай маромин.
Асрар жангчи фароғатин,
Тинчи оромин».

* * *

Сўрайсизки,—
Қандай нафим тегмоғи мумкин:
Агарда мен бошим билан тура олмасам,
Дорбозлардай арқон узра юра олмасам,
Халойиқнинг кўнглини олиб кулдиролмасам,
Ва жиноят, разилликдан юмолмасам кўз?

Кечиргайсиз,
Вақингизни бекор олибман.
Мен — инсонман!
Юмушим ҳам шунга яраша—
Қўлдан келар ишларим — хўп жўнгина, содда:
Бир кафт тупроқ бўлса басдир— ўстираман дон,
Юрагимдан ясайман қўшиқ!

ҚЎЗҒОЛ, ВАТАН!

Инқилоб халқимизга зафардан берди хабар,
Улкада барбарият¹ гум бўлди, кетди бадар,
Кўкда жумҳуриятнинг гулгун туғи ҳилширар!
Оёққа тур, она халқ, тақдирдан улушинг ол.
Эй, Ватан, қўзғол!
Эй, Ватан, қўзғол!

Остонагга тарихнинг инқилоби бош урди,
Кучли қўлинг шиддат-ла занжирларни совурди,
Инқилоб сени буюк саодат сари бурди,
Мусаффо тушроғингда тонглар отар опшоқ, ол...
Эй, Ватан, қўзғол!
Эй, Ватан, қўзғол!

Ҳозир турмасанг бўлмас, кейин турмоқ чикора?
Кеч қўзғолсанг, манзилга етмай бўлгунг овора:
Бу зулматдан чиқолмай, қолгунг тополмай чора!
Қурбон бўлай, Ватаним, сўзларимга қулоқ сол!
Эй, Ватан, қўзғол!
Эй, Ватан, қўзғол!

Умринг ўтди уйқуда, мен айтмасам ким айтар,
Қаддинг эгилди жуда, мен айтмасам ким айтар,
Уйқуга зўр берма, о, уйқу ўлимдан баттар!
Жигарларим эзилди, қон бўлиб оқди хаёл...

¹ Барбарият — қуллик.

Эй, Ватан, құзғол
Эй, Ватан, құзғол!

Құзғол, ұршиңдан етар, печә аср әгдинг бош,
Узоқ мозийдан ахир қул яшадинг, қайғудош.
Энди аулматни тарк эт, бас, порлаб чиқсин қуёш!
Тоғлардаги лочиндек парвоз этгил фориғбол!
Эй, Ватан, құзғол!
Эй, Ватан, құзғол!

Тинчлик, ҳурлик, адолат — бизнинг шиоримиз шул,
Меҳнат этмоқ мардона—номус ва оримиз шул,
Фахр этсин авлодлар — азму қароримиз шул!
Улкан синов кутмоқда, азиз Ватан, турма лол,
Эй, Ватан, құзғол!
Эй, Ватан, құзғол!

1978

МУНДАРИЖА

3 «Севган юрак...»

«ФАЗОДАГИ ҲИСЛАР» КИТОВИДАН
(1967)

- 6 Ватан
- 6 «Бўлдим ажиб шаҳарларда мен
- 7 Далаларга қилайлик таъзим
- 8 Тошкентни тинглайман
- 9 «Кеч кирмоқда...»
- 9 Глобусга боқиб
- 10 Қиз кўшиқ айтади
- 10 Қишлоқ қизига
- 11 «Болалар улғаймоқ истар...»
- 12 Йиғлаётган гўдакка
- 13 Кўмсан
- 13 Кўғирчоқ
- 14 «Нетай, кечмиш ҳар айёмингга...»
- 14 Муҳаббат ва қалам
- 15 «Майлига, йиғлангиз...»
- 15 Улоқ
- 16 «Ногоҳ ғазаб ичра бепарда шамол...»
- 16 «Кеча хафа эдим...»
- 17 Фазодаги ҳислар
- 18 «Яна бир кун айлагил бардош...»
- 19 Шукрона
- 20 Третьяков галереясида
- 21 «Қошимдасан, турибсан жим, дол...»
- 22 «Ўрмон тин олар оғир, оғир...»
- 22 Юрагим
- 26 «Зилзиладан доимо...»
- 26 Охири мактуб
- 27 Шарифа
- 29 «Бир йигит бор, келишган гўзал...»

- 29 **Насибанинг кўшиғи**
 30 **Қуролли кишига**
 31 **Кўзичоқ**
 31 **«Ташқарида қирчиллайди қиш...»**
 32 **Муқанна**
 33 **Синглимга**
 34 **«Қачонлардир яшаган Хайём...»**

«ШАФАҚ» КИТОВИДАН
 (1968)

- 36 **Илтижо**
 37 **Манзара**
 38 **Соғиниш**
 39 **Фард**
 39 **Қайтиш**
 40 **Янги йил кечасида**
 41 **Сени соғинганда**
 42 **Пиёда**
 43 **Тенгдошларимга мактуб**
 45 **Садолар**
 46 **«Қуёш чарақларди...»**
 47 **Она дуоси**
 48 **Туш**
 49 **Прометей**
 50 **«Мени кўрса, бирин кўзига олам...»**
 51 **«Қўлларингиз кўзойнак мисол...»**
 52 **«Сувга тушган тош каби беғам...»**
 53 **Бобораҳим ва Гулгун**

«ОТАЛАР ЮРТИ» КИТОВИДАН
 (1970)

- 59 **«Хаёл беринг менга шундай, бир хаёл...»**
 60 **Ирмоқ**
 61 **«Том бошида ёйилган хирмон...»**
 62 **Кремль пешонасида**
 64 **Хикоят**
 65 **Тоғ**
 65 **Мен туғилган уй**
 67 **Шамол**
 68 **Баҳор келганда**
 71 **Эски кема**
 72 **Дамлар**

ҚАДИМГИ ҚҰШИҚЛАР

- 73 Муқаддима
74 Қизил байроқ тарихи
75 Ривоят
76 Қаландар умри
77 Муқанна васияти
80 Бухоро гўзалига
80 Уч олтин гишт. Афсона
84 Подшо ва шоир
86 Спитомин
90 I. Қахрамоннинг ўйлари
90 II. Спитоминнинг боши
91 III. Она-Ер алласи
93 Қиз қўшиғи
95 Сарбадорлар қўшиғи
97 Ширинсой ғори. Афсона
105 Той ҳақида баллада
106 Бир том похол қиссаси
109 Тўртлик
110 Ҳн икки меъмор

«АЛВОН ЧЕЧАКЛАР» КИТОБИДАН (1973)

- 115 Ленинни ўйлаганимда
116 Парвоз
118 Қизил гул
121 Биринчи январь
122 Мақтанчоқ шоир ва плғор пахтакор суҳбатидан
122 Армон
126 Ленин
130 Чорвоқ чироқлари

«ОҚ НУР» КИТОБИДАН (1977)

- 136 Даъват
137 Уйғониш
140 Болалигим хотираси
141 Овчилар
142 Янги йил қадаҳи
144 «Кемалар бостириб келишин қўймас...»
145 Нурли лаҳза

- 146 Умр
 148 Чоллар
 151 Қалбим осмонда юлдузлар
 153 Қорақалпоқ шоирларига
 155 Номаълум ўзбек солдатига
 157 Оққуш кўли Қубалақ
 159 Кўшиқларим
 165 Емғир томчиси
 166 250 000 000
 169 Морбоз ва кўзойнакли илон қиссаси
 172 «Баргларга бош қўйиб ухлайди шамол»
 173 Эътироф
 174 «Хайр! Кўнгил иши нозик, дедим мен...»
 175 Бекинмачоқ
 177 Бешгул

«ИЛҲОМ НАРИСИ» КИТОБИДАН
 (1980)

- 188 Ҳамза
 189 Жавзо қўшиғи
 190 Гулга
 190 Хотира
 192 Чили шоири Виктор Харанинг ёрига мактуб
 192 Олтин куз
 194 Комсомол
 195 Момақаймоқ
 196 Насиҳатчи ҳақида қисса
 198 «Қаерда кечмакда беташвиш ҳаёт...»
 198 Бахт
 199 «Мартен цехи...»
 199 Шоирга тилагим
 200 Май қутлови
 201 Ҳашар
 203 Ойбек вафотига
 203 Мақтовлар
 204 Арча
 205 Ленинга мактублар
 208 Бўзлик деҳқон йигит билан суҳбатдан
 209 Комсомол монологи
 210 Шоирнинг бир куни
 211 Келмади
 212 «Кўндан ўқимадим сенинг хатларинг...»
 212 Соз
 214 «Тенгингни кўрмасман бу баҳру барда...»

- 215 Уқ пәрчаси
 216 «Рост, севгинга тараф йўқ, жоним...»
 217 Илҳом париси
 217 Баллада
 219 «Санамгул! Ҳашагинг йўқдир жаҳонда...»
 220 «Балки қудратлисиз, гум бўлган йиллар...»
 221 Қизлар ўн еттига кирганда

ЯНГИ ШЕЪРЛАР

- 223 Фил билан лайча
 223 Алла
 224 *«Йўл бўйида бир тўнка...»
 225 *«Суманбарим, қайгурмагил ҳеч...»
 226 *Оҳу кўзинг
 226 *«Умр ҳам бир жойга...»
 227 *Кўнглим гули
 232 *Булбул
 233 *Сен
 234 *Куз
 234 *Сенга бағишланган сонетлар
 237 *Чинор
 238 *«Хатларни аямай йирта бошларсан...»
 239 *«Ёмғир ёғар майдалаб...»
 240 *Ёр-ёр жаранглайди тун кечаларда...»
 240 *Ошпоқ қоғоз бор эди...»
 241 *Саккизликлар
 242 *Эпитафия
 243 *«Агар шуълаларга бўлсам маҳлиё...»
 244 *Яшил рангни севаман
 245 *Бир ўпич
 246 *Мангулик нафас
 248 *Табрик
 249 *«Олимпия ўйинлари
 251 *«Жоним олиб...»
 252 *«Рамайна» оҳанглирида
 253 *Шеърнинг туғилиши
 254 *Қасосли дунё
 255 *Ситанинг қасами
 257 *Ҳанумаън ва Сита
 258 *«Хаёлимни ўйларимни
 259 *Сирли қушлар
 261 *«Бойликлар худоси Кубера бир кун...»
 262 *Пуруравас ва Урваши
 263 *Маркандеянинг туши

- 267 *Мангулик даъвоси
 267 *Қитъалар
 270 *Торлар
 271 *Иштироб чекмоқ нима
 272 *Кичик ер
 274 *Азим дарё бўйларида
 274 *«Қаро кўзинг...»
 275 *Кўҳна Урганч минораси дейди
 276 * Ҳайрат
 276 *Фахрия
 278 *Икки қарра тўққиз
 279 *Олтин кўприк

ТАРЖИМАЛАРДАН

- 284 Равана саркардалари таърифинда («Рамална»дан)
 287 Совчилар («Шаҳриёр»дан)
 290 *Нақл (Жалолиддин Румийдан)
 291 *Асоратдаги Пегас (Фридрих Шиллердан)
 295 Йўлдаги тунаш (Роберт Бёрнсдан)
 297 «Кўмишгандир зулматга дунё...»
 298 Туш (Жорж Гордон Байрондан)
 305 *«Тун ели ғир-ғир...» (А. С. Пушкиндан)
 306 *Шоирга
 307 *Ўзингга инонма (М. Ю. Лермонтовдан)
 309 *Туркманнинг (Махтумқулидан)
 311 *Вафот этса яқин дўст, ғамли инсон...»
 (Абайдан)
 312 *«Етиб келди куз фасли ҳам...»
 314 *Эътироф (Рабиндранат Тагордан)
 314 *«Бизни йўлга бошлай дер...»
 316 *«Украина» (Владимир Сосюрадан)
 316 *«Йиғладинг...»
 317 *«Шеърим...» (Расул Ҳамзатовдан)
 317 *«Ҳиндистонда, дейдилар, илк бор...»
 318 *Она (Максим Танкдан)
 319 *«Сўрайсизки...»
 320 Қўзғол, Ватан! (Сулаймон Лоикдан)

*© Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1983

На ўзбекском языке

МУХАММАД АЛИ
(Мухаммад-Али Ахмедов)

ЛЮБОВЬ

СТИХИ

Редактор *М. Жалилов*
Рассом *А. Бобров*
Расмлар редактори *А. Кива*
Техн. редактор *Э. Саидов*
Корректор *М. Рафурова*

ИБ № 2119

Босмахонага берилди. 1.4.83. Босишга рухсат этилди. 11.8.83.
Р. 18528. Формати. 70×90^{1/32}. Босмахона қоғози № 1. Оддий
янги. гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 15,25+0,36
вкл. Шартли кр. отт. 13,46. Нашр л. 12,34+0,6 вкл. Тира-
жи 20000. Заказ № 1561. Баҳоси 1с. 50т. Силлиқланган қо-
ғозда баҳоси 2с. 30т. Рафур Фулом номидаги Адабиёт ва
санъат нашроти. 700129. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича
ЎзССР Давлат комитети Тошкент «Матбуот» ишлаб чи-
қариш бирлашмасининг Бош корхонаси, Тошкент. 700129.
Навоий кўчаси, 30.